

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 44/ 8. novembra 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice - v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Živa Drole, Milenko Strašek, Milena Štrajnar, Tone Urbas, Bojana Zokaj-Jesih

Lektor-redaktor:
Katja Hvala

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročniški oddelk:
Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Spomin na komandanta Staneta Rozmana

Sedmi november 1944 v Beli krajini. Dan, ko je pri izvrševanju vojaške dolžnosti tragično preminil slovenskemu narodu nepozabni komandant Stane. Bil je velik človek iz naših ljudskih množic; človek, ki je znal voditi oborožene ljudske množice v borbo; človek, ki je znal na čelu oboroženih ljudskih množic in z njimi vred zmagovati. ... preprost in skromen, dober in plemenit, pogumen in pravičen...

Udeležil se je španske državljanske vojne in bil med prvimi v bojih za Madrid in na bojiščih Kastilije, Aragone, Andaluzije, Valencije, Katalonije... Po zlomu španske republike se je kot komandant bataljona znašel v francoskih koncentracijskih taboriščih. V začetku druge svetovne vojne je s skupino španskih borcev prišel v domovino in vodil partizanske enote v boju proti tistim, ki so hoteli zaslužiti našo zemljo.

»Delo, ki smo ga skupno začeli, bomo nadaljevali in - zmagali,« so kot obljuba izzvenele besede, ki jih je izrekel tovariš Boris Kidrič ob junakovem prezgodnjem grobu.

Obljuba se uresniči. Mi pa jo uresničujemo še naprej v vsakdanjih prizadevanjih za vse večjo srečo delovnega človeka.

Pomembne naloge rezervnih starešin Slovenije

Organizacije, organi in člani ZRVS se bodo tudi v prihodnjem obdobju vključevali v vse sredine našega družbenopolitičnega življenja. Še nadalje bodo razvijali take dejavnosti in odnose, ki bodo prispevali k še večji trdnosti in obrambni moči naše samoupravne socialistične skupnosti. To bodo dosegli s tem, da bodo še bolj poglobljeno in kvalitetno izvajali program dela, v bazi pa uresničevali akcije idejnopolitičnega, marksističnega in strokovnega značaja pri usposabljanju članov ZRVS, prebivalstva in še zlasti mladine za obrambo pridobitev socialistične revolucije in sistema socialističnega samoupravljanja. Zveza rezervnih vojaških starešin Slovenije se bo aktivno in ustvarjalno vključevala v prizadevanja za nadaljnji razvoj naše družbe, se zavzemala za izboljševanje politične strukture naše organizacije, organizacijsko in kadrovske krepitev dejavnosti organizacij ZRVS in aktivov rezervnih vojaških starešin v šolah, krajevnih skupnostih in organizacijah združenega dela. Pri zadevali si bomo za še večjo aktivnost in delo pri usposabljanju mladih za dela in naloge na področju splošne ljudske obrambe in družbene samozasčite kakor tudi za obrambnovzgojno usposabljanje celotnega prebivalstva, zlasti še žensk, ki jih bodo vključevali v aktivno delo in dejavnost organizacij ZRVS.

Nadaljnje dograjevanje kolektivnega načina dela in odločanja in krepitev delovne odgovornosti bo potekalo na podlagi vsestranske demokratične razprave, dogovarjanja in ugotavljanja dosedanje vsebine, načinov in metode dela v organizacijah in organih ZRVS. Poglobljanje kolektivnega dela in odločanja bo omogočilo večje in dejansko angažiranje ter vpliv delegatov, njihovih organov in teles pri pripravljanju in sprejemanju sklepov ter pri določanju programov dela.

Z doslednim izvajanjem Titove pobude za utrjevanje osebne odgovornosti in kolektivnega dela bodo krepili, razvijali in utrjevali delo Zveze rezervnih vojaških starešin na delegatskih osnovah, kar je izrednega pomena, da bodo delegati izražali stališča, interese, zahteve in predloge svoje delegacije oziroma svojih organizacij in članov, ki so jih delegirali.

Neuničljive vezi
Gorjanskega bataljona
str. 5

Srečanje z
gledališčem ljudske
vstaje
str. 6

Samota na Vinharjih
str. 10

Nezaslužena
pokojnina za bogataše
str. 11

V torek, 6. novembra, je bila v Beogradu seja predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije. O njej bomo poročali v naslednji številki našega časnika.

Mitja Ribičič:

Tudi danes se lahko mnogo naučimo od našega narodnoosvobodilnega gibanja

Predsednik republiške konference SZDL Mitja Ribičič za Delo:

Posplošene primerjave z letom 1941 in 1945 so lahko tudi napačne. V letih narodnoosvobodilnega boja je bila osvobodilna fronta slovenskega naroda po eni strani gibanje množic, po drugi pa je bila tudi že zametek oblasti v narodnoosvobodilnih odborih. Danes imamo jasno zastavljeno usmeritev, da je socialistična zveza samo politično organizirano zavestno gibanje naših množic, ki združuje ljudi na strateških programskih osnovah zveze komunistov, medtem ko je oblast v rokah delovnih ljudi, združenega dela, to je delegatskih skupščin, od krajevnih skupnosti do federacije. Na to razliko ne smemo pozabiti! Zato moramo v letu 1979 na ravni socialistične zavesti človeka našega časa in na ravni ustavnega sistema, ki je opredelil instrumente in orožje tega človeka v njegovem boju, razreševati vse te probleme, seveda pa se tudi danes lahko mnogo naučimo od našega narodnoosvobodilnega gibanja in organiziranosti v tistih težkih časih.

Perica Vučetić:

Vojne izkušnje – temelj obrambe

V zgodovinskih Stolicah pri veliki zgodovinski uri ob otvoritvi Muzeja narodov in narodnosti SFRJ ki je bila 7. oktobra 1979, je govoril generalmajor Perica Vučetić:

– Glavni štab narodnoosvobodilnih odredov Jugoslavije je tukaj prerastel v vrhovni štab narodnoosvobodilnih in partizanskih odredov. Štabi Hrvatske, Slovenije, Srbije, Bosne in Hercegovine in Črne gore so dobili naziv glavnih štabov teh gibanj. Odločeno je bilo, da se v bazi narodnoosvobodilne vojske preide na trdne vojne sestave, desetine, vode, čete, bataljone, odrede in grupe odredov, da bi bilo olajšano poveljevanje večjim sestavom... Zavzeto je bilo stališče, da se po zgledu na izkušnje v zahodni Srbiji ustvarjajo svobodna ozemlja, da se hitro širi vstaja... Drugače povedano: veliko tega, kar tudi danes vgrajujemo v temelje naše obrambe in delovanje družbenopolitičnih skupnosti in družbenopolitičnih organizacij v vojnih pogojih, zgodovinsko gledano, datira od tu – iz Stolic...

Stevan Doronjski:

Revoluciji so potrebni pogumni, visokomoralni, hrabri ljudje

V pogovoru z mladimi na »srečanju generacij« v Zrenjaninu je Stevan Doronjski govoril o liku revolucionarja:

– Revolucionar se potrjuje v borbi, če se ujemajo besede in dejanja. To je naše osnovno moralno načelo, ki ga tovariš Tito čestokrat ponavlja in vsi ga ponavljamo. Revolucionar si lahko samo tako pridobi zaupanje množic, zaupanje svoje sredine. Tisti, ki eno govorijo in drugo delajo, si niso nikoli pridobili zaupanja. Revoluciji so potrebni pogumni, visokomoralni, hrabri ljudje, ki niso v nobeni situaciji neodločni, ki so vedno v matici revolucije; ljudje, ki se nenehno potrjujejo pred ljudstvom, ki kažejo svojo naprednost in poštenje. To je bil in je ostal osrednji pogoj etične vrednosti komunista, ne samo med narodnoosvobodilnim bojem, to velja tudi danes.

Manjšini morajo biti uresničene vse pravice

Za trdnejše mostove med narodi

Komisija za mednarodne odnose skupščine SR Slovenije je imela 26. oktobra sejo, na kateri je pod vodstvom predsednika Bojana Lubeja obravnavala aktualna vprašanja odnosov med SFRJ Jugoslavijo in republiko Avstrijo. V poročilu o seji je rečeno, da je komisija poudarila pomen nadaljnega razvoja politike dobrososedskih odnosov kot ene od trajnih orientacij Jugoslavije, in da je Jugoslavija z uveljavljanjem te politike, temelječe na vsestranskem sodelovanju in odprtosti meja med različnimi družbenoekonomskimi in političnimi sistemi že dala konkreten prispevek v prizadevanjih za dosledno uresničevanje sklepne listine konference o varnosti in sodelovanju v Evropi.

Komisija je ugotovila, da je prišlo do napredka v bilateralnih odnosih med Jugoslavijo kot neuvrščeno in Avstrijo kot nevtralno državo. Dosežena stopnja razvoja medsebojnega sodelovanja je spodbuda za stalen in konstruktiven dialog, ki bo pripomogel, da se uspešneje rešujejo še nekatera odprta vprašanja, kar je v interesu obeh držav. Med vprašanja sodi predvsem zagotovitev vseh pravic slovenski in hrvaški narodnostni skupnosti v Avstriji, ki izvirajo iz državne pogodbe, je naglasila komisija in izrecno poudarila:

»Naša država je življenjsko zainteresirana za obstoj in nadaljnji razvoj slovenske in hrvaške narodnosti, ki bosta z zagotovitvijo pravic, ki izvirajo iz avstrijske državne pogodbe in z demokratičnim vključevanjem v družbeno življenje sosednje države, postali most povezovanja in prijateljstva med Avstrijo in Jugoslavijo. Izražena pripravljenost uradne Avstrije, da izpolni vse obveznosti iz državne

pogodbe kakor tudi tiste, ki izhajajo iz mednarodnega prava, v enakopravnem dialogu z manjšinskimi organizacijami, dajejo perspektivo za ureditev vprašanj, ki so pogoj za ohranitev identitete obeh narodnostnih skupnosti.«

V ostalem je komisija menila, da nekateri sporazumi, ki sta jih sklenili obe sosednji državi, pomenijo napredek sodelovanja na posameznih področjih. Med te sodi še predvsem sporazum o zgraditvi karavanškega predora in sporazum o medsebojnem prizadevanju visokošolskih diplom za akademske in profesionalne namene. Komisija je prav tako ugotovila, da je bil v zadnjem času dosežen napredek na nakaterih drugih področjih, kot so kulturno-prosvetno in znanstveno sodelovanje ter sodelovanje na področju tehnologije in turizma.

Na področju gospodarskega sodelovanja bi bilo po mnenju komisije potrebno doseči v blagovni menjavi večje ravnotežje. Stremeti je treba k razvijanju višjih oblik gospodarskega sodelovanja in nadalje pospeševati industrijsko kooperacijo, skupne naložbe in bančno finančno sodelovanje. V okviru razvijanja višjih oblik gospodarskega sodelovanja bo treba posvetiti še posebno skrb obmejnemu gospodarskemu sodelovanju. »Tako sodelovanje ob odprti meji je pomemben dejavnik za krepitev manj razvitih obmejnih območij na obeh straneh in ustvarja ugodne pogoje za aktivnejše vključevanje narodnostnih skupnosti v gospodarsko in kulturnoprosvetno sodelovanje kot faktor zbliževanja narodov in kot most krepitve medsebojnega razumevanja narodov obeh držav.«

Moralno vprašanje v jugoslovanski teoriji in praksi

Iz neusahljivega vrelca Kardeljeve teoretične misli

V Banjaluki se je začelo znanstveno zborovanje o narodnem vprašanju v jugoslovanski teoriji in praksi in misli Edvarda Kardelja. Na zborovanju sodeluje več kot sto petdeset znanstvenikov. Znanstveni zbor so pripravili univerzi v Banjaluki in Mariboru, marksistična centra CK ZK BiH in CK ZK Slovenije, marksistični center mariborske univerze in center za marksistično izobraževanje in politični študij Veselin Masleša iz Banjaluke.

Slovenski znanstveniki so prispevali prvega dne enajst referatov in tako nosili težo prvih razprav po uvodnih besedah člana predsedstva SFRJ Cvjetina Mijatovića. Kardeljev pogled na reševanje narodnega vprašanja, ki ga je vedno povezoval s federalizmom, je temeljito in poglobljeno pokazal dr. Ivan Kristan iz Ljubljane. Gradil je na Titovi misli, da bi bila beseda narodnoosvobodilni boj samo fraza oziroma prevara, če ne bi imela poleg splošnega jugoslovanskega značaja tudi nacionalnega pomena za vsak narod posebej, in da je NOB resnično prinašal svobodo, enakopravnost in bratstvo vsem jugoslovanskim narodom, v čemer je bilo njegovo bistvo. Ivan Kristan je posebej poudaril Speransovo geslo o samoodločbi naroda in pra-

vici do odcepitve, ki edino zagotavlja, da se bo vsak narod resnično svobodno odločil za obliko svojega življenja med drugimi narodi. Od tod tudi stališče, da se samoodločba jugoslovanskih narodov uresniči v obliki federativne povezanosti v skupni državi, težnja, ki je bila izražena tudi v čebinskem manifestu leta 1937.

»Načelo samoodločbe jugoslovanskih narodov se,« pravi Ivan Kristan, »najbolj dosledno izraža v štirih prvih jugoslovanske federacije: v samostojnosti posameznih narodov Jugoslavije, v skupnih življenjskih interesih vseh narodov, v prostovoljnem združevanju v federacijo in v enakopravnosti v federaciji. Pomembna je namreč Kardeljeva misel, da nova Jugoslavija ni nastala kot kompromis vladajočih klik posameznih narodov, pač pa je rezultat prepričanja vseh narodov Jugoslavije, da je taka oblika pogoj za samostojnost vsakega od njih in vseh skupaj.«

Član predsedstva CK ZKJ Hamdija Pozderac je govoril o Kardeljevih stališčih do vloge verskih skupnosti v družbi.

Zborovanje znanstvenikov v Banjaluki je bilo zaključeno v torek, 6. novembra.

O družbenem dogovoru »O urejanju, vzdrževanju in varstvu spomenikov, spominskih plošč in drugih obeležij NOB in socialistične revolucije ter postavljanju novih na območju ljubljanskih občin« smo se pogovarjali s Stanetom Komanom, ki je predsednik komisije za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij pri mestnem odboru ZZB NOV Ljubljane.

Vemo, da pri skupščini mesta Ljubljana obstoja odbor za koordinacijo nalog in vprašanj, ki izvirajo iz družbenega dogovora o varstvu in negovanju spomenikov in spominskih obeležij na področju vseh ljubljanskih občin. Taki odbori so bili ustanovljeni tudi pri skupščinah občin.

Tovariš Koman, kaj nam lahko poveste o uresničevanju tega dogovora in delu zgoraj imenovanih odborov?

»Uresničevanje določb tega družbenega dogovora je bilo v tem minulemu času težavno, ker gre v bistvu za podružbljanje varstva ter negovanja spomenikov NOB in revolucije. Letos so se odbori za spremljanje izvajanja tega dogovora oblikovali pri skupščinah občin. Še vedno se otepajo s sklepčnostjo, vendar že ugotavljajo prve pozitivne rezultate.

Osnovno bistvo tega sporazuma je v tem, da se je reševanje vzdrževanja, varstva in postavljanja novih spomenikov začelo reševati enotno v vseh ljubljanskih občinah. V tem dogovoru je tudi pomembno določilo, ki govori o skrbništvu posameznih spomenikov.

Velja potrditi, da so bili zelo dobri rezultati že doseženi v občini Moste-Polje, medtem ko so ostale občine še čakale, da bi sestavili enotno besedilo za samoupravne sporazume, ki bodo urejali vprašanja skrbništva pravnih subjektov (delovnih organizacij, društev...), in bodo sklenjeni med skupščino posamezne občine (oziroma njenim imenovanim organom) ter skrbnikom.

Podružbljanje je bistvo dogovora

Dve leti že usmerja delo in načrtovanje varstva spomenikov NOB in revolucije v ljubljanskih občinah družbeni dogovor, ki so ga podpisale vse družbenopolitične organizacije občin in mesta Ljubljane, skupščine občin in mesta ter samoupravne interesne skupnosti.

V Mostah se je dobro začelo delo na tem področju pokazalo že ob 1. novembru. Podpisniki samoupravnih sporazumov, ki so prevzeli skrb nad posameznimi spomeniki, so se izredno izkazali. V posameznih primerih, ko gre za večje in širše pomembne spomenike, je po

več delovnih organizacij hkrati sklenilo samoupravne sporazume o varstvu spomenika (Urh npr.).

Predvidevamo, da bo leta 1980 (prihodnje leto torej) že 60 odstotkov vseh spomenikov in obeležij na področju ljubljanskih občin imelo svoje skrbnike.

Kakšna pa je pri tem sporazumevanju vloga organizacij ZB?

»Vloga borčevskih organizacij je v tem, da kot del skupne fronte organiziranih socialističnih sil (SZDL) skrbi in spodbuja, da bodo spomeniki našli svoje skrb-

nike pa tudi, da spremlja uresničevanje družbenega dogovora in posameznih samoupravnih sporazumov na tem področju.

Družbeni dogovor, o katerem govoriva, priporoča krajevnim odborom ZB ustanovitve komisij za varstvo spomenikov NOB, ki naj bi

iskale v okviru krajevnih skupnosti skrbnike, in nato skrbele za uresničevanje nalog, ki jih posamezni skrbnik prevzame. Potlej bi te komisije poročale o stanju na terenu odborom, ki spremljajo to delo v občini, hkrati pa bi sporočale tudi letne načrte za urejanje spomenikov v krajevnih skupnostih. Izkazalo se je že, da letni načrti ne pomenijo posebne težave, celo za leto 1980 so jih že sestavili ponekod, večja težava pa je še povsod s sestavljanjem petletnih načrtov.

Družbeni dogovor o varstvu in negovanju spomenikov NOB ter o gradnji novih spomenikov določa tudi zelo pomembno določilo, ki je bilo v preteklosti zanemarjeno. Pred gradnjo novega spomenika ali spominskega obeležja mora biti že natančno znano, kdo ga bo kasneje oskrboval. To vprašanje oziroma zahteva pa v krajevnih skupnostih še ni »zlezla pod kožo«.

Družbeni dogovor, ki so ga sklenile vse ljubljanske občine in skupščina mesta, je prvi te vrste v Sloveniji, in je zato pričakovati, da bo praksa pokazala tudi nekatere pomanjkljivosti, ki pa jih bo treba sproti popravljati oziroma nadomeščati z boljšimi rešitvami.

Kako pa je z varstvom spomenikov s strokovne plati?

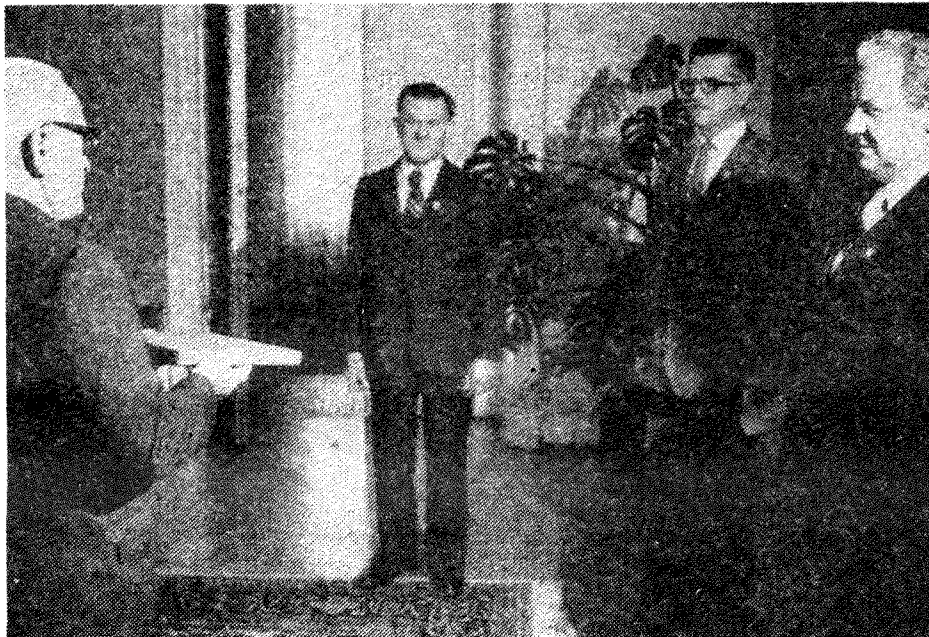
»Se pred leti pri regionalni skupnosti za spomeniško varstvo ni bilo nikogar, ki bi se posebno posvečal spomenikom NOB in revolucije. Potem so prav na pobudo borcev ustanovili referat za reševanje spomeniškovarstvenih vprašanj teh spomenikov. Sedaj je že delo za enega samega človeka na tem področju preobsežno. Seveda pa gre za kadrovska vprašanja, ki niso kar čez noč preprosto rešljiva. Dosedanje delo na tem področju je zelo uspešno, le spomenikov je toliko in problemov z njimi, da jim en sam strokovnjak ne more biti kos.«

B. Ž. J.

Album »S Štiri- najsto divizijo« za predsednika Tita

LJUBLJANA, 6. novembra - Ob 35. obletnici pohoda na Štajersko so borci XIV. divizije predsedniku republike Josipu Brozu Titu podarili knjigo Jožeta Petka in Staneta Škrabarja »S Štirinajsto divizijo«. Predsednik predsedstva SR Slovenije Viktor Avbelj in član predsedstva SR Slovenije Marijan Breclj sta danes sprejela predstavnike XIV. divizije in prevzela knjigo za predsednika republike.

(Foto: Sveto Busić)

Priznavalnine v prvem polletju 1979

Za minulo sejo odbora udeležencev družbenega dogovora o občinskih priznavalninah je republiški komite za vprašanja borcev in vojaških invalidov pripravil informacijo o uresničevanju družbenega dogovora o priznavalninah v prvem polletju letos. Tak pregled stanja je še kako koristen, saj omogoča podrobnejšo oceno uveljavljanja družbenega dogovora v občinah, hkrati pa se zbere še vrsta podatkov, ki so za nadaljnje urejanje priznavalnin nujni.

Že kar uvodoma je bilo v informaciji zapisano, da se nekatere občine kljub večkratnim prošnjam in opozorilu niso držale dogovora in so komiteju pošiljale nesistemske in neurejene podatke oziroma poročila.

Družbeni dogovor za urejanje vprašanja družbenih priznavalnin borcem uveljavljen na začetku leta 1977. Ker pa so finančne možnosti v SR Sloveniji takrat kazale, da bi polno izpolnjevanje tega dogovora preveč bremenilo občinske proračune, so se podpisniki sporazumeli, da se bo družbeni dogovor uveljavljal postopoma. Tako naj bi se v celoti realiziral letos, do konca leta 1979. V prvem letu uresničevanja dogovora je prejemale občinsko priznavalnino (kot sistemsko obliko družbene pomoči) 8779 borcev in 265 jih je prejelo enkratno družbeno pomoč, 7432 borcev pa je prejelo tako imenovano enkratno priznavalnino. Številke povedo, da so se izvajalci družbenega dogovora v višini porabljenih sredstev v prvem letu izvajanja dogovora približali predvidevanjem, število prejemnikov priznavalnin pa je ostalo precej pod načrtovanjem.

Drugo leto uresničevanja dogovora (1978) je bilo v SR Sloveniji 9018 uveljavljenih stalnih občinskih priznavalnin, dogovorjene vsote sredstev za to, drugo leto uveljavljanja dogovora, pa ni doseglo 37 občin (13 takih, katerih sredstva so dopolnjevana iz republiškega proračuna in 24 takih, ki svojo obvezo pokrivajo same).

Leto, ki se nagiba h koncu, bi moralo biti tudi leto, v katerem bo družbeni dogovor o občinskih priznavalninah sto odstotno izpolnjen. Zato so podatki o dejanskem stanju v

prvem letošnjem polletju tudi kazalci, kaj je do konca leta še treba popraviti oziroma nadoknaditi.

Znan je podatek, da je na dan 30. junija 1979 prejelo v SR Sloveniji 11.148 udeležencev NOV občinske priznavalnine, kar pomeni, da je od prvega leta uresničevanja dogovora število upravičencev do priznavalnine naraslo za 27 odstotkov. V letošnjem prvem polletju je znašal najnižji znesek priznavalnine 415 din, najvišji 2518 din in povprečni 1209 din. Povprečni znesek enkratnih priznavalnin je bil 2029 din, medtem ko je podatek o občasni priznavalnini nepopoln (niso ga posredovale vse občine), vendar se giblje povprečna višina občasni priznavalnini med 1390 in 1870 dinarji. Podatki, ki so jih poslale slovenske občine, kažejo, da v dveh občinah še vedno izplačujejo najnižje zneske v višini desetih starih tisočakov, da je šest takih, kjer je višina najnižje priznavalnine med desetimi in dvajsetimi tisočaki, medtem ko je v večini (dvaindvajset občin) najnižji priznavalnininski znesek med tridesetimi in petdesetimi stari tisočaki.

Pregledovalci letošnjih podatkov mislijo, da so nekateri navedeni zares nizki zneski plod avtomatičnega določanja višine priznavalnine, ki je razlika med dohodki upravičencev in mejnim zneskom najnižjih pokojninskih prejemkov (kot najvišjo možno priznavalnino). Ravno pri tem vprašanju pa so se razprave nagnile na tisto stran, ki je bila za bolj prožen način dela pri določanju ustreznih višin priznavalnine. Informacija, ki jo je pripravil komite za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov, je izčrpna, kolikor so dovoljevali zbrani podatki. Določene primerjave z uresničevanjem dogovora v prejšnjih letih, v primerjavi s predvidevanji in dogovarjanjem med občinami, so lahko koristen podatek in kazalec občinam, ki bi morda lahko podobne informacije izdelale za svoje potrebe in bi tako pregledno in jasno pokazale, kje so še odstopanja od družbenega dogovora, kje so pomanjkljivosti, in kje dobro opravljeno delo. Ob informaciji bo stekla razprava tudi na prihodnji seji republiškega komiteja za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov.

B. Ž. J.

Varstvo zakonov

Na deseti seji republiškega komiteja za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov, ki jo je sklical predsednik tega komiteja Boris Čizmek-Bor, so obravnavali informacijo o izvajanju zakona o civilnih invalidih vojne, razpravljali ob predlogih za izdajo zakonov o spremembah in dopolnitvah zveznih zakonov o temeljnih pravicah borcev in vojaških invalidov, obravnavali borčevsko invalidsko varstvo v resolucijskih in planskih dokumentih ter na koncu še pripravljeno analizo delovanja republiškega komiteja od 9. maja 1978 do 31. julija 1979.

Pri reševanju vprašanj civilnih invalidov vojne je bilo zlasti v zadnjem času precej storjenega, so ugotavljali člani komiteja. Seveda bi bilo dobro, če bi imeli podatke o dejanskem socialnem stanju teh invalidov, o njihovem zdravstvenem stanju in splošnih življenjskih razmerah; Zveza civilnih invalidov vojne bo o socialnem in zdravstvenem stanju svojih članov skušala pripraviti oziroma zbrati natančnejše podatke, iz katerih bo mogoče razbrati, koliko se v resnici zrcalijo izboljšave na področju varstva te kategorije invalidov.

Pri obravnavanju predlogov za izdajo zveznih zakonov o spremembah in dopolnitvah zakonov o temeljnih pravicah borcev in vojaških invalidov je bila osnovna ugotovitev članov komiteja in vabljenih gostov ta, da vsi ti predlogi v preskromni meri upoštevajo usmeritev v podružbljanju skrbi za borce in invalide.

Ob točki dnevnega reda, kjer so obravnavali borčevsko in invalidsko dnevno, kakor je le to obravnavano v resolucijskih in planskih dokumentih, je bilo poudarjeno nekaj že ponavljajočih se ugotovitev. Tako je bilo poudarjeno podružbljanje, potreba po pospešenem reševanju vprašanj kmetov borcev ter, kar je morda še najbolj pereče, potreba po boljšem delovanju strokovnih služb za področje varstva borcev in vojaških invalidov v občinah.

B. Ž. J.

Velenje

Dom borcev in mladine

Leto, ki se izteka, je bilo za velenjsko borčevsko organizacijo izjemno razgibano in uspešno, kar gre pripisati predvsem dejstvu, da so borci vendarle uspeli urediti spomeniški kompleks na Graški gori, četudi bo potrebno za dokončno ureditev še veliko sredstev in volje, da bo prizorišče velikih in odločujočih bojov Stirinajste udarne divizije docela nared. Nared tako, kot so si zamislili v Velenju.

»Avgustincičevemu spomeniku Nošenje ranjencev in brunarici, kjer je zametek razstave, ki jo nameravamo še razširiti, bo treba dodati še marsikaj. Doslej smo v brunarici, ki jo upravlja velenjski kulturni center, dali na ogled slikovno gradivo s pohodov mladih po poteh Stirinajste udarne divizije, slike vseh borcev divizije z območja naše občine, v brunarico pa bo kaj kmalu nameščen še relief poti te legendarne enote, pozneje pa bi radi na podoben način prikazali borbene poti še preostalih enot, ki so se borile na našem območju,« je povedal podpredsednik velenjske borčevske organizacije, Jože Tekavec.

Da bi se mladi lahko zelo podrobno seznanili s pohodom Stirinajste udarne divizije, na najbolj primeren in hkrati tudi najbolj prijeten pa pedagoško učinkovit način, pripravljajo v Velenju magnetofonske trakove z izjavami preživelih borcev te enote, nanje pa bodo posneli tudi nekatera druga besedila, ki so o tej epopeji že dalj časa znana v naši partizanski literaturi. Na ta način bo vtis o dogodku celovit, Graška gora, ki jo prav zaradi pohoda Stirinajste divizije imenujejo tudi Gora jurišev, pa bogatejša za dobro urejeno spo-

Jože Tekavec

minsko obeležje. Jože Tekavec nam je obenem tudi povedal, da so sredstva za ureditev spomeniškega kompleksa na Graški gori prispevale delovne organizacije iz Velenja, Celja in Ljubljane, brunarico pa je v celoti plačal velenjski rudnik.

V brunarici naj bi prej ko slej našel svoje mesto doprni kip narodnega heroja in partizanskega pesnika, domačina Karla Destovnika-Kajuha in seveda tudi njegova zbrana dela. Prav bi bilo, da bi se posnetkom borcev divizije o pohodu pridružili še posnetki Kajuhovih pesmi.

Imeti dom borcev in mladine je zaenkrat le skromna želja velenjskih borcev, čeprav kaže, da najbrž niti ne tako neosnovana. Posebna skupina se namreč že ukvarja z osnutkom doma, ki bi bil Velenju, tako zagotavljajo

borci in njihov podpredsednik, Jože Tekavec, še kako potreben. Že letos bi moral biti nared samoupravni sporazum o združevanju sredstev. V domu bodo borci imeli manjšo dvorano za seje, knjižnico in druge prostore, namenjene čvrstjšemu delu in povezavi borcev. Če bodo seveda zbrana sredstva...

Ko je nedolgo tega Velenje obiskal Kosta Nadj, so se domači borci pritožili nad večnim zbiranjem sredstev za te ali one namene, predvsem pa za obnovo spomenikov, in ne nazadnje tudi za spomeniški kompleks na Graški gori, saj so se naveličali prosjačenja. Odločili so se, da bodo zadevo rešili s samoupravnim sporazumom o združevanju sredstev za te potrebe in se tako znebili neljubega bremena.

V Velenju je s 1. oktobrom začel delovati dispanzer za borce, ki ga vodi primarij dr. Alojz Fijavž, ki je že začel s sistematičnimi pregledi za vse borce. Sedaj, pravijo v Velenju, bo tudi več možnosti za zdravljenje v specializiranih ustanovah, kar je v preteklosti nekoliko šepalo, predvsem zaradi neustreznosti organiziranosti.

Le redkokdaj se loteva zapisovanja spominov iz dni narodnoosvobodilne vojne, zato je še tembolj pohvalno, da tiste redke posameznike njihova domača borčevska organizacija pri takšnem snovanju podpira in jih na ta način vzpodbuja pri tem dokaj napornem in neahvalnem delu. V Velenju so lani izdali knjigo spominov Jožeta Tekavca, ki je med bralstvom dosegla lep uspeh, saj je izšel že ponatis.

M.S.

Za začetek: invalidska trafika v Bučkovcih

So ljudje, ki bi jih moral opazovati dneve, mesece in leta, da bi prodrl v njihovo bit, v vse tisto, čemur pravimo duša, da bi pobrskal po najskritejšem ali vsaj najvažnejšem, in da bi naposled lahko zmagoslavno dejal: našel sem.

Resnica se vselej izmika, v človeka prodreti je težko, ostajajo le bežni, nedorečeni obrisi, silhuete, ki dajejo slutiti veličino ali majhnost, ogrinja, ki povedo malo ali nič. Ostajamo nezadovoljni in brskamo, resničnost se vselej oddaljuje, človek pušča sledi z delom.

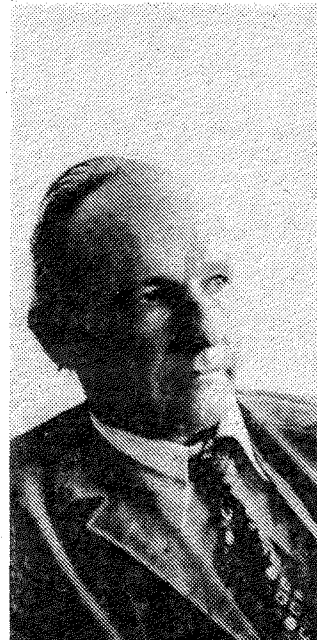
Priti torej na sled delu in nedelu. Zbirati koščke, utrinke, sestavljati celoto. Skromnost je vojak obrambe.

Časa je vedno premalo. Hlastanje za popolnostjo? Za natančnostjo? Kdo ve za čim. Napak postavljena beseda je bič. Preveč besed ali premalo rezilo, ki ne prizanaša.

Fanta iz Radomerja pri Ljutomeru je težko razgrniti. Še težje prebrati. Partizana Bojana, ki je bil v prvih povojnih dnevih trafikant v Bučkovcih, v invalidski trafiki, krepkega možakarja z umirjeno govorico, je skorajda nemogoče si predstavljati stlačenega v hišico med cigaretami in časopisi, ki so tiste dni na veliko pisali o zmagovalstvu, o krvi, trpljenju, svobodi, mrtvih, vdovah, partizanskih sirotah, sodbah, navdušenju... Fanta, ki je spustil iz rok orožje, še vroče in se srečal z mislijo, kaj sedaj, kako naprej, bom ostal tukaj, med časopisi, cigaretami...

Pot do trafike v Bučkovcih, kjer se je nenadoma vse končalo, je bila nekaj vrtočlavega za zidarjevega sina edinca. Stari z dvema hektarjema zemlje ni mogel živeti, sezonsko je bila zapuščina tistega časa. Nekako se je zrinil v dvoletno kmetijsko šolo, da bi potem nadaljeval svoje šolanje z učenjem slikarske obrti pri Slavku Čehu v Ljutomeru, od koder je spletel nitke vezi s partizani.

Nekakšna uglajena mirnost, ki se podre kot hišica iz kart, ko Bojan spregovori o nečem, kar ga vznemirja, boli, preperečuje, da bi človek izpeljal svojo zamisel. Mož, ki se je že leta 1941 družil z Jožetom Kerenčičem, Berce- tom, Vekoslavom Šturmom, Jakcem Babičem in drugimi, tega preprosto ne dovoljuje. Ni odprta knjiga. Ne

Stane Červič-Bojan

da se ga brati. Odvisen si od tega, kar je pripravljen zau- pati. Govori strnjeno, toda redkobesedno. Stresa podatke. Kratko, jedrnat.

Trosil je letake, bil član odbora Osvobodilne fronte za območje Gornje Radgone, razgreto pripravljaval oboro- žen odpor, vse dokler ni skupaj s Slavkom Ivanjšičem-Borisom, Lojzom Korošcem in Andrejem Novakom spomladi 1942 odšel v gozd, v Prvo ruško četo na Pohorje, ki se je osnovala po koncu Toledove čete. Jeseni istega leta se je enota pridružila 1. pohorskega bataljona. Do zime, konec leta 1942, je Bojan drugoval s pohorskimi partizani in z njimi delil vse tegobe zime in preganjanja, dokler ga niso poslali v Slovenske gorice med ljudi, na politično delo. S članom Izvršnega odbora OF Slove- nije in centralnega komiteja Komunistične partije Iva- nom Nemcem-Vojkom je obredel kraje, ki jih je in ni poznal, toda ljudje so bili dobri. Ni bilo lahko v začetku leta 1944 oditi v Prekmurje, z isto nalogo, četudi so nekoli- ko pozneje Bojanu priskočili na pomoč še Juš Kramer, Franc Kosi, Miran Šume- njak-Dane, in tam ostali do 20. oktobra, ko so Madžari skupinico, ki je vneto orga- nizirala po vaseh narodno- osvobodilne odbore, oprav- ljala še vse mogoče drugo politično delo, razbili, fanta iz Radomerja pa ujeli, težko ranjenega in pripravljenega na najhujše...

Zapori v Murski Soboti, Djör, Szombathey... Dac- hau. In naposled svoboda. Partizan Bojan, trikrat ranjen, kost in koža, osemde- setodstotni invalid, nosilec partizanske spomenice 1941,

je prišel domov, ko so v do- movini že skorajda naredili črto čezenj.

Resnost za hip skali smeh. »Vsa boljša mesta so bila že oddana. Tako sem poleg kmetijca, slikarja postal še trafikant. Vsekakor bolje ne- kaj kot nič. Nisem bil za to. Želel sem delati, to kar sem znal. Biti med ljudmi.«

Korenjaško nastrojenega partizana Bojana so kmalu potegnili iz tesne trafike v Bučkovcih.

In je bil: tajnik okraja v Ljutomeru, matičar v Buč- kovcih, šef krajevnega ura- da, pred devetnajstimi leti pa ga je zaneslo še v Zdravili- šče Slatino Radenci za ka- drovskega.

Leta 1965 so delovno me- sto kadrovskega ukinili.

»Da ni več potrebno, so re- kli,« nabira gubice okoli ust v nekakšen hudomušen splet igrivosti, čisto od blizu pa se kaj hitro pokaže neko- liko trpke ironije, ko pove, da se mu zdi, da je nekam preveč govoril, in da to mar- sikomu ni bilo pogodu.

Zna biti trpek, a kadar je nekdo trpek, je to slabo. Ve- dno je posledica nečesa. A to nekaj nikakor noče iz člove- ka. Nosiš in nosiš v sebi, do- kler ti ne prekipi.

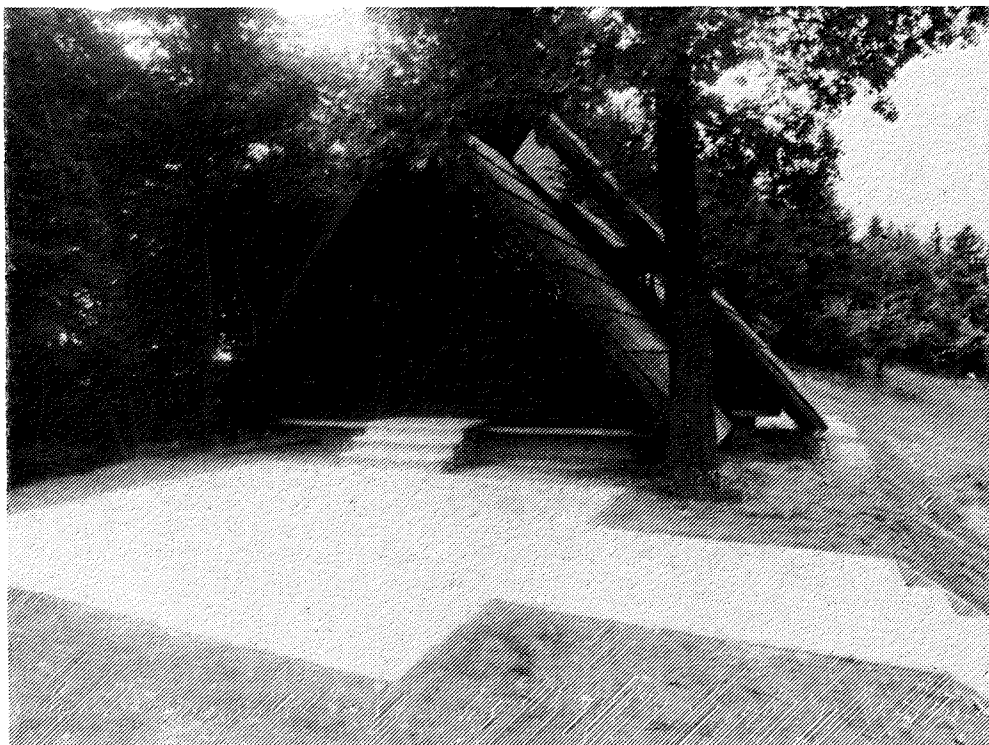
»Kar nekam preveč pozab- ljamo, kako se piše beseda tovaristvo. Črke so zabrisa- ne, težko jih je najti, papir vse prenese. E, pogospodili smo se, v tem grmu tiči za- jec. Preveč dovoljujemo, premalo smo pozorni. Gle- dam, mislim... Marsikdaj imamo malce čuden odnos do borcev. Zlasti do ostare- lih. Tudi v Radgoni je tako. Ne gre le za borce, nič poseb- nega nočemo biti. Povsod je tako. Včasih se mi zdi, kot da na človeka, na tistega z veli- ko začetnico, pozab- ljamo...«

Prijatelj moj, biti človek, velika beseda. To je največja vrednota našega boja. Tako premišlja partizan Bojan, na- tanko isto misli radgonski predsednik občinskega od- bora ZZB NOV.

Mirnost, ki jo izžareva, krepka postava, nekakšen vihar- nik nemirnih oči, na- sprotna, vse to vzbuja zaupa- nje. In pa trdnost besed. Nič ne gre mimo brez premi- sleka.

In tako se zgodi, da se Bo- janu glas redkokdaj dvigne do tistih višin, ko postane so- govornik pozoren, ko začuti neko pretirno, ko zazna nekaj posebnega, občutek, da se srečuje z nečim posebej vro- čim, izjemnim. Še vedno mirno potem pove, da hoče biti borec. Do zadnjega.

Milenko Strašek

Brunarica - muzej na Graški gori

Ob letošnjem občinskem praznovanju novomeške občine so prejeli člani odbora Gorjanskega bataljona najvišje občinsko priznanje, ki ga podelijo organizacijam za zares izjemne dosežke.

Prag v Kobilah in 13. maj 1942 sta rojstni kraj in datum bataljona, ki je sodil k Dolnjskemu odredu in pozneje v 3. grupo odredov. Severno pobočje Gorjancev od Podbočja do proge Novo mesto-Semič je bilo operativno področje bataljona.

Imel je številne samostojne boje in boje skupaj z drugimi slovenskimi in hrvaškimi enotami. Gorjanski bataljon je bil tudi zakladnica borcev za druge partizanske

Z Gorjanskim bataljonom v nove delovne zmage

Neuničljiva vez Gorjanskega bataljona

Matevž Franko

enote, saj je odšlo iz Gorjanskega bataljona v druge enote več kot 500 borcev.

Ob ustanovitvi Belokranjske brigade pa se je celotni Gorjanski bataljon vključil v njene vrste.

Pozimi, dvanaest let je tega, se je sestel odbor Gorjanskega bataljona z namenom, da bi kar najlepše proslavili petindvajset letnico ustanovitve bataljona.

»Vsako naše srečanje naj ne bo samo zgolj srečanje in obujanje spominov v toplim zavetju in prijateljski družbi, temveč naj bodo naša srečanja povezana z akcijami, ki bodo koristila domačinom iz tistih krajev, iz katerih je bataljon zrastel«, so sklenili že na prvi seji.

Časa za prvo srečanje ob petindvajset letnici ustanovitve Gorjanskega bataljona ni bilo ravno veliko, vendar so kljub temu svojo obljubo uresničili. Vrhpolje in z njimi borci Gorjanskega bataljona so prvič delovno praznovali svoj praznik. Poleg tega, da so odkrili spomenik, so krajanji s pomočjo odbora Gorjanskega bataljona uredili vaški trg in uredili cesto, ki vodi iz Vrhpolja do Šentjerneja.

Gabrije 1969. Odboru je na željo krajanov uspelo zbrati denar, da so preuredili cesto od Brusnic do svoje vasi in osnovno šolo.

Planina 1970. Ena najvišje ležečih vasi na Gorjancih je dobila preurejeno cesto, ki vodi iz Planine skozi Gradec in Brezje do Prušnje vasi.

Podgrad 1971. Med vojno porušen, po vojni obnovljen. S pomočjo odbora Gorjanskega bataljona so krajanji prišli hitreje do ceste, šola v vasi pa je dobila nekaj sodobne opreme.

Černeča vas 1974. Akcijo za ureditev okolja so pozdravili vsi domačini. V nekdanji šoli se je našel prostor za trgovino. Černeča vas, Vrtača, in Vrblje so dobile vodovod, medtem ko so cesto od Kostanjevice do Černeče vasi prevlekli z asfaltom.

Orehovica 1975. Nova asfaltirana cesta Mokro polje-Orehovica-Šmarje je bila slovesno izročena svojemu namenu, kakor tudi vodo-

vod v Orehovici in sosednjih vaseh.

Vodenice 1976. Cesta na Vodenice in Ržišče do Bana, vodovod...

Prežek 1977. Modernizacija skoraj 9 kilometrov dolge ceste... In še vrsta številnih akcij, pri čemer je treba še posebej poudariti pripravljenost krajanov, ki so s svojim delom in prispevki v materialu in z denarjem v veliki meri prispevali k uresničevanju zamisli odbora Gorjanskega bataljona.

Prispevki krajanov niso bili majhni, še bolj pa so bili spodbudni prispevki delovnih organizacij, ki so namenile veliko denarja za preureditev cest in izgradnjo vodovoda, da bi s tem kar najbolj pomagali svojim delavcem,

Ivan Perhaj

ki se vozijo iz teh oddaljenih vasi na delo v dolino.

Brusnice-Dolnji in Gornji Suhadol 1979. Asfaltna prevleka, nov del trase, telefonska napeljava...

Uspeh za uspehom krajanov in odbora Gorjanskega bataljona.

Vsebinsko obetaven program

»Že pred dobrimi dvajsetimi leti je petnajstčlanski odbor Gorjanskega bataljona izdelal program dela, ki je bil dokaj obetaven in se je omejeval na območje, kjer je delal in živel bataljon. Pri sestavi programa, je v pogovoru še posebej poudaril dolgoletni predsednik odbora Martin Pavlin, »smo imeli pred seboj naslednje cilje:

Kako približati vse oddaljene in zaostale vasi k razvitem središčem, kako ustvariti čim boljše pogoje za normalno življenje ljudi v vaseh pod Gorjanci in ne nazadnje, kako zaustaviti odseljevanje mladih v dolino in v tujino, in kako pomagati tem ljudem, ki se vztrajajo v teh vaseh, da bi kar najhitreje prišli v dolino do zdravnika, do šole, do dela.

Osnovno izhodišče odbora je bilo, da morajo vse te vasi pod Gorjanci dobiti najprej elektriko, pitno vodo, šole in ceste. Ta naša izhodišča sta podprli tudi občinski skup-

Tone Čopič

ščini Krško in Novo mesto, kjer ima naš bataljon dom.

Moram reči, da smo v teh letih veliko storili, veliko dela pa nas še čaka. Denar je tisti, ki v največji meri ovira naša prizadevanja, toda s pomočjo krajanov, posebno še mladine, lahko rečem, da smo večino nalog uspešno opravili, čeprav se zavedamo, da je na območju Gorjancev še veliko vasi, ki so še težko dostopne in še vedno pričakujejo našo in družbeno pomoč.

Naš odbor se tudi zaveda, da so mladi najboljši prenašalci tradicij NOB, zato je delo z mladimi stalna oblika našega sodelovanja. Tako je odbor v imenu bataljona

Jožefa Srebrnjak

prevzel pokroviteljstvo nad Odredom gorjanskih tabornikov, nad odredom mladih šolarjev osnovne šole Grm in pokroviteljstvo nad bataljonom mladine, ki je sestavljen po načelu nekdanjega Gorjanskega bataljona, v katerem je več kot 180 mladincev in mladink, ki so doma povsod iz vasi pod Gorjanci!

Velika pomoč krajanov

Tako kot je Martin Pavlin poudarjal tesno sodelovanje

Miha Konda

krajanov, novomeške in krške občinske skupščine, pripravljenost mladine za sodelovanje pri sleherni akciji odbora Gorjanskega bataljona, sta predsednik skupščine krajevne skupnosti Brusnice Ivan Perhaj in predsednik sveta krajevne skupnosti Brusnice Matevž Franko pohvalila akcijo odbora Gorjanskega bataljona.

»Takega sodelovanja se zares nismo nadejali«, je dejal Matevž Franko, »saj smo bili zares presenečeni nad tako zavzetostjo članov odbora Gorjanskega bataljona. Uspehi seveda niso izostali!

Ivan Perhaj: »Ljudje v vse te obljube niso kaj posebno verjeli. Kdo pa bi sploh še

Matija Konda

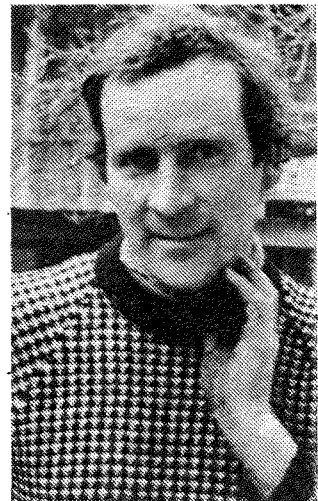
kaj verjel, če se v vrsti let tam okoli Gornjih in Spodnjih Suhadol ni kaj velikega naredilo. Za obljube so ljudje slišali in največkrat je pri tem tudi ostalo.

No, letos smo načrtovali le asfaltno prevleko, ki bi povezovala Brusnice z Doljnimi Suhadolami. Krajanji, mladina in borci so bolj kot kdajkoli prišli za delo. Zdaj ni nova pri nas samo asfaltna prevleka, temveč je urejena tudi cesta, ki povezuje Dolnje in Gornje Suhadole. V vse te vasi vodi telefonska

napeljava, ki je delo skupne akcije s preureditvijo ceste.

»Nova cesta« iz Brusnic proti Doljnim in Gornjim Suhadolama pomeni za mnoge, ki živimo v teh vaseh, okno v svet, mi je pripovedoval starejši možakar, ki je v vaški trgovini v Brusnicah polnil svoj nahrbtnik. »N se čuditi«, je nadaljeval, »da so domačini zapuščali vas in se odseljevali v dolino, saj so se po ozki in dokaj strmi cesti, ki vodi iz Doljnih v Zgornje Suhadole pozimi in ob deževju komaj prebili v vas.

Tone Čopič, šofer šolskega kombija: »Če je bilo slabo vreme, v Gornje Suhadole s kombijem sploh nisem pri-

Jože Božič

šel. Učenci so me zaman čakali, najbolj vztrajni pa so mi prišli naproti. Tudi kombi je bil po nekaj vožnjah kaj kmalu v okvari. Zdaj, ko vodi v Gornje Suhadole nova preurejena cesta, tudi pozimi ne bom imel s prevozom posebnih težav!

»Če že pišete o teh uspehih krajanov, mladine in borcev Gorjanskega bataljona«, sta mi ob slovesu Ivan Perhaj in Matevž Franko zaupala hvaležnost krajanov Leskova, Doljnih in Gornjih Suhadol, ki se zahvaljujejo Martinu Pavlinu, Albinu Luzarju, Maksu Valeju, Tonetu Valentinčiču, članom odbora Gorjanskega bataljona in Jožetu Kukcu, namestniku sekretarja občinske konference ZKS v Novem mestu, za vso pomoč in sodelovanje, brez katerega ne bi bilo ne nove cestne prevleke ne ceste in telefona.

Sosed Jože Božič pa je dodal: »Preveč dolgo smo čakali in seveda malo ali skoraj nič naredili. Ta akcija, ki seveda še traja, pa nas je močno kaj naučila. Čeprav smo veliko prispevali za vse, kar smo v zadnjih nekaj letih secih dobili, smo pripravili na akcije še naprej, saj tudi naš kraj končno krepi iz pozabe. In to tudi ne velja, veste!«

Pomembna je cesta, leta niso

Jožefa Srebrnjak si bo kmalu nadela na pleča osmi križ, vendar s ponosom govori o asfaltirani cesti, ki vodi iz Brusnic v njihovo vas. »Ko sem slišala govoriti o tej cesti«, pripoveduje ena izmed najstarejših vaščank Dolnjega Suhadola in zagotovo najstarejša vaščanka, ki se je udeležila delovnih ak-

cij, »sem mislila, da so to samo besede in obljube, ki smo jih bili vajeni že desetletja. Škoda, da se nismo dela s tako vnemo lotili že prej in bi že zdavnaj imeli asfaltirano cesto.

Ja, spominjam se, ko so moj rajnik in še nekateri vaščani govorili o cesti iz Brusnic do naše vasi. To so bili še časi pred prvo svetovno vojno. Vsi so bili za cesto, toda ko je bilo rečeno, da bo ta cesta veljala vsako kmetijo enega vola, so gospodarji raje vozili iz doline sem v vas po starem kolovozu.

Zdaj ko imamo cesto, nam ni žal ne dela ne denarja. Ponosni smo na opravljeno delo in na borce Gorjanskega

bataljona, da so to akcijo tako uspešno opravili!

Gornje Suhadole so le streljaj oddaljene od Doljnih. Zdaj jih povezuje urejena sicer še makadamska cesta, katero so krajanji s svojimi delom, pomočjo krajevne skupnosti, skupščine občine Novo mesto, delovnih organizacij in odbora Gorjanskega bataljona uspeli urediti, da nemoteno poteka po njej promet, da je zdaj dolina, kateri je zaposlenih večina domačinov, kot na dlani. Tu di telefon, ki je v vasi, je pridobitev posebnega pomena.

»Vemo, da nas za dokončno ureditev ceste čaka še veliko dela«, pravi Miha Konda iz Gornjega Suhadola, »vendar se bomo sedaj dela lotili še bolj zavzeto, ko vidimo, da imamo uspehe!«

»Res je«, je dodal Miha oče Matija, »da smo krajanji morali prispevati veliko denarja za to, kar imamo sedaj v vasi, vendar nam ni žal. Škoda, da se tega dela nismo lotili že prej. Vas bi bila potem še številnejša kot je, saj si je v zadnjih nekaj letih veliko mladih iz vasi zgradilo svoje hiše v dolini.

Sosed Jože Božič pa je dodal: »Preveč dolgo smo čakali in seveda malo ali skoraj nič naredili. Ta akcija, ki seveda še traja, pa nas je močno kaj naučila. Čeprav smo veliko prispevali za vse, kar smo v zadnjih nekaj letih secih dobili, smo pripravili na akcije še naprej, saj tudi naš kraj končno krepi iz pozabe. In to tudi ne velja, veste!«

Med NOB so borci Gorjanskega bataljona in poznane Belokranjske brigade imeli v teh vaseh pod Gorjanci vedno toplo zavetje, prijateljske besede, kos kruha, skodelico močnika. Mar ni zdaj vse to s čimer nekdanji borci Gorjanskega odreda vračajo ter krajam in ljudem veliko več, kot če bi se v sleherni izmed teh vasi dvigoval mogoč spomenik našemu boju, kraju in ljudem, okoli njih pa se čas še dolgo ne bi premaknil...

Borštnikovo srečanje 79

Srečanje z gledališčem ljudske vstaje

S sklepnimi slovesnostmi in izročitvi-
jo nagrad je bilo 30. oktobra v Mariboru
sklenjeno Borštnikovo srečanje 79, ki se
je začelo 21. oktobra. Posebna odlika
tega srečanja, letos smo ga spremljali že
štirinajstič po vrsti, je malo Borštnikovo
srečanje v Slovenski Bistrici z vrhun-
cem v partizanski vasi Žabljek, kjer je
na partizanskem mitingu nastopilo gle-
dališče ljudske vstaje.

Da prihajajo ljudje v gledališče, je
znana stvar. Nekoliko bolj nenavadno
je, če se gledališče seli med ljudi. In

žabnost, kaj šele na obisk kulturnih pri-
reditev. Žal je bilo to soboto, 27. okto-
bra, ko so se pričeli zbirati gostje, časni-
karji, vaščani, mrzlo in oblačno. In tako
napovedanega improviziranega napada
na vasico ni bilo, zato pa so člani terito-
rialnih enot pokazali oborožitev in pred-
vsem radovedni mladini razlagali, kako
znajo ravnati z njo. Kljub mrazu so se
gostje ob odličnem domačem kruhu, za-
seki, pekočem žganju in dobrem moštu
kaj hitro ogreli. Najbolj zmrznjeni so se
gnetli v topli kuhinji domačije, večina je
dovolila, da jih je ogrel neutrudni Voja s
svojim gledališčem ljudske vstaje.

Kasneje je Voja Soldatović v pogovo-
ru med drugim povedal:

»Ko smo leta 1973 praznovali tridese-

lišča ljudske vstaje je, da izvajamo pro-
gram v vseh jugoslovanskih jezikih, kar
je posebno pomembno pri nastopih za
vojake, kjer je večina fantov iz drugih
republik. Repertoar obsega partizanske
samospeve, narodne pesmi, folklorne
plese, poezijo in dramske odlomke ju-
goslovanskih avtorjev in sodobnih klasi-
kov. V dokumentarnem delu programa
izvajamo točke, ki so bile na sporedu
pravega partizanskega gledališča. Re-
pertoar je praktično neizčrpen, spored
zelo prilagodljiv. Če smo recimo ugot-
vili, da je med občinstvom večina naj-
mlajših, smo lahko naredili program,
vabljev za to starostno skupino.

Posebno smo bili počaščeni, ko so z
nami sodelovali Vladoša Simčič, Ivanka

V partizanski vasi Žabjak

prav to se je zgodilo v Žabljeku, vasi-
ci nedaleč od Slovenske Bistrice, v okviru
Borštnikovega srečanja 79. Žabljek, ki
leži med nizkimi griči, prostranimi pa-
niki, je bil med narodnoosvobodilnim
bojem eno pomembnejših središč naše
oborožene revolucije, in ta misel je v teh
krajih doma še danes. Vaščani Žablje-
ka so, kako bi lahko drugače, toplo in odpr-
tih rok sprejeli gledališče ljudske vstaje
in s pomočjo mladinske organizacije iz
Slovenske Bistrice pripravili uspešen
partizanski miting, ki se je zavlekel v
pozno popoldne.

Srečanje s frontnim gledališčem, ki
ima za seboj že skorajda šestdeset pred-
stav in šest ur naštudiranega programa,
v katerem sodelujejo člani Drame in
Opere SNG Maribor, gostje iz drugih
jugoslovanskih gledališč in pripadniki
JLA, je bil za krajane nenavaden dogo-
dek, kajti vsakdanja opravila jih tudi v
tem turobnem jesenskem času tako za-
poslujejo, da ne utegnejo misliti na dru-

to obletnico partizanskega gledališča,
smo na Borštnikovem srečanju na po-
budo režiserja Branka Gombača usta-
novili gledališče ljudske vstaje. Z njim
smo najprej obiskali šole, karavle in vo-
jašnice, kjer smo pripravili manjše pro-
grame. Odziv pri občinstvu je bil tak,
kot ga niti največji optimisti niso mogli
pričakovati. Takoj smo spoznali, da de-
lamo pravo stvar. Že naslednje leto smo
razširili dejavnost ter povečali ekipo in
obseg potovanj. Ob izrednem sodelova-
nju s komando mariborske garnizije
JLA ter vojaškim klubom, zlasti s člani
mariborske Drame in Opere z baletom,
smo pričeli hoditi po okoliških krajih,
obmejnih vaseh in delovnih kolektivih.
Uspeh je bil tak, da so tudi potem, ko se
je Borštnikovo srečanje že končalo, va-
bila za naša gostovanja kar deževala.
Poleg že znanih prizorišč smo začeli na-
stopati tudi v domovih kulture, voja-
ških jedilnicah, na prostem, na položaj-
nih teritorialnih enot, med vojaškimi šo-
tori, v gozdu... Posebnost našega gleda-

Mežan, Aleksander Valič..., člani pra-
vega partizanskega gledališča.

Vrnimo se v Žabljek! Po uspešni
predstavi frontnega gledališča, ki je bil
kar v gospodarskem poslopju kmetije,
je sledila pogostitev, s katero so se po-
novno izkazali pripadniki teritorialnih
enot. Skuhali so odlični partizanski go-
laž, ki je teknil prav vsem in kljub temu,
da je bil ponujen po vojaško, na pro-
stem.

S tem se partizanski miting še ni kon-
čal. Gledališčniki in gostje so se pome-
šali z vaščani, stekel je pogovor, nekate-
ri so se odločili celo za polko. Ob prvem
mraku je kolona avtomobilov z gosti
zapuščala prijazno vasico na obronku
Haloz in srečanje bo še dolgo ostalo v
spominu, tako vaščanom kot njihovim
gostom.

Darja Vavpotič
Foto: Danilo Škofič

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Wermanschaft

*Junaški boj za hribčkom se je
vnel,
za strelom strel iz strojnice
ropoče.
Kdo neki bil tako je smel?
Kdo tu napadati nas hoče?*

*Raketa rdeča se je vzpela v zrak:
pomoč, kako, komu, zakaj?
Hiti, drvi po cesti kakor vrag,
kot da bi zbudil se konjiški zmaj.*

*Junaški borci – nemška
wermanschaft,
ki se spustil je v junaški boj.
Saj njih boje se zajci in lisice,
so v divji beg pognali jih takoj.*

*Ni konec še junaške ofenzive!
Junaki blede vsi so v strahu –
Za skalo dvoje se obrazov smeje,
a od sovražnika nikjer sledu.*

Neža Mašera

Pesem je poslala Vida Rosenstein-Rina. Zraven
je pripisala: »Sele zdaj, po smrti moža, ki je bil
zadnja leta upokojen in vedno doma, bom izpolni-
la svojo obljubo; da pišem v naš dragi TV-15, ki ga
je tako rad prebiral. Kot sekretarka Škoj sem bila
leta 1944 na Pohorju. Ko smo znali že vse partizan-
ske pesmi, so me na mladinskih sestankih vedno
prosili, da prinesem kaj novega. Tako sta moja
mama Neža Mašera in sestra Slavka začeli pisati
pesmi. Vem, da so to pesmi, ki so nastale sponta-
no, iz potrebe in nimajo kake umetniške vredno-
sti. Vseeno so bile za mene, za moje nekoč zapo-
stavljene pohorske domačine, dragocene in lepe.«

Ponovno smo začeli v TV-15 ob-
javljati partizansko ljudsko pe-
sem. To smo že delali, pa smo
zaradi raznih vzrokov prenehali,
čeprav smo vedeli, da imajo lju-
dje tako branje radi. Da bo poslej
drugače, je odvisno tudi od vas.
Ugotavljamo namreč, da imajo
nekdanji partizani v svojih arhi-
vih še marsikatero pesem, ki jo
zaradi skromnosti, morda zaradi
čustvene navezanosti, hranijo za-
se. Za nas so zanimive pesmi s
partizansko tematiko! Ne bomo
naštevali, kako so te pesmi na-
stajale. Največ jih je rodila smrt
– čas, ko je sovražnik streljal na-
še najbližje, jih odganjal v kon-
centracijska taborišča, požgal
domačije. Bili so to tako pretres-
ljivi dogodki, da so jih morali tu-
di preprosti in neuki ljudje napi-
sati v vezani besedi. Mnogo teh
pesmi iz narodnoosvobodilnega
boja še ni doživelo objave, če-
prav to zaslužijo. Radi bi jih ob-
javili in izročili javnosti, kamor
sodijo. Partizanska ljudska pe-
sem je svojevrsten pojav, ki po
svojem preprostem izražanju na-
daljuje narodno pesem. Slednje
je pred leti zbral profesor Karel
Štrekelj. Pri tem delu in zapozne-
losti je bilo marsikaj zamujene-
ga. To se zdaj ne sme zgoditi! Za-
to bi bilo hvalevredno, če bi jih
poslali na naš naslov. Le tako, s
skupnimi močmi, bomo dosegli
namen: ohranjanje tovrstne kul-
turne dediščine.

(Ureja: CRTOMIR ŠINKOVEC)

MALI KOMENTAR

Prva velika bitka

Slovenci si ne moremo šteti v čast, da edini od jugoslovanskih narodov nimamo velike filmske in televizijske storitve na temo narodnoosvobodilnega boja. Nekateri to ocenjujejo že kot škandal, saj pomeni nerazumljiv zaostanek Slovenije, če ga primerjamo s filmskimi in televizijskimi dosežki drugih narodov (Neretva, Sutjeska, Užiška republika, Kapelski kresovi, če naštejemo največje), ki ni v prid ohranitve sporočila o razsežnosti in pomenu slovenskega narodnoosvobodilnega boja, predvsem o širini osvobodilne fronte, ki je omogočila junaški, zmago-slavni boj.

Družbenopolitično in umetniško izredno pomemben projekt Dražgoška bitka, na male zaslone in v kinematografe bo prišel v jubilejnem letu 1981, je dobil podporo pristojnih dejavnikov! O njem so govorili na seji predsedstva centralnega komiteja ZK Slovenije, ki je bila 29. oktobra; obravnavalo in potrdilo ga je tudi predsedstvo republiške konference SZDL Slovenije dan kasneje. Televizijska nadaljevanka in celovečerni film o tem edinstvenem podvigu slovenskih partizanov, ki so se prvi postavili po robu Hitlerjevi soldateski v velikonemškem rajhu, bo največje umetniško dejanje v Sloveniji v zadnjih letih. Ne samo po vsoti (sedanji finančni načrt je 125 milijonov dinarjev), ampak tudi po zasedbi, saj bo v njem nastopilo več kot sto slovenskih igralcev in igralk.

Najbolj verjetno je, da bodo gledalci videli projekt pod naslovom »prva velika bitka« ali podobno, saj je vse več tistih, ki menijo, da bi naslov Dražgoška bitka pomenil zoženje vsebine samo na sklepne dogodke v Dražgošah, na krčevit boj 230 borcev okrog Bičkove skale proti premočnemu, najso-dobnejše oboroženemu sovražniku. Bistvo nadaljevanke v osmih oddajah in istoimenskega filma pa naj bi bilo, da bi sedanjemu mlademu rodu prikazali vso idejno in človeško razsežnost odpora na Slovenskem, od tistih dni leta 1939, ko je komunistična partija začela opozarjati na grozečo nevarnost nacističnega in fašističnega osvajaštva, ki s poginom proti majhnim narodom, tudi slovenskemu, do oborožene vstaje, ki je prerasla v revolucijo.

Ustvarjalce »prve velike bitke« čakata v naslednjih mesecih nevarni čeri: prva je, da bi dobili korektno narejen, toda suhoparen dokumentarec, in druga, da bi dobili vestern z veliko pirotehničnih sredstev. Ne eno ne drugo dražgoški epopeji ni potrebno, saj najbolj slavni del slovenske zgodovine, narodnoosvobodilni boj, omogoča, da o tem spregovorimo na resnično umetniški in zgodovinski verodostojen način – tako mladim, ki se radi poistovetijo z junaki, kot jugoslovanskim narodom in tudi svetu.

Vlado Šlamberger

NOVO PRI ZALOŽBI BOREC

Pozdravljena, Kurirčkova knjižnica!

Ena najprijetnejših dolžnosti v vrsti že običajnih nalog predstavljanja knjižnih novosti je prav gotovo vsakoletno srečanje s Kurirčkovo knjižnico. Nikoli nas ne razočara! Na pogled prijetna in vabljiva, vsebinsko bogata in topla – so vodila, zaznana v prizadevanjih založbe Borec, da mlademu bralcu ponudi dobro knjigo. In tako vsako jesen roma na šole knjižna zbirka, ki jo krasi izbrane ilustracije. Visoka naklada 15.000 izvodov ji omogoča tudi sorazmerno nizko ceno: za »Kuharje« Karla Grabeljške, »Kaj ima sonce najraje« Nika Grafenauerja in »Marjetka ve, kaj je vojna« Marjete Dajčman boste odšteli samo 130 dinarjev. »V primerjavi z današnjimi cenami knjig to res ni veliko,« je pojasnil urednik Janez Kajzer. »Povrhu, prav tako po običaju, dodamo zbirki še drobno darilo; letos smo primaknili šolsko puščico z napisom Kurirček.«

»Kadar se lotim pisanja iz partizanskega življenja, me vselej spremlja želja, da bi podal kar najbolj pravo podobo tistih dni,« je povedal Karel Grabeljšek. Misli tudi, da ne drži trditve, po kateri naj bi mladi imeli najraje zgodbe, v katerih nastopajo otroci. Zato v njegovih delih srečujemo odrasle, najraje takšne z zvrhano mero šegavosti in vedrine, ponekod s pravim humorjem. Tokrat govori o partizanskih kuharjih, brezimnih borcih, ki so skrbeli za to, da partizani niso bili lačni. Knjiga ni zapis vojnih dogodkov, ki bi imeli za narodnoosvobodilni boj izjemen pomen, in dejanske vojne grozote so v njej nekoliko odmaknjene. Na njihovo mesto je stopila drobna, izredno vsakdanja borba za to, da se partizani prebijajo iz kakršnegakoli kočljivega položaja. »Kuharji so prav tako kakor opevani mitraljezci prispevali pomemben delež k osvoboditvi,« lahko preberemo v knjigi. Tudi sicer je Karel Grabeljšek star znanec in zvest sodelavec revije Kurirček iz njenih prvih dni, tu je objavil večino svojega partizanskega pisanja. »Povedati moram,« je rekel Janez Kajzer, »da nam mladi bralci vedno znova pišejo, kako so uživali v njegovih razgibanjih, humornih pripovedih, ki nikoli ne zdrknejo na raven cenene šaljivosti in jim ne manjka žive akcije.«

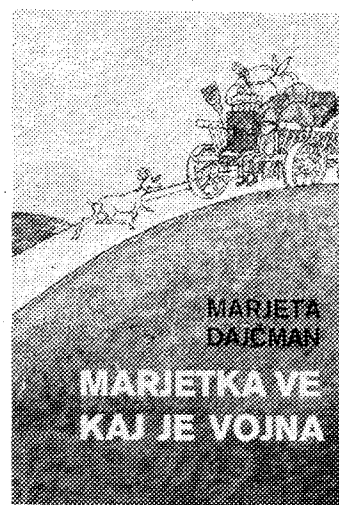
»Kuharje« je ilustriral Božo Kos.

»Kaj ima sonce najraje« je, po pesnikovih besedah, nekakšen obračun s preteklim pesnikovanjem za otroke. Knjigo je lepo ocenila Saša Vegri: »Je organsko zaključena celota, ki nam posreduje vpogled v doslej napisano Grafenauerjevo poezijo za otroke, z vsemi bistvenimi značilnostmi avtorjevega ustvarjalnega aparata. Krasi jo izrazit posluš za gradnjo tekočega verza, sugestivni, otroškemu svetu dostopni motivi, jezik, ki sinhronizirano vključuje besedno dediščino slovenske otroške poezije v sodobno govorico, pa večplastna humoristična in igriva optika, ki nudi estetski užitek tudi odraslim.«

Niko Grafenauer bi težko našel bolj ustreznega ilustratorja, kot ga je našel v Marjanu Mančku.

O življenju, »kakršno je bilo in kakršnega sem živela,« govori knjiga Marjete Dajčman. Avtorica je bila poprej učiteljica, zdaj je knjižničarka v novomeški študijski knjižnici. »V petinšestdesetih kratkih zgodbah, ki si časovno slede od začetka do konca vojne, je neprisiljeno in sugestivno popisala življenje med vojno,« je avtorski prvenec Marjete Dajčman predstavil Janez Kajzer. (V začetku vojne je bila stara osem in ob koncu dobrih enajst let!) V pripoved, so vpletena številna srečanja z znanimi partizani in politiki, tako, na primer, s Francem Rozmanom-Stanetom, Borisom Kidričem, Vido Tomšičevo, Heleno Puharjevo, zlasti lepo je poposano srečanje s slikarjem Božidarjem Jakcem, ki jo je med vojno portretiral. Knjiga je tudi dokumentarno pričevanje o zadnji vojni. Njeni junaki so otroci v Srednji vasi, ki po svoje pomagajo

partizanom, ne nazadnje s čezmernim delom na polju. Osrednji lik knjige je ob mladi junakinji Marjetkina mama, prava partizanska mama, ki svoj dom ob vsaki dnevi ali nočni uri brez bojazni odpira partizanom..., ki zna prenesti resnico, da ji je v vojnem vrtincu izginil mož, in da bo sin partizan vse življenje invalid.

Knjigo »Marjetka ve, kaj je vojna« bogatijo skrbne ilustracije Ančke Gošnik-Godčeve.

Kurirčkova knjižnica je že v rokah mladih bralcev, ki so, to se ve, poštene in strogi ocenjevalci. Pozanimali smo se, kako gredo knjige v prodajo. Ne gre se pritoževati in brez ponatisa, vse tako kaže, katerega izmed imenovanih del tudi letos ne bo šlo. Pri nakladi, v kakršni so izšli »Kuharji« Karla Grabeljške, »Kaj ima sonce najraje« Nika Grafenauerja in »Marjetka ve, kaj je vojna« Marjete Dajčman, to nekaj pomeni.

Milena Štrajnar

BELEŽKE BELEŽKE BELE

MOČ ARGUMENTOV, NE PA MOČ PRITISKOV – »Kultura je zelo občutljivo področje, zato je treba nastopati v njem z močjo argumentov, s teoretičnim znanjem in s poznavanjem problemov, ne pa nekatera vprašanja reševati z nedemokratičnimi pritiski,« je rekel Janez Vipotnik na seji predsedstva centralnega komiteja ZK Slovenije, posvečeni kulturi. »Zlasti komunisti mo-

Janez Vipotnik

ramo biti v akciji za nadaljnji razvoj kulture med delovnimi ljudmi pozorni na nastope nekaterih, ki skušajo bolj rušiti kot graditi. Ustvarjalnost je moč vzpodbujati z moralnimi in materialnimi sredstvi (nagrade, razpisi, natečaji) sicer pa mora nastajati sama, iz ustvarjalnih sposobnosti ljudi.«

PODPIS DOPOLNJENEGA DOGOVORA O GRADNJI KULTURNEGA DOMA IVAN CANKAR – Dne 18. oktobra so predstavniki osemnajstih podpisnikov družbenega dogovora o gradnji in financiranju Kulturnega doma Ivan Cankar v stavbi republiške skupščine podpisali dopolnilo k lani sprejetemu besedilu. »Pripravljati se moramo na tisto drugo bitko: kako veliko areno življenja in kulture napolniti z živimi stvaritvami in kvaliteto,« je ob tej priložnosti med drugim dejal Mitja Ribičič, predsednik odbora udeležencev.)

MUZEJSKA ZBIRKA O DELU ODSEKA ZA NOTRANJE ZADEVE – Republiški sekretariat za notranje zadeve je 28. oktobra s pomočjo občanov krajevne skupnosti Talčji vrh in črnomajlske občinske skupščine pripravil pred hišo na Stražnem vrhu 28 krajšo slovesnost, po kateri so v nekdanji Bazi 24 odprli zasnovo za stalno muzejsko zbirko o delu odseka za notranje zadeve pri predsedstvu SNOS in OZNE od februarja 1944 do maja 1945.

LEŽKE BELEŽKE BELEŽ

STARI TRG

Odkrili so spominsko obeležje

V okviru letošnjih jubilejev partije, Skoja in revolucionarnih sindikatov ter občinskega praznika občine Cerknica so na žagi Marof v Starem trgu pri Ložu odkrili spominsko obeležje, ki spominja na ustanovitev ene izmed prvih sindikalnih organizacij v Sloveniji pred šestdesetimi leti.

SLAVKO BERGLEZ

ČRENŠOVCI

Tretji krajevni praznik

Krajani krajevnih skupnosti Črenšovci so pred kratkim praznovali svoj tretji krajevni praznik. Ob tej priložnosti so pripravili bogat kulturni program, v katerem so se predstavili učenci osnovnih šol Prežihov Voranc iz Bistrice in Vinko Megla iz Odrancev. Na proslavi so letos že drugič podelili priznanje OF posameznikom in društvom, ki so s svojim delom pripomogli k boljšemu jutri v krajevni skupnosti.

JOŽE ŽERDIN

LJUBLJANA

Izlet borcev železničarjev

Kakor že vsa leta tako je tudi letos omogočila izlet uprava sekcije za vleko svojim zaposlenim in upokojenim borcev, katerih je le še za en avtobus. Leta gredo, mi se staramo in tako kot v teh jesenskih dneh, obarvanih z vsemi barvnimi odtenki, listje odpada, tako je tudi nas vsako leto manj. Vsako leto uberemo drugo krožno smer. Obiščemo grobove, spomenike in znamenitosti naše borbene preteklosti.

Dne 13. oktobra 1979 smo v pustem deževnem vremenu krenili iz Ljubljane z avtobusom proti Kočevju. Ogledali smo si Šeškov dom v Kočevju, v katerem je od 1. do 3. oktobra 1943 zasedal Zbor odposlancev slovenskega naroda. Dežurna tovarišica nam je obširno povedala zgodovino iz preteklosti Kočevja, okolice in Šeškovega doma.

Pot smo nadaljevali čez Rog proti Bazi 20. Tu nas je pričakal vodič. Ljubeznivo nas je popeljal do 26 barak, ki so bile postavljene leta 1943 in 1944. Tu nam je obširno povedal o dejavnosti Baze 20 in njene okolice, kjer se je med vojno snovala prihodnost oziroma sedanost.

Pot nas je vodila preko Dolenjskih Toplic v Stražo. Nato v Žužemberk k spomeniku, pri katerem te stisne pri srcu, ko se spomniš, koliko soborcev je bilo takrat v tem vojnem času med nami. S pesmijo kot nekdanj, predvsem pa z veseljem in zadovoljstvom, da se vsaj vsako leto enkrat srečamo borci iz vseh krajev smo se napotili proti Ljubljani.

Hvala organizatorjem in upravi sekcije za vleko, na čelu s tovarišem ing. Virantom, da so nam omogočili tako lepo srečanje in potovanje.

JOŽICA KOMADINA

RAZBOR

Pogostitev in srečanje

V partizanskem Razboru so že drugič pripravili srečanje ostarelih ljudi v nedeljo, 7. oktobra. Skupaj smo se spominjali bitke, ki je bila na ta dan. Veseli smo bili takega srečanja in si ga še želimo.

ŠTEFKA MELANŠEK

JESENICE

Partizanski telefon v jeseniškem muzeju

Člani pododbora vezistov za Gorenjsko so se prizadevno vključili v zbiranje gradiva za monografijo zveze NOB za Jugoslavijo. Razen tega pa pomagajo zbirati tudi stare zgodovinske predmete, ki so jih uporabljali partizani, in jih je vredno ohraniti mlajšim rodovom. Tako je v zvezi s tem Tone Kocijančič, star vezist NOV, referent za zveze v Levstikovi, Tomšičevi in topničarski brigadi, 28. septembra 1979 na seji pododbora v Radovljici povedal, da ima Alojz Kotlar iz Martinj vrha star partizanski telefon, ki so ga dolgo uporabljali za zvezo med Gorenjsko in Primorsko. Na seji pododbora so se dogovorili, da telefon prinesejo, da bi ga izročili enemu od muzejev. To se je 26. oktobra 1979 res zgodilo, saj je Alojz Kotlar sam prinesel telefon v Kranj. Tam smo ga ob telefonu slikali in povedal je, da je bil ta telefon v bunkerju v Jesenovcu pri Železnikih, že ko je leta 1944 prišel tja iz Prešernove brigade. Telefon so uporabljali za telefonsko zvezo med Gorenjsko in štabom 9. korpusa na Primorskem. Za prenos poročil so skrbeli trije telefonisti in sicer poleg njega še Slavko Štrukelj iz Šentvida ter Jože Osenčič iz Železnikov. To telefonsko postajo so omenjeni trije zapustili ob zadnji hudi sovražni ofenzivi pozimi od leta 1944 na 1945. Takrat so telefon zakopali v zemljo. Po osvoboditvi je Alojz Kolar telefon odkopal in ga spravil doma, kjer ga je čuval vse do danes. V Kranju ga je izročil tovarišem z Jesenic, ki so ga 29. oktobra 1979 oddali oddeiku delavskega gibanja tehničnega muzeja Železarne Jesenice.

BRANKO BLENKUŠ

ŠMARJE PRI JELŠAH

Enodnevni izlet

Odbor Združenja borcev NOV Šmarje pri Jelšah je organiziral z avtobusoma enodnevni izlet. V Selnici ob Dravi je nas pričakal predsednik ZB NOV Selnica ob Dravi in nas spremljal k spomeniku Djure Djakoviča in Nikole Hečimoviča na Duh na Ostrem vrhu. Govoril nam je o smrti revolucionarjev. Pripovedoval je tudi o borbah na Kozjaku in okolici. Nato smo se ustavili pred spomenikom padlim borcev Lackovega odreda in si ogledali muzej NOB.

Iz Kozjaka smo nadaljevali pot na Pohorje. Pri Domu Pohorskega bataljona nas je sprejel predsednik ZB NOV Oplotnica. Ogledali smo si spominsko razstavo v Domu Pohorskega bataljona, nato smo odšli na prizorišče poslednje borbe Pohorskega bataljona.

GREGOR JELEN

AJDOVŠČINA

Srečanje upokoјencev

V SGP Primorje Ajdovščina je bilo 20. oktobra 1979 peto srečanje vseh upokoјencev delovne organizacije SGP Primorje. Srečanja so se udeležili tudi člani koordinacijskega odbora prekomorskih brigad. Kulturni program tovariškega srečanja so izvajali učenci osemletke Drago Bajc iz Vipave in Lovski pevski zbor Zlatorog.

Proslava je bila posvečena spominu pesnika Draga Bajca iz Vipave, ki je pred enainpetdesetimi leti umrl kot prva žrtev fašističnega terorja, in petintrideset-letnice prekomorskih brigad.

Med 200 upokoјenci SGP Primorja je preko 40 nekdanjih borcev prekomorskih brigad, ki so med tovariškim srečanjem obudili spomine na umrle in padle soborce, spomine na težko borbeno pot prekomorcev.

DANILO REMŠKAR

POLJŠČICA

Žalna svečanost ob dnevu mrtvih

Kot povsod po naši domovini, so se svojci padlih borcev NOV in žrtev fašističnega terorja, znanci in prijatelji ter ostali krajani Gorij poklonili njihovem spominu. Ob tej žalni svečanosti pa je bilo opaziti tudi mnoge, ki danes ne živijo več stalno v Gorjah. Vežejo jih spomini na ta košček zemlje, kjer so prispevali svoj delež med NOB.

Žalna svečanost je bila pred osrednjim spomenikom padlim v zadnji vojni, pred pomnikom padlim v prvi svetovni vojni in na splošnem pokopališču v Gorjah. Grobovi so bili zasuti s cvetjem, zagorele pa so tudi številne sveče.

JOŽE AMBROŽIČ

LOŠKA DOLINA

Upokoјenci o svojem delu

Upokoјenci Loške doline so se zbrali v Starem trgu pri Ložu, kjer so pregledali svoje štiriletno delo. Društvo je v tem obdobju zelo uspešno delovalo. Blok za upokoјence bo vseljiv spomladi leta 1980; v njem bodo tudi društveni prostori. V Starem trgu je društvo leta 1977 zgradilo dvostezno balinišče. Organizirajo izlete in obiskujejo na domu nad 80 let stare člane. V društvo bodo poizkušali pridobiti še več članov.

SLAVKO BERGLEZ

ŽELEZNIKI

Prvenstvo civilnih vojnih invalidov

V soboto, 27. oktobra, je potekalo v zimskem bazenu v Železnikih prvo republiško prvenstvo medobčinskih društev civilnih invalidov vojne SR Slovenije, ki se ga je udeležilo več kot 50 športnikov-invalidov. Organizacija je bila zaupana medobčinskemu društvu iz Kranja, pokroviteljstvo nad prvenstvom pa je prevzel Alples iz Železnikov.

Prvenstva so se udeležila medobčinska društva iz Celja, Maribora, Novega mesta, Ljubljane in Kranja. Do sedaj so prirejali le tekmovalna v šahu, kegljanju in atletiki, v prihodnje pa nameravajo organizirati še smučarski tečaj, razmišljajo pa tudi že o smučarskem prvenstvu.

Na sobotnem prvenstvu v streljanju so zmagali invalidi iz Celja s 415 krogi pred ekipo Novega mesta s 401 krogom in Ljubljano I s 378 krogi. Med posamezniki je bil najboljši Marjan Vehar (Novo mesto) s 170 krogi, drugi je bil Anton Posteržin s 163 in tretji Janez Zupanc (oba Celje) s 131 krogi.

V plavanju pa so slavili Mariborčani pred Ljubljano, tretja pa je bila ekipa Kranja.

Zveza civilnih invalidov vojne združuje v Sloveniji preko 2000 članov. Vsi ti so civilisti – žrtve fašističnega nasilja, ki imajo amputirane noge, roke, imajo prizadet vid, hrbtenico itd. Njihovo življenjsko vodilo je, da invalid ne sme žalovati za tistim, kar je izgubil, ampak mora gojiti tisto, kar mu je ostalo.

JANEZ KU HAR

KRANJ

Uspešni izpiti

Rezervni vojaški starešine občine Kranj so nedavno tega uspešno opravili izpit za letošnji strokovni program v obliki taktičnoorientacijskega pohoda.

To pot je komisija za vojaško strokovno in idejnopolitično vzgojo pri občinskem predsedstvu Zveze rezervnih vojaških starešin Kranj s tehnično pomočjo občinskega štaba za teritorialno obrambo pripravila obetaven program. Pohod je potekal na območju Okroglega in Struževa in je trajal štiri dni.

Od 1480 vabljenih se jih je udeležilo 1380, kar pomeni 90 odstotno udeležbo. Na kontrolnih točkah pohoda so udeleženci reševali taktične naloge v zvezi s protidesantno obrambo, odgovarjali na družbenopolitična vprašanja, topografije in na zadnji kontrolni točki po ocenitvi komisije opravili najuspešnejše kondicijsko streljanje.

Sedem udeležencev ni opravilo izpita, medtem ko so vsi opravili izpit v akciji NNNP 1979 uspešno. Z aktivno in različno udeležbo v svojih krajevnih konferencah ZRVS so s tem dali velik prispevek k razvoju ljudske obrambe in družbene samozaščite v kranjski občini.

VIKTOR BALAZIČ

Starejši krajani Razbora, zbrani pri Pečolarju

Reševanje naloge iz topografije

O dispanzerju za člane ZZB NOV v Kopru

Skrbimo za to, da bi se borci počutili kar najbolje

Dispanzer v Smedeli; zdravnik dr. Mazi pregleduje pacientko

Takole je dejal zdravnik v novem dispanzerju za člane ZZB NOV v Smedeli (Koper), doktor Lojze Mazi, ki je predstojnik te zdravstvene ustanove:

»Dispanzer smo odprli letos na dan borca na zelo skromen način, čeprav bi bilo potrebno ta dogodek proslaviti vsaj tako, kot navadno proslavljamo položitev temeljnega kamna za novo vzgojnovarstveno ustanovo ali kaj podobnega. No, saj ne gre za proslavo. Hočem le povedati, da je začetek delovanja tega dispanzerja zelo pomemben. Trajalo je več let, da smo dočakali ta dan. Pristojni in odgovorni so si nekaj let prizadevali, da je končno uspelo izročiti ključne tem, ki danes vodijo in upravljajo dispanzer, in sicer: dr. Lojzetu Maziju, medicinski sestri Ireni Klevi in Anici Veble ter laborantki Ivi Flego.

V prijetnem pogovoru z doktorjem Lojzetom Mazijem sem zvedel, da jih obišče dnevno okoli 40 pacientov. To pa pomeni konec nevšečnega čakanja po raznih čakalnicah. Ne le oni, ampak vsi bolni smo nejevoljni nad samim seboj, ker nas boli to

ali ono. Še posebno neljubo pa nam je, če moramo čakati ure in ure na sprejem.

V koprskem dispanzerju je naravnost odlično. Lahko se telefonično pozanimaš, kdaj lahko prideš. Tak način dela je resnično vreden pohvale. Že ljubezniv sprejem pripomore k hitrejšemu ozdravljenju.

Zdravnik Mazi v dispanzerju se trudi, da postavi natančno diagnozo. Na voljo imajo tudi laboratorij, aparaturo za EKG, oscilograf in druge naprave. Če je potrebno, napotijo bolnike k specialistom. Bolne borce obiskujejo tudi na domovih in poskrbijo za to, da o tem obvestijo patronažno službo, ki skrbi za obolelega.

– Kaj pa sistematični pregledi borcev?

»Kadar bo dispanzer dokončno opremljen, bomo lahko takoj začeli s sistematičnimi pregledi vseh borcev. Načrtujemo, da bo enkrat letno sistematično pregledan vsak borec. Menimo, da je preventiva važnejša kot kurativa,« je dejal doktor Mazi.

– Kako še skrbite za bolne borce?

»Posebej skrbimo za ugo-

tavljanje in zdravljenje tistih bolezni, ki se najbolj pogosto pojavljajo v starosti. Zelo obvezno izmerimo vsakemu krvni pritisk, izvršimo druge preglede in vodimo izvid najbolj pogostih starostnih obolenj.

– Ali še kdo drug ve za ta dispanzer?

»Seveda vedo. Saj so nas obiskali že predstavniki zdravstvenih služb iz vseh naših republik in avtonomnih pokrajin. Ko so si ogledali prostore in videli način dela, so se zelo pohvalno izrazili o tem, kar so videli in slišali, kajti marsikje še nimajo takšne zdravstvene ustanove. Posebno veseli so naši pacienti s podeželja. Ko so prišli k nam, so povedali, da si kar težko predstavljajo, da imamo tak dispanzer, v katerem pridejo kar takoj na vrsto. So kar bolj zdravi, se mi zdi,« je končal doktor Mazi.

Vredno je bilo delo in ni škoda denarja, ki smo ga vložili v to zdravstveno ustanovo. Počutje naših članov in njihovih svojcev je vredno vsekakor več kot to, kar smo »odšteli«.

Lilija Bogomil

Prej dve, sedaj štiri osnovne organizacije ZRVS

Bolj zavzeto, več sodelovanja

Že pred prvo redno letno konferenco krajevne organizacije ZRVS Urške Zatler se je le-ta razdelila na štiri osnovne organizacije. Tako je letna konferenca potekala že po delegatskem sistemu. Ker krajevna organizacija šteje že več kot tristo članov, je bila razdelitev nujna, da bi k delu pristopilo čimveč rezervnih vojaških starešin. To je možno le v organizaciji z manjšim številom članov, kjer pride delo vsakega posameznika bolj do izraza. Obenem pa je to že predprava v primeru, da se sedaj krajevna organizacija, v kateri živi več kot 7500 ljudi, razdeli na nove krajevne organizacije.

Krajevna skupnost Urške Zatler je bila v letošnji akciji NNNP 79 zaradi svoje specifičnosti strnjenegega naselja in visokih gradenj vključena v okvir mestne akcije v Ljubljani 29. in 30. septembra. V njej je iz krajevne organizacije sodelovalo 220 rezervnih vojaških starešin, od katerih je 80 vključenih v enote CZ, NZ, v štab SLO in drugam. Rezervni vojaški starešine so vključeni v vse dejavnosti v krajevni skupnosti in tudi izven nje. Istočasno so potekale vaje na širšem območju Save kot prvi del izvajanja programa RVS za leto 1979/80. Vaj se je poleg angažiranja v krajevni skupnosti udeležilo 120 rezervnih starešin. Predavanja v domu JLA in ogleda dokumentarnega barvnega filma, ki prikazuje delo in življenje re-

zervnih starešin občine Bežigrad v minulemu letu, se je udeležilo 180 rezervnih starešin. Predaval je zunanje politični komentator Drago Košmrlj na temo: »Mednarodna politična situacija v svetu v odnosu drugih držav na neuvrščene države in na isto septembrsko zasedanje neuvrščenih držav v Havani«. Predavanje so udeleženci toplo pozdravili. Strokovnega seminarja na ravni občine na temo Vod, četa, bataljon v napadu in obrambi se je udeležilo trinajst vojaških starešin in ogleda terena, na katerem bodo potekale letošnje vaje TOV-80 pa devet starešin aktivistov. V strokovno komisijo za pripravo načrta vaje bodo vključili čim več mlajših starešin. Delala bo po rodovnem principu, po rodovih in službah JLA. Skupina starešin in vsakega roda in službe oboroženih sil bo pripravila svoj del naloge, katero bodo potem vskladili v skupno nalogo za vse starešine obveznike. Po republiškem programu in po navodilih za občinski program je poglavitna letošnja naloga, da se k delu pritegne čim več mlajših starešin in se tako postopoma usposobijo za samostojno delo. Druga pomembna naloga pa je, da vse naloge prehajajo na krajevne in osnovne organizacije. Te so jih dolžne pripraviti in tudi izvesti pod mentorstvom aktivistov RVS in občinske strokovne komisije. Za pripravo in izvedbo naloge niso več odgovorni občinska stro-

kovna komisija, niti eden ali dva posameznika v krajevni organizaciji, temveč mora to biti kolektivno delo članov strokovne komisije in članov aktivna RVS – sestavljalcev naloge.

Pri dosedanjem delu so se pokazale nekatere pomanjkljivosti. Dobljeno gradivo na občini obdrži le ena oseba. Vsak funkcionar mora imeti svojega namestnika, da v primeru izostanka gradivo in naloge prenese nanj. S tem delo lahko redno teče naprej. Opazna je tudi pomanjkljivost v notranjem obveščanju. Nekateri aktivisti RVS so bili o strokovnem seminarju obveščeni šele zadnji dan ali pol ure pred ogledom terena za vajo. Vsak RVS je dolžan o vseh sklepih in navodilih, dobljenih pri občinski organizaciji in njenih organih, obvestiti vse pristojne starešine in jim priskrbeti tudi potrebno gradivo. Ker se delo prenaša na osnovne organizacije, morajo angažirati vse predsednike teh organizacij kakor tudi predsednike strokovnih komisij in njihove namestnike v osnovni organizaciji. Na seji predsedstva krajevne organizacije je bilo večkrat sklenjeno, da zapisnike s sej komisij pri krajevni organizaciji in zapisnike s sej osnovnih organizacij, predvsem o konstituiranju vodstev osnovnih organizacij, pošljejo vsem članom predsedstva krajevne organizacije. To pa se do danes še ni uresničilo. **Stev Javor**

Kdo skrbi za spominsko grapo pod vasjo Vrsno?

Bodo spomini zamrli?

Na dan mrtvih sva se z nečakinjo namenila, da si ogledava spominsko grapo pod Vrsnom in prijazno vasico Selce, nekaj kilometrov nad Kamnom. Vaščani Selce so naju opozorili, da je steza na dno grape zaraščena, ker je nihče ne oskrbuje. Na žalost je res!

V grapo sta pred dvajsetimi leti takratni odbor ZB in občinski ljudski odbor Kobarij uredila stezo in postavila spominski kamen na mestu, kjer je po izdajstvu do 9. 8. 1943, do fašističnega napada, stala partizanska bolnišnica. Na kraju smrti 18-letnega intendanta bolnišnice, Maksa Skočirja z Vrsnega, je odkrila spominsko ploščo. Pod njo je vzdana intendanova puška, ki so jo slučajno našli 15 let po vojni.

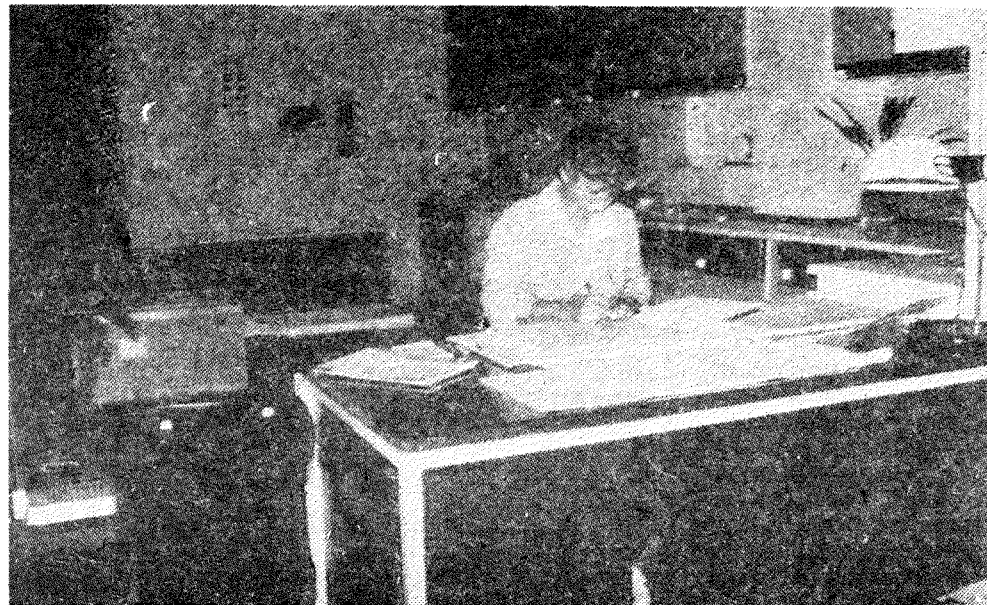
Na dnu grape ob potoku je grob neznanega junaka – ruskega partizana, ki je na nočnem pohodu 18. aprila 1943 nesrečno padel čez visok prepad in se ubil. Odbora sta z veliko maketo označila, kakšna je bila bolnišnica pod šotori, s sedmimi pločevinastimi smerokazi pa sta označila mesto, kjer je partizan padel v prepad, kje je stala izvidnica bolnišnice, od kod so fašisti streljali na intendanta in ga ubili, kje stoji spominska plošča in spominski kamen in pogled na Gregorčičev slap.

Spominska grapa so jo takrat neuradno poimenovali. Danes pa je zapuščena. Vanjo lahko pride le še izurjen planinec. Grob ruskega partizana je zasut z listjem in

kamenjem, ki se ruši s strmih. Ogrodje intendantove puške leži odtrgano pod spominsko ploščo. Smerokazi so izginili ali pa ležijo razmetani na tleh.

Mar res nimamo denarja oziroma vesti, da bi organizirali delovno akcijo in obnovili razpadajoče spomine iz narodnoosvobodilnega boja v grapi? Šolska mladina bi jo ob športnih dnevih spet lahko obiskovala in prav tako planinci in drugi turisti, ki hodijo tod mimo. Odgovorni smo, da izbrisemo to sramoto in izročimo v trajno oskrbo to obnovljeno spominsko grapo, bodisi kaki krajevni organizaciji ZB, lovski družini ali komu drugemu.

Ivan Kurinčič

Dispanzer v Smedeli; sestra Irena Kleva v laboratoriju

Na obisku pri Muhovi mami na Vinharjih nad Poljanami v Poljanski dolini

Samota na Vinharjih

Pot je dolga in strma. Kdor hoče na Vinharje, mora priti najprej po ozki cesti skozi Škofjo Loko do Poljan. Nato pa peš v breg. Prijazni Poljanci ti sicer pokažejo pot, (v daljavi med dvema hriboma je menda ob lepem vremenu videti strehe Muhove domačije). Toda sredi gozda, ko se nenadoma poleg ene znajde še pet drugih potk, je možnost, da se izgubiš, kar velika.

K Muh' smo namenjeni. Na kmetijo, kjer že dve leti sameva Muhova mama. Pa ne gremo k njej, da bi stikali po njeni samoti, da bi jo dražili z vprašanji vseh vrst. Tja nas je napotila tovarišica Mara Rupena, ki je pred časom dobila pisemce in v njem prošnjo, naj vendar pride kdo pogledat Muhovo mamo in z njo pokramljat.

Na pomenek smo prišli, da bi zapisali tudi vojno pripoved z Muhove domačije. Pa ne le vojno zgodbo. Zapisali smo tudi o njihovem povojnem življenju in o tem, kako se je zgodilo, da danes na Muhovini sameva Muhova mama – Pavla Kalan.

Pavla in Pavel sta se spoznala preko sorodnikov. Ona je bila doma v Dolenčicah pod Javorji, on na drugi strani hribov, v Vinharjih. »Tako je tako reč hitro šla. Dekleta so oddali kot živino s hleva. Maja sva se še menila, junija sem bila pa že pri Muh'«. Kratek je bil čas njunega znanstva, kratek čas vasovanj. Pavla se je preselila k Pavlu iz brega v breg. Doma je bilo delo trdo, na Muhovini tudi.

Gospodar Pavel Kalan (Muhov) je bil bolj mirne narave. »Vse dneve sva delela, od svitanja pa do trde teme. Potlej je bil Pavle najraje kar doma. Jaz pa sem se še vedno rada zavrtela, kjerkoli je bila priložnost. Še kot dekle sem po ves dan drvarila v gozdu, zvečer pa, ko smo z dekleti hodile koruzo, 'majt', sem le jaz ostala brez cule. Po trdem delu sem si želela le še zaplesati.«

Ta pripoved bi morda komu dala misliti, da je bilo življenje na Muhovini romantično. Toda romantičnih trenutkov je bilo komaj za bežen spomin za stara leta. Vsakdan je prinašal le delo, delo in žulje. Skoraj šestdeset hektarov zemlje ni lahko niti obhoditi, kaj šele obdelovati in negovati dan na dan. Pavel in Pavla sta delala, kolikor sta zmogla. Nekaj let pred vojno sta se jima rodili hčerki. Tako je bilo na kmetiji odtlej bolj veselo. Vendar le do pomladi leta 1941.

Smrtna sapa je dahnila na domačijo

»Kosili smo doli v senože, ti, ko je bilo iz doline gor slišati jok in tarnanje. Nemci so tam že prve dni okupacije pobirali ljudi in jih gnali v zapore.« Tako je v Vinharje

Pavel in Pavla Kalan-Muhova z Vinharij pred nekaj leti.

segel prvi glas prihajajoče nesreče. »Potem je kmalu prišel k nam Maks Krmelj, ki je bil pobegnil zdoma in si v naši gmajni naredil bunker. Bil je med prvimi partizani tod okoli in nam je tudi pravil, kako je s sovražnikom in proti komu se je treba boriti.«

Že julija leta 1941 je Muhova Pavla pekla kruh za partizane in stepala maslo ter pripravljala vsak teden »fasungo«, ki so jo hodili iskat trije borci in odvažali nekam proti Polhovcu.

»Ponoči jih je pogosto kar nekaj spalo na senu, ali pa so se prihajali v hišo gret. Tistega dne, ko se je za našo hišo začelo pravo gorje, je bilo v hiši petnajst borcev. Bila je zima 1942. Proti jutru so iz smeri Hotovelj, Poljan in z vrha Vinharij prodrli Nemci. Bili smo izdani.«

Tistega dne, ko so Nemci pridrli k Muhovi domačiji na Vinharjih, so ustrelili tudi dva partizana na sosednjem Kremenku. »Dobro se ju spominjam. Bila sta Kisovčev Jože s Hotovlja in Boštjančkov fant, ki so ga našli spečega na peči in ga pred domačo hišo ustrelili.«

Prav tega dne so torej Nemci napadli Muhovino. »Ko bi ne bilo Ančkinega Lojza s strojnico, bi vse partizane, ki so se držali v hlevu, kaj lahko postrelili. Tako pa jih je Lojz odbil vsaj za toliko časa, da so poskakali na plano in si iskali vsak svojo pot v kritje. Le Kržišnikovega Jožeta so dobili živega. Imel je velikansko srečo, da ga ni so takoj pobili. (Zaprli so ga

v Begunjah in je dočakal svobodo.) Robnikovega Rudla iz Žablje vasi pa niso dobili živega. Nanj je bila razpisana nagrada. Vedel je, kaj ga čaka in si je sam vzel življenje.«

Se pet borcev je padlo, medtem ko so se umikali iz hleva. Ostalih devet se je takrat rešilo.

»Nas domače so najprej stražili, moža zvezali, nato pa nas postrojili pred hišo.« Pavla je držala v naročju mlajšo hčer, za roko pa starejšo. Ko bi bil tistikrat ustreljen le en Nemec, bi danes ne bilo nikogar od Muhovih, ki bi lahko to zgodbo pripovedoval.

Za Pavla, Pavlo Kalan in vse prebivalce Muhove kmetije se je življenje v domačem hribu takrat ustavilo. Ustavilo se je za tri leta in pol, koliko so jih preživeli v taborišču Straubing na Bavarskem.

»Domov smo se vrnili na pogorišče. Po tem, ko so nas odgnali, so Nemci našo hišo zažgali. Šestnajst glav živine so odgnali, prašiče vzeli, krave pa po vasi razdelili v rejo. Prav nič ni ostalo, ko smo se vrnili iz taborišča.«

Pravici je zadoščeno, vesti tudi?

Leta 1964 sta Pavla in Pavel Kalan – Muhova z Vinharij z darilno pogodbo podarila vseh skoraj 56 hektarov svoje zemlje v ljudsko last. Nista več zmogla obdelovati posestva tako, da bi lahko plačevala visoke davke. Hčeri z družinama sta odšli v dolino. Bala sta se negotove starosti, pa sta si za podarjeno zemljo izgovorila rento. Prišli so možje iz loške občine, pogovorili so se, sestavili pogodbo, jo podpisali...

»Res sva začela prejemati rento. Mož leta 1969, ko je izpolnil starostni pogoj (65

let) in jaz leta 1972, ko sem izpolnila 60 let. Prva moževa renta je bila 45 starih tisočakov, moja pa polovico tega zneska.«

Od tu dalje pa je Pavlina pripoved bolj žalostna. »Vsako leto sem morala v Loko in jih prepričevati, da renta ostaja enaka, stroški pa se vrtoglavo zvišujejo. Potem so zvišali za nekaj tisočakov.«

Iz »hiše« prinese sveženj papirjev, prošenj, pogodb, potrdil. Ne spozna se na vse te paragrafe, ve le to, da sta dala zemljo, da bi bolj brezskrbno preživljala starost... pa brezskrbnosti ni in ni. Pavel Kalan je predlani umrl, komaj nekaj za tem, ko sta dobila povišano rento (174 starih tisočakov).

Pavla Kalan je stopila na občino k referentu za borce in vojaške inyalide, kjer je vložila prošnjo za priznavalnino. Tovarišice, ki smo jih našli v tem uradu na škofjeloško občini, so nam povedale, da ji je bila prošnja odbita, ker ravno za kanček presega mejni znesek osebnih dohodkov, (ki jih lahko ima prosilec, da še dobi priznavalnino). Pavla se je pritožila. »Odkar je mož umrl, dobivam sicer 100 odstotno rento, toda 300 starih tisočakov, kolikor sem dobila nazadnje, je komaj za življenje. Vse si moram postoriti sama. Zemlje ne obdelujem več, ker sem si povrh vsega lani zlomila še nogo (in imam več vijakov zavrtanih v kost).«

Pri skupnosti socialnega skrbstva so nam dejali, da ima Pavla še vso zemljo na razpolago za obdelavo, in da ima navsezadnje tudi otroke, ki bi ji lahko pomagali. To je vse res. Toda kako misli človek, kmet, ki je dal vso svojo zemljo, da bi užival brezskrbno starost? Zakaj bi bil v breme otrokom, zakaj mora prositi in se pritoževati?

Mračilo se je že, ko sem odhajala z Muhovine. V dolino so se spuščale jesenske megle. Četudi ni bilo posebnega mrzlo, me je nekako neprijetno stresalo ob misli na tihoto, ki obdaja Muhovino. Zatrdno sem obljubila, da bomo še prišli na obisk, kajti Muhova Pavla se vsakega obiska razveseli in še dolgo zatem, ko obiskovalci odidejo, premleva misli in besede, ki so si jih povedali. Domači sicer prihajajo k njej kar pogosto. Toda vsem se ob izteku nedeljskega počitka mudi nazaj v dolino, ona pa živi z njihovim delom, težavami in radostmi.

Gojače 1944–1979

V avgustu 1944 sta mladinska organizacija SKOJ in organizacija žena SPZZ poklonili borcem 31. divizije zastavo.

Avgust 1944. Enaintrideseta divizija je bila na kratkem počitku na Otlci nad Ajdovščino. Člani propagandnega odseka smo urejali in s sponkami »vezali« zadnje izvide pesniške zbirke z naslovom Pesmi borcev 31. divizije. Več mesecev sem v brigadah in bataljonih zbiral pri borcih pesmi. Vedel sem, da borci pišejo tudi verze, da z njimi izpovedujejo svoje vtise iz borb, s pohodov, jurišev in srečanja z ljudmi po vaseh, kjer so se brigade in bataljoni ustavljali za kratek počitek. V nahrbtniku se mi je bilo nabralo kakih 80 daljših in krajših pesmi. Nekaj sem jih bil napisal tudi sam. Ena – Trije borovci – je bila nastala prav tiste dni počitka na Otlci. Vsebinska je bila odmev doživljanja pokrajine in razgleda na Vipavsko dolino. Že prva kitica govori o tistih odmevih:

Trije borovci stoje med skalami – stari, skrivenčeni.
Vse naokoli hrbiti izlizanih skal,
od burje razbičani...

Iz sence treh borovcev sem opazoval Vipavsko dolino, ki je kot velikanska dolga zibelka ležala v globini. Polotila se me je bila nekakšna sanjska želja, da bi se nenadoma znašel v eni izmed tistih vasi v dolini...

Ta sanjska želja se je uresničila prej, kot sem pričakoval. Iz vasi Gojače pri Črničah je v štab divizije prišla delegacija mladink in žena. Sporočile so željo, da bi divizijska dramska skupina v njihovi vasi priredila miting, mladinke in žene pa bodo borcem 31. divizije poklonile zastavo, ki so jo same naredile. Predlog mladink in žena iz Gojač smo z navdušenjem sprejeli in obljubili, da bomo – če ne že tisti, pa drugi večer prišli na obisk.

V kasnem popoldnevu je dolga kolona odšla na pot preko sončnega pobočja Čavna. Vsi smo bili dobro razpoloženi v pričakovanju srečanja z zavednimi prebivalci vipavske vasi Gojače. Dolga pot nas je bila utrudila, zato smo posedli po travi, da se odpočijemo in ohladimo.

Zmotil nas je kurir, ki je prišel povedat, da je v dvorani v šoli že vse pripravljeno, in da nas pričakujejo.

Vstopili smo v okrašeno in razsvetljeno dvorano in začuden obstali. Ali je vse to, kar vidimo, resnica, ali sanjamo?! Tiste luči, tiste zastave, venci, napisi... Potem tisti sprejem, pozdravi, tista vipavska prijaznost in gostoljubnost... Bilo je vse kot nekakšen privid svobode, za katero smo se borili že tretje leto...

Nastopil je slavnostni trenutek – podaritev zastave. Na oder je stopila ponosna in lepa tovarišica z drogom, na katerem je bila navita zastava. Spremljala jo je mladinka – skojka. Z druge strani je stopil na oder vršilec dolžnosti politkomisarja divizije Rudi Kodrič-Branko, ki sta ga spremljala le dva partizana. Potem je tovarišica počasi razvijala zastavo, druga tovarišica pa je recitirala tele verze:

Junakom hrabrom ti zastavo podarimo,
naj spremlja vas povsod, to želimo,
naj priča zmage vaše bode vsake
in do svobode vodi vam korake.

Mi v duhu bomo vam povsod sledili
in zmage vaše v srcih proslavili,
saj blizu dan je tisti, ko mi vsi
slavili bomo skupaj zmage srečne dni.

Tovariš Rudi Kodrič-Branko je sprejel razvito zastavo, na kateri je blestel napis: Naprej za vihrajočo zastavo! V imenu vseh borcev 31. divizije se je za tak poklon zahvalil in obljubil mladini in ženam vasi Gojače, da bodo borci ponesli zastavo skozi vse borbe neomadeževano do zmage in svobode.

Potem je bil miting, ki so ga izvajali člani štabne patrulje. Z igrice »Nove žene« so nastopile tudi tovarišice.

Taka srečanja so nam govorila, da nismo sami, da so z nami vsi zavedni ljudje vse Primorske. Da smo doma tudi v Vipavski dolini, smo spoznali tisti večer pred petintridesetimi leti...

Z velikim zadovoljstvom moram povedati, da sem bil ponovno v Gojačah po petintridesetih letih. Bilo je to v nedeljo, 14. oktobra. Nekaj dni prej sem prejel vabilo občinske konference SZDL Ajdovščina, vabilo štirih družbenopolitičnih organizacij krajevalne skupnosti Gojače-Malovše in še vabilo nekdanjih članic Skoja Gojače. Pismo skojevk izpred petintridesetih let sem z zanimanjem prebral. Spominjajo se delovanja med NOB, »... ki ni bilo lahko, večkrat nevarno in odgovorno...« Opravljale so ga vestno in z veliko zavzetostjo. Mladinska organizacija v Gojačah je med NOB še trikrat pripravila in poklonila zastave raznim partizanskim enotam. Večkrat je povabila borce brigad in bataljonov na družaben večer.

V priznanje in spoštovanje vašega takratnega dela, tovarišice Marta, Mirjam, Milena in vse druge članice takratne mladinske organizacije, naj ponovim zadnji stavek iz reportaže V Vipavo po zastavo, napisane v avgustu leta 1944:

»Za lepo in sončno Vipavsko dolino, za vinograde, za njive, za te lepe hišice z balkoni v cvetju, za vaš svež in mladosten smeh, za vašo srca vznemirjajoči ogenj v očeh.«

Andrej Pagon-Ogarev

B. Ž. J.

Lahkovernost in še nekaj več

Nezaslužena pokojnina za bogataše

Zgodovinske resnice zardevajo od sramu

Žalostno, neverjetno in rešnično: nekdanja lastnica zdravilišča Slatina Radenci, Vilma Šarič, rojena Wieltchnig, vdova Höhn, je do nedavnega dobivala pokojnino, kar precej denarcev se je steklo na njen račun, od države, katero je mrzila in iz katere je po osvoboditvi iz razumljivih razlogov kar najhitreje odpotovala na zanj varnejša tla, v sosednjo Avstrijo. Seveda Vilma Šarič ni nikoli delala, da bi bila upravičena do pokojnine, še najmanj, da bi ji jo dajala naša država. Vilma Šarič navsezadnje ni bila kdor si bodi: bila je lastnica zdravilišča Slatina Radenci skupaj z možem, dr. Antejem Šaričem, ki je imel kot njegova

nemškemu narodu poslal posebno diplomu, ki jo je bahško obesila v eno sob nje ne vile Elmine, sedanjega Ljubljanskega doma. Vilma se svojemu idolu in njegovi nepremagljivi vojski ni nikoli izneverila, ostala je, domovini zvesta do konca.

O vsem tem avtor sestavka o zgodovini radenskega zdravilišča v zadnji številki Radenskega vestnika, Ernest Markuš, ne govori.

V kar zajetnem sveznju, ki so ga o delu Vilme in dr. Anteja Šariča zbrali radgonski borci – med različnimi izvečki so tudi zelo pozitivni sestavki o delu dr. Anteja Šariča, ki so se začeli pojavljati, nekateri tudi nepodpisani (!), v času, ko je Vilma Šarič

mann, veletrgovca Körn, dr. Rudi Hötzl, ki je bil lastnik velikega mlinskega obrata in Julij Meinl, veleposestnik in veletrgovec, pa so živeli v Apačah. Omeniti moramo še veletrgovca Probsto v Lutterbachu, Vilmo Šarič, lastnico zdravilišča v Radencih, grofa Trautsmanndorfa pri Negovi, grofa Fünfkirchna v Gornji Radgoni...

Dokazov za to, da gospe Vilmi Šaričevi ni bilo treba garati, da bi za to morala dobiti še naprej pokojnino, najbrž ni treba še naštevati, čudno je le, da se v omenjenem članku skupaj z možem pojavljata v skorajda kristalno čistem orisu. Dr. Ante Šarič še celo v nekoliko svetlejši luči...

škega Abwehra bo nekoliko bolj osvetljena s citatom iz knjige K. Forteja Nič več strogo zaupno, kjer avtor, ki so mu razmere v vohunskih krogih predvojnega Jugoslavije gotovo dobro znane, piše, »da je za lažje opravljanje špijonskih in propagandističnih nalog Abwehr 1939. leta osnoval v Zagrebu podjetje Superfilm, ki je formalno uvažalo in posojalo filme, sicer pa so njegovi vodilni uslužbenci opravljali špijonske naloge za Abwehr. Med fiktivnimi delničarji tega podjetja sta bila zdravnik dr. Šarič iz Slatine Radenci in dr. Blanke iz Ptuja, poleg njiju pa še eden izmed voditeljev nemške manjšine iz okolice Maribora...«

Skromno, toda privlačno

V velenjskem muzeju narodnoosvobodilne vojne, že od leta 1968 gostuje ta ustanova na starodavnem velenjskem gradu, ki ga postopoma obnavljajo (trenutno je na vrsti obzidje), niso ničesar vedeli o nameri občinskega vodstva ZZB NOV, da premesti mizo in pa stole, za katerimi so leta 1945 sedeli poveljniki nemške armadne skupine za Balkan, von Lohr in predstavniki slovenskih partizanskih enot ob podpisu brezpogojne kapitulacije nemške armade v Topolšnici, v posebno spominsko sobo, ki bi jo uredili v tem kraju posebej v ta namen. Odločitev jih je presenetila, ne pa želja velenjskih borcev, da bi v Letušu v spomin na te dogodke odkrili spominsko obeležje. Mislijo namreč, da ni razlogov za premeščanje teh zgodovinskih predmetov v Topolšnico, saj bi tako le okrnili in drobili domačo muzejsko zbirko, spremenil pa bi se hkrati tudi varstveni režim, ki v Topolšnici gotovo ne bi bil tak, kot je lahko v muzeju na gradu.

»Miza in stoli so v muzeju varnejši, kot bi bili v Topolšnici, je dejal kustos velenjskega muzeja, Janko Goričnik, poleg tega pa se trudimo, da bi našo zbirko razširili. Ta odločitev oziroma želja se z našimi težnjami ne sklada.«

Jurij Žagar, sekretar občinskega odbora ZZB NOV: »Vse, kar se je dogajalo v Zdravilišču Slatina Radenci, zakrito s tančico skrivnosti, bi gotovo preprečili, če bi le vedeli malo prej za to. Na uho nam je prišlo zadnji hip!«

soproga izredno razgibano življenje, ki se je utrnilo tik po drugi svetovni vojni v dokaj nepojasnjenih okoliščinah.

Tako je torej Vilma Šarič vse do nedavnega dobivala kar precejšnje denarce, vse dokler tega niso preprečili ljudje na občinskem odboru ZZB NOV Gornja Radgona. Vilma Šarič, ki od časa do časa pripotuje v Slatino Radenci kot dobrodošel turist, je zaradi tega zelo užaljena in namerava zadevo skupaj z odvetniki uravnati v kolesnice, ki bodo njej po volji.

»V Zdravilišču Slatina Radenci so šli Vilmi Šarič tisti čas, ko si je urejevala, kar nekam skrivnostno tiho, svoje pokojninske zadeve, zelo na roke, zlasti še Ernest Markuš,« ogorčeno trdi predsednik občinskega odbora ZZB NOV Gornja Radgona, Stane Červič, ki je, podobno tudi njegovi soseski, vsaj nekateri, seznanjen z življenjem in delom nekdanje prve dame radgonskega nemškega okraja. Od leta 1936 je bila Vilma Šarič članica kulturnega in vnet zagovornik germanizacije naših ljudi. Kot zavedna Nemka je Gestapo podarila vilo v Gradcu, kar je prišlo na ušesa tudi fūhrerju, ki ji je za to prijateljsko gesto vdanosti

Dr. Šarič in žena Vilma sta sicer ostala formalna lastnika zdravilišča, vendar brez vsake možnosti odločanja ali vplivanja, saj je o vsem odločala vojska ali pa oblastnik takratnega Heimabunda (domovinske zveze) ter Gestapa. Dr. Šariču je uspelo, da je manjše količine slatine pošiljal na takrat Nezavisno državo Hrvaško, kar je izkoristil in nekatere slatinske steklenice napolnil s sladkorjem, soljo, oljem in raztopljeno mastjo, v nekatere pa je skrli zdravila. Te je pomešal med druge steklenice s slatino, kar je vse skupaj romalo z domačimi prevozniki v partizanske postojanke na Hrvaškem. Dr.

Šariča je Gestapo aretirati proti koncu marca 1945 in je po hudem mučenju v mariborskih zaporih bil 3. aprila 1945 ustreljen kot talec v Betnavi pri Mariboru.

S smrtjo Alojzije Wieltchnig, leta 1932, je vodstvo zdravilišča prevzela solatinca Wilma poročena z dr. Wernerjem Höhnem, ki je že naslednje leto umrl. Vdova Wilma se je še istega leta poročila z dr. Ante Šaričem, ki je deloval kot zdravnik v zdravilišču.

Z nastopom dr. Šariča, ki se je specializiral v balneološki stroki v Londonu, Dunaju, Padovi in v Torinu in je s

poroko postal tudi solastnik zdravilišča, je začelo obdobje najbolj intenzivnega razvoja zdravilišča. V letu 1934 se je že razpadajoč Annerhof (sedaj Radgonski dom) preurejen v objekt za nastanitev gostov v pritličju je bila ambulanta. V zimskih mesecih 1935 – 1936 je zgrajena sedanja Velika terapija in sicer je stara kopališčna stavba iz leta 1882 z obeh strani dozidana ter tako povečan objekt v celoti nadzidan. Na ta način je pridobljeno 91 novih ležišč. V letu 1936 je zgrajen prizidek vile Hildebrandt (med tem preimenovan v vilo Olgo, pozneje v Prekmurski dom). V tem letu je začela iz-

Faksimile delov sestavka Ernesta Markuša v Radenskem vestniku

uveljavljala svoje »pravice« do pokojnine v naši državi, je tudi nekaj stavkov, ki so jih na osnovi podatkov slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani uvrstili v kroniko osnovne šole Radenci radenski šolniki.

»Pred nenapovedanim nemškim fašističnim napadom na Jugoslavijo, 6. aprila 1941, je tod živahno delovalo nemško kulturnobundovsko gibanje že v letu 1939. Svoje glavno oporišče je imelo v Zdravilišču Slatina Radenci, katerega lastnica Šaričeva je bila glavni pokrovitelj in podpornik. V svojem podjetju je imela nastavljene zagrižene propagatorje in izvrševalce hitlerjanizma v Eriku Haummanu, Rihardu Düsmayerju, njegovi ženi, Katarini Kete, Ivanu Pošu, Koželju in drugih.

Med revnim prebivalstvom pa mnogo izkoriščevalskih hlapcev s središčnim vodstvom mizarja Franca Belaka in njegove žene.

Ime Vilme Šarič lahko najdete tudi med vrsticami, ki jih je napisal prof. Drago Novak v knjigi Prekijja v NOB.

»Vodja Kulturnbunda v Gornji Radgoni je bil Clothar Bouwier, veletrgovec z vinom, proizvajalec šampanjca in lastnik 49 hektarov vinogradov. Ostali znani kulturnbundovci v Radgoni in okolici so bili: veletrgovec Fiedier v Gornji Radgoni, gostilničar Johan Kauf-

Letos so v Zdravilišču Slatina Radenci praznovali častiljivo 110-letnico, odkar tri srca razveseljujejo sladkuse in pomagajo bolnim. Ob tej priliki so se hoteli oddolžiti tudi Vilminemu možu, dr. Anteju Šariču, ki ga Ernest Markuš v svojem članku prikazuje kot nesebičnega človeka, pripravljenega celo pomagati partizanom na območju takratne Nezavisne države Hrvaške...

»Dr. Ante Šarič je bil že v Stari Jugoslaviji član obveščevalne službe v Zagrebu, kjer je delal za Abwehr, kaže pa, da je proti koncu vojne prešel na zahodno obveščevalno stran. Zadnje leto vojne, na koncu, ga je aretirala gestapo, bržkone zaradi tega, ker je presedlal k zavezniškom, in ga ustrelili. To je najverjetnejša varianta njegovega nenadnega izginotja,« ve povedati o vlogi Vilminega moža radgonski predsednik borčevske organizacije, ki se je z vsemi silami uprl, da bi ob stodesetletnici zdravilišča nekje na vidnem mestu postavili doprni spomenik človeku, ki mu je bilo domnevno sodelovanje – po vsem sodeč – le krinka za nekaj drugega, gršega ali kot misli Stane Červič, za postopno združitev vseh nitk, ki so vodile do hrvaških partizanov, na takšen način gotovo zapisanih pogubi.

Vloga dr. Anteja Šariča v vohunskih spletkah nem-

Doprni kip, ki bi naj stal v radenskem zdravilišču, so zadržali na carini, in tako ne bo iz trmoglavega prizadevanja, nameniti Šaričema mesto, ki jima ne gre, nič.

Ljudje so ogorčeni. Z vso pravico. Razumljivo je, da se ob takšnem spletu dogodkov – tudi ob dejstvu, da se Vilma Šaričeva namerava pritožiti zaradi ukinjene pokojnine, in da na vsak način namerava »rehabilitirati« pokojnega moža (namen bi rada izpeljala preko slovenskega zdravniškega društva, da bi tako Anteja Šariča vendarle prikazala kot partizanskega zdravnika) – vprašujejo, zakaj so ljudje v Zdravilišču Slatina Radenci ravnali tiho, skrivnostno, ko je šlo za uveljavljanje pokojnine, postavitev doprsnega kipa, za objavo številnih člankov, ki so po besedah Staneta Červiča pačili in grobo krivili zgodovinske resnice in ne zadnje, komu sta Šaričeva tako pri srcu, da bi ju na vsak način žele ovenčati z lažno slavo? Z vso pravico bi tudi radi vedeli, zakaj se ti ljudje niso prej posvetovali z borci, zgodovinarji, skratka, tistimi, ki jim je početje Šaričev dobro znano.

Ali pa morda niso hoteli? Če bi, bržkone Šaričeva ne bi dobila pokojnine, ki je bila večja od marsikaterih borčevskih priznavačev.

Milenko Strašek

Del zbirke v muzeju na velenjskem gradu

Takšne odločitve in njim ustrezne reakcije kažejo, da bi bilo vendarle dobro, da bi se tu in tam usedli za skupno mizo tudi borci in muzealci in skupaj pretresli možnosti, načrte, želje, ki bi navsezadnje morale biti še kako usklajene, saj ne gre za nekakšne različne težnje. Odločitev je torej v rokah Velenjčanov.

Velenjski muzej NOV ni niti star niti velik, pa tudi širiti sedanje zbirke ne nameravajo, razen zbirke povojne graditve v Šaleški dolini, za katero že imajo pripravljenih okoli petsto posnetkov, ki jih je treba še strokovno obdelati in seveda dobiti še nove. Nova zbirka bo po vsej verjetnosti dobila svoje mesto v podstrešnih prostorih gradu, ko bodo ti pripravljeni, to pa bo bržkone možno v dveh, treh letih. Vloga tako razširjenega muzeja, ki ga je letos obiskalo okoli 15.000 ljudi, pedvsem mladine, in ki spada pod velenjski kulturni center, se bo v velenjskem kulturnem prostoru močno povečala. Muzej se bo vsak čas tudi kadrovsko okrepil, kar bo pomenilo nove možnosti v njegovem razvoju, zlasti še, če upoštevamo, da zbirko NOV v Šaleški dolini in razstavo Tomšičeva brigada (ta enota ima v občini domicil) dopolnjujejo še rudarski muzej in afriška zbirka Františka Foita ter dve galeriji: Perkova in pregledna razstava Od impresionizma do danes. Te zbirke niso dokončane in jih nameravajo še dopolnjevati, prostora pa je na gradu še dovolj.

»Večina obiskovalcev je mladih, drži, je zatrdil kustos Janko Goričnik, zdi pa se vendarle, da šole le premalo izkoriščajo možnosti, ki jim jih nudimo pri pouku zgodovine. Lahko bi povezali domačo, rudarsko tradicijo z zgodovino predvojnega delavskega gibanja, z revolucijo, narodnoosvobodilnim bojem. Končno so naše zbirke namenjene vsemu temu in nikakor ne same sebi. Število obiskovalcev še ne more biti barometer uspešnosti muzeja. Muzeji bi se morali bolj kot kdaj prej povezovati s pedagoškimi institucijami, približati zgodovino sedanosti, tradicije polpretekle zgodovine tvorno prenesti v trenutek, ki ga živimo. Obojestransko sodelovanje bi pomenilo tudi pravo vrednost neke institucije.«

Milenko Strašek

KOVINOPLASTIKA LOŽ

o. sol. o.

INDUSTRIJA KOVINSKIH IN PLASTIČNIH IZDELKOV

Pred petindvajsetimi leti je delovni kolektiv Kovinoplastike iz Loža štel le 17 članov. Leto pozneje že 72! Danes pa zaposluje Kovinoplastika že okoli 1200 delavcev.

V prvem in drugem letu dela so izdelovali le 11 artiklov. Zdaj, po petindvajsetih letih dela in nenehni iskanj novih in uspešnih proizvodnih poti, se Kovinoplastika Lož že lahko pohvali s tem, da sodi med največje izdelovalce sodobnega stavbnega okovja v Jugoslaviji, kjer tudi pokupimo največ tovrstnih izdelkov, dokaj uspešno pa se že nekaj let vključuje v izvoz v Zahodno Nemčijo, Italijo, Bližnji vzhod, Severno Afriko in države SEV.

Obvladati trg in prisluhniti njegovim potrebam

V okviru prodajnega sektorja je strokovno in številčno najmočnejši oddelek domače prodaje, izvozni oddelek ter skladišča gotovih izdelkov, v katerih si prizadevajo racionalno ter sodobno skladiščiti izdelke, jih pripravljati za odpremo ter hitro in nepoškodovane dostavljati kupcem.

Prav pri embalaži imajo največ težav. Izdelki iz okovja so težki in prevoz obsežnih plastičnih in Rsf izdelkov dviguje prodajno ceno teh izdelkov. Pri embalaži se upošteva tudi industrijska proizvodnja, zato izdelke za te potrošnike opravljajo in odpremljajo v tako imenovanem industrijskem pakiranju, ki se bistveno razlikuje od embalaže za trgovino.

Kovinoplastika prodaja svoje izdelke na celotnem jugoslovanskem ozemlju, zato ne zadostujejo samo strokovne službe na sedežu delovne organizacije, temveč imajo za celovito prodajno in tehnično obdelavo trga oblikovana predstavništva v Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Tuzli in Skopju.

Za večino izdelkov, predvsem okovja, je potreben stalen tehnološki razvoj, za kar skrbijo razvojni oddelki v posameznih temeljnih organizacijah združenega dela in razvojni biro delovne organizacije.

Nenehno oblikovanje novih izdelkov in izboljšave starih pa narekujejo neprestano obveščanje potrošnikov. Za ta namene uporabljajo predvsem sejemske razstave doma in v tujini, obiske tehnologov v posameznih industrijah ter stalnih oblikah demonstracij v tovarni in zunaj nje. Pomembno je, da se teh ozko strokovnih prikazov, poleg lesne industrije, vedno bolj udeležujejo tudi gradbinci in projektanti.

Nekoč čisto kupoprodajni odnosi so v zadnjih letih z večjim sodelovanjem poslovnih partnerjev načrtno prerasli v poslovnotehnično dolgoročno sodelovanje, ki tudi v prihodnosti zagotavlja nenehno rast tehnološke ravni izdelkov Kovinoplastike. Predvsem pa lahko v taki obliki sodelovanja izdelujejo le tiste izdelke, ki jih potrebuje naš trg in seveda tudi tiste, ki smo jih pri nas še do nedavna uvažali, ali pa jih še uvažamo iz devizno dokaj neugodnega zahodnega trga.

Pri oblikovanju prodajnih poti, že od vseh začetkov dela, načrte uporabljajo grozistično trgovino, saj se zavedajo njene vloge posrednika med ponudbo in povpraševanjem in jo pri tem stalno vzpodbujajo.

Izdelke Kovinoplastike iz Loža prodajajo na celotnem jugoslovanskem trgu, vendar se prodaja količinsko dokaj razlikuje glede na vrsto po področjih, odvisno od posamezne industrije na posameznih območjih.

V SR Sloveniji izdelamo približno polovico lesenega stavbnega pohištva in je tudi poraba okovja temu primerna. Dokaj veliko kuhinjskega pohištva pa še vedno izdelajo v Vojvodini, zato tam, poleg Slovenije in Hrvaške, pokupijo največ nerjavečih pomivalnikov.

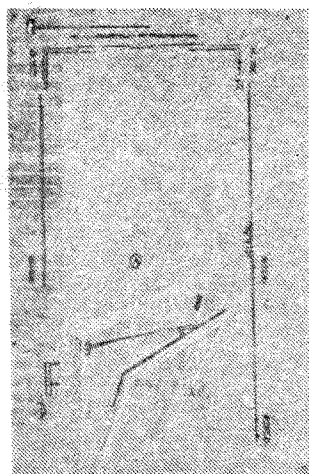
Ob tem je potrebno omeniti tudi to, da jugoslovanska lesna industrija zelo hitro osvaja najnovejše tehnične dosežke pri okovju, kar seveda sili tudi Kovinoplastiko, da nenehno izpopolnjuje svoj proizvodni program, čigar delček želimo predstaviti tudi našim bralcem.

Okovje

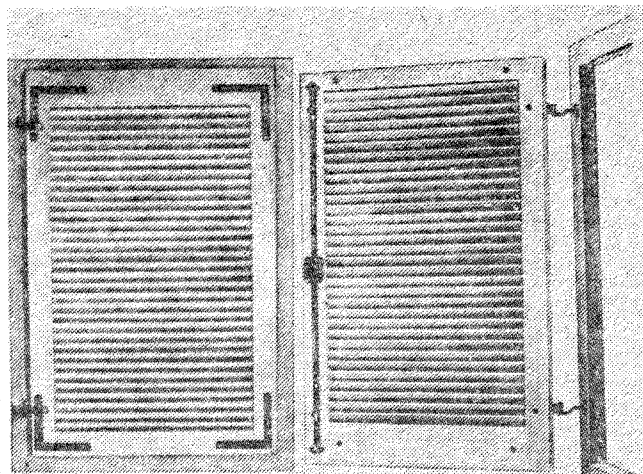
Ta program sega še v Obrtno kovinsko podjetje, torej v same začetke Kovinoplastike, kjer se je izdelovalo okovje, primerno tedanji stopnji stanovanjske kvalitete, sposobnosti strojev in delavcev.

Z navezavo tesnejših poslovnih stikov med Lamo iz Dekanov in Titanom iz Kamnika je bila izvršena specializacija programov, tako da Kovinoplastika iz Loža danes izdeluje samo gradbeno okovje, ki ga delijo na klasično in sodobno okovje. Prvo je pravzaprav le manjši ostanek nekdanjih starejših izvedb, drugi pa je sedanji odraz naporov Kovinoplastike, da lahko ponudijo domači industriji sisteme okovja, ki ne zaostajajo za kakovostjo in uporabnostjo v najrazvitejših zahodnoevropskih državah.

Ob tem lahko poudarimo, da se jugoslovanski izdelovalci oken in vrat zelo hitro vključujejo v sodobne tehnološke procese v Evropi in drugod, zato je nujno, da si tudi v Kovinoplastiki nadvse prizadevajo, da bi kar najbolj prisluhnili željam kupcev, kar pa seveda zahteva nenehno raziskovalno delo.

Okovje za okna Jelko 78

Okovje za polkna

Petindvajset let dela, prizadevanj in uspehov Kovinoplastike iz Loža

Od skromnih začetkov do najsodobnejših izdelkov

Okovja, kot so KVN, SVN, Jelko 77, Jelko 78V, Centro 1B in 1BL, Centro 80 ter Alu 80S, omogočajo odpiranje po vertikalni in horizontalni osi, kar omogoča v toplih dneh zračenje brez prepiha, in kar je najpomembnejše, da tudi odlično tesni, kar v sedanji energetske krizi veliko pomeni.

Razen tipov Centro in Alu so vsa ostala okovja plod dela domačih strokovnjakov, medtem ko sta našeta dva sistema rezultat uspešne tehnično ekonomske kooperacije z ROTO iz ZRN.

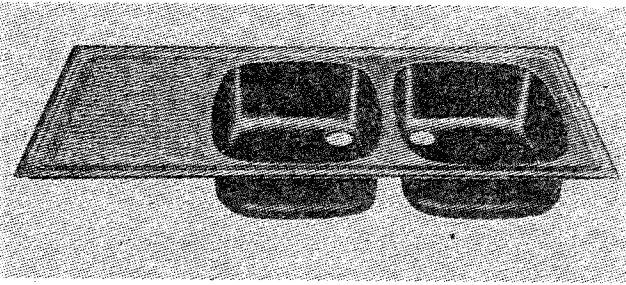
Predelava nerjaveče pločevine

Vse do leta 1968 so se celotne količine nerjavečih pomivalnikov uvažale iz konvertibilnih področij. V ta čas sega v Kovinoplastiki začetek predelave nerjaveče pločevine. Z osvojitvijo izdelave pomivalnikov so te tudi prvič razstavili na spomladanskem sejmu tehnike v Beogradu. Prodajne cene so oblikovali po načelu realne kalkulacije in akumulacije. Pri tem pa je zanimivo to, da so tuji dobavitelji prilagodili svoje prodajne cene tem iz Kovinoplastike, ki so bile skoraj za tretjino cenejše.

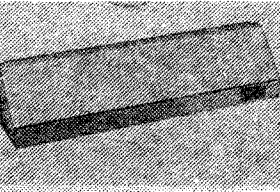
Pomivalnike, kot glavni izdelek tovrstne proizvodnje, izdelujejo v Kovinoplastiki v globinah 50,55 in 60 cm ter v dolžinah 50, 55, 60, 80, 100 in 120 cm z različnimi pozicijami odcejalnikov.

Za kuhinje z eno delovno ploščo pa izdelujejo vsadne pomivalnike širine 510 mm in dolžine 420, 810, 910 ter 1110 mm. Že vrsto let pa uspešno sodelujejo z Iskro iz Škofje Loke pri izdelavi nerjavečih plošč za njihove priznane štedilnike.

Povečane zmogljivosti pa so tolikšne, da kakovostno in količinsko pokrivajo domače potrebe.

Pomivalnik Univerzal z dvema prečno postavljenima koritom in odcejalnikom

Maska nape

Karnise

Stanovanje brez primernih zaves je pusto, prav karnise pa omogočajo namestitve izbranih zaves. Vendar karnise morajo imeti poleg funkcijskih nalog tudi elemente estetske dopolnitve bivalnih in ostalih prostorov. Ta izhodišča so pri Kovinoplastiki upoštevali pri njihovi proizvodnji karnis, ki so izdelane iz plastike, lesa, kovinskih profilov ali pa iz različnih kombinacij. Karnise se morajo tudi prilagajati funkcionalnosti prostorov, zato morajo imeti možnost pritrdjevanja na steno ali strop.

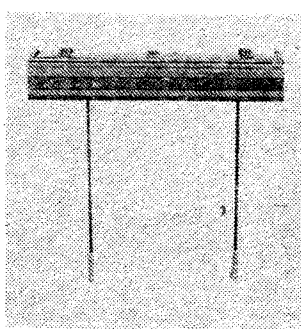
Vse karnise, izdelane v Kovinoplastiki, so opremljene s plastičnim priborom, ki ne korodira, drsi neslišno, na zavesah omogoča enakomerno gube in odpiranje zaves po želji. Prav tako se morajo karnise z barvo svojih mask kar najbolj vključevati v tip oziroma barvo pohištva.

V Kovinoplastiki najdiš izdelke karnise Loždol, ki se odlikujejo predvsem v vse-

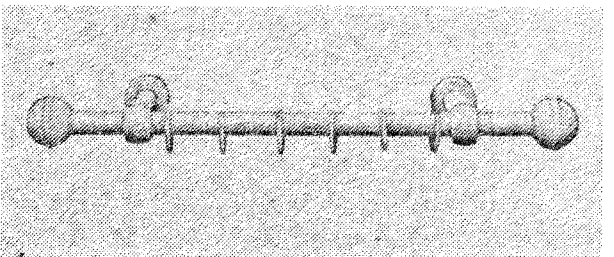
stranski uporabnosti in cenenosti, čeprav so nikljane ali pa narejene iz plastificiranih profilov.

Karnise Ohrid, Jadran, Vardar ter Luksus pa so izdelane iz eluksiranih Al profilov z okrasnimi metaloplastičnimi vložki in so estetsko dopolnili pohištvo. Vse vrste karnis so izredno obstojne. Mehke oblike karnis Saša, Dekor in Elegant, ki so izdelane iz mahagonija, sambe in sapelija v več barvah, prispevajo svoj delež k lepoti pohištva in stanovanja, medtem ko so karnise De lux, Natur in Vesna iz plastičnih snovi ter Neva iz Al profila z okrasnimi tapetami, primerne za vse vrste dekoracij.

S tako velikim in pestrim izborom karnis Kovinoplastika iz Loža nedvomno sodi med največje domače tovrstne izdelovalce.

Karnise elegant

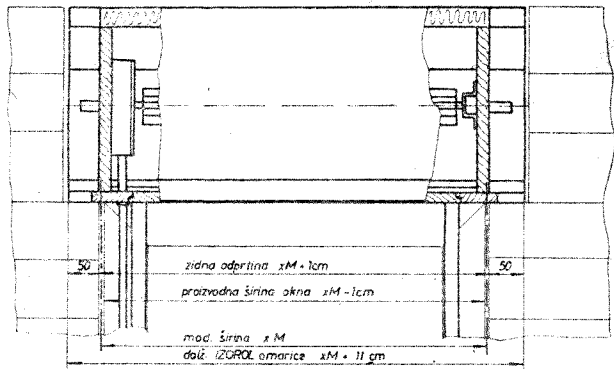

Karnise Vesna

Izdelki iz plastičnih snovi

Še pred nekaj leti je Kovinoplastika iz Loža poleg polizdelkov za kompletiranje lastnih izdelkov iz plastičnih mas izdelovala samo še embalažo za kozmetično in farmacevtsko industrijo. Danes pa v temeljni organizaciji združenega dela Plastika že izdelujejo zahtevne izdelke za široko porabo kot na primer kasete za magnetofone, kasetne bare, za lesno industrijo navijalce za rolete in vrsto profilov ter zaščitna napetostna stikala za zaščito ljudi in strojev.

V Kovinoplastiki že imajo osvojene vse elemente navijalca in rolet, skupaj z drugimi kooperanti zdaj razvijajo še gradbeni element IZOROLOMARICO, s katero bo dosegena enostavna vgradnja rolet in kar največja toplotna izolacija stanovanj in poslovnih prostorov.

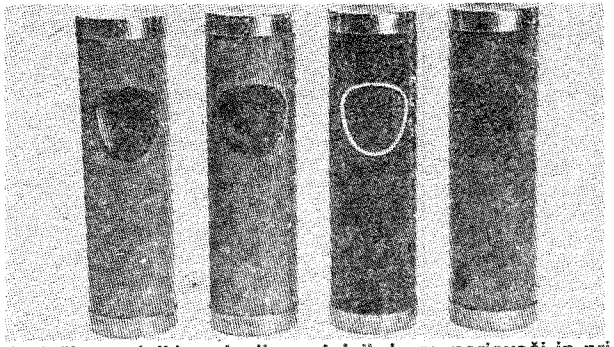
Načrt roletne omarice »Izorol«

»Izorol« omarico hitro in enostavno vgradimo

Toaletno-sanitarni program

Nosilec, sicer doslej še skromnega programa, je toaletna omarica v raznih barvah. Dosedanji tip prav sedaj v Kovinoplastiki dopolnjujejo z novo toaletno omarico Karat, izdelano iz plastificirane aluminije in dezinficirane nerjaveče pločevine z uporabo navadnih in barvnih ogledal. Nova omarica omogoča sestavljanje v različnih izvedbah in dimenzijah. Doslej smo take vrste kopalniških omaric morali vedno uvažati, poslej pa nam bodo na voljo tudi pri Kovinoplastiki iz Loža.

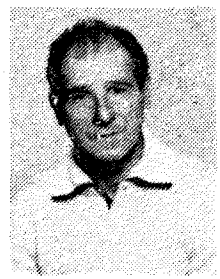

Stoječi pepelniki so lepih pastelnih barv, nerjaveči in primerni za javne in družbene prostore

**Pavle
Bukovšek**

Osemdesetleten je umrl član ZB Zagorje-center. V NOB se je vključil junija leta 1944, in sicer v prometno brigado na Dolenjskem. Oktobra so ga pokopali na zagorskem pokopališču.

Franc Dežman

V začetku oktobra smo na trziškem pokopališču pokopali tovariša Franca. Med partizane je odšel junija 1943 ter je opravljal kurirsko službo 4. sektorja relednih postaj Slovenije vse do konca vojne. Bil je odlikovan z odredom za sluznj za narod 3. stopnje in z redom hrabrosti.

**Franciška
Vrevec**

Na pokopališču v Gorjah smo se julija poslovili od tovarišice France, edine žive priče požiga Radovne, ki je vsa leta živela v Srednji Radovni. Najmlajšim rodovom je pripovedovala o strahotah 20. septembra leta 1944. Vedno je bila pripravljena pomagati sočloveku.

Matilda Imperl

Tovarišico Matildo smo pokopali septembra na zagorskem pokopališču. Rojena je bila leta 1926. Stanovale je v Kisovcu pri Zagorju ob Savi. Organizirano se je vključila v delo na terenu januarja leta 1943. Bila je sekretarka vaškega mladinskega aktiva in kasneje sekretarka Skoja. Za zasluge je bila odlikovana.

Jože Mrgole

V septembru je umrl tovariš Jože, star 60 let. V 10. brigado na Dolenjskem se je vključil septembra leta 1944. Za delo med NOB je dobil medaljo za hrabrost. Pokopali smo ga na zagorskem pokopališču.

Franc Pajnič

Oktobra je umrl tovariš Franc, rojen leta 1926 v Bukovici. Šestnajstleten je moral v zapor in nato v internacijo v Italijo. Oktobra leta 1943 se je vključil v vrste borcev za svobodo, po vojni pa v izgradnjo domovine.

Štefan Gašpar

Septembra letos smo se poslovili od tovariša Štefana iz Čepinca pri Murski Soboti, rojenega leta 1886. V prvi svetovni vojni je bil ranjen. Postal je 80 odstotni vojaški vojni invalid. V drugi svetovni vojni je izgubil sina.

Miha Kunc

Na Zalah v Ljubljani smo avgusta pokopali tovariša Miha. Rodil se je leta 1903 v Logatcu. Pred vojno je bil službeno premeščen v Dalmacijo, kjer se je leta 1941 vključil v NOG. V njegovem stanovanju je bil 1. novembra leta 1941 ustanovljen mestni NOO. Leta 1943 je bil dodeljen kot intendant na komando mesta Vodice. Nato je bil borec 3. dalmatinske udarne brigade. Za udeležbo v NOB in delo po vojni je prejel več odlikovanj.

Cita Mavrič

Dolgoletno in aktivno članico krajevnega odbora RK smo septembra pokopali na pokopališču v Orehku pri Postojni. Rodila se je pred petinšestdesetimi leti in med NOV takoj našla mesto med aktivisti za osvoboditev domovine.

**Jakob
Pogačar**

Rodil se je leta 1911 v Spitaliču pri Kamniku. Z narodnoosvobodilnim gibanjem se je povezal že v letu 1941. Julija 1943 je odšel med partizane. Bil je borec Slanodrove brigade vse do osvoboditve. Odlikovan je bil z redom za sluznj za narod s srebrno zvezdo. Pokopali smo ga avgusta na Zalah.

Tončka Mede

Prvega maja je umrla Tončka Medetova iz Strahinja. Rojena je bila leta 1901. Od leta 1941 je sodelovala v NOV. Bila je aretirana in mučena v zaporu. Skoraj trideset let po vojni je vestno vzdrževala grobišče padlih borcev Kokrškega odreda v Strahinju.

**Anton
Podjavršek**

Julija smo se na pokopališču v Spodnjem Doliču poslovili od tovariša Toneta. Rodil se je pred 55. leti na Kozjaku. Bil je aktivist in borec 14. divizije. Po osvoboditvi je bil praporščak. Prevzel je tudi tajništvo v krajevni organizaciji ZB in bil aktiven tudi v drugih družbenopolitičnih organizacijah.

**Leopold
Ravnikar**

Tovariša Poldeta smo pokopali septembra na zagorskem pokopališču, starega 60 let. V Kamniško-zasavski odred se je vključil avgusta leta 1944 in dobil odlikovanje za hrabrost.

**Franc
Mugerli-Miha**

Na Grahovem ob Bači smo decembra pokopali 78 letnega borca Franca iz Zgornjega Nekova nad Kanalom. Od februarja 1943 je bil borec 10. ljubljanske brigade, nato v 5. Cankarjevi in v 12. SNOUB. Do bil je več odlikovanj, med njimi tudi orden za hrabrost in orden za zasluge za narod.

**Franciška
Vidmar**

V Lipici pri Skofji Loki smo se avgusta poslovili od partizanske mame Franciške. Rodila se je pred 88. leti v Poljanski dolini. Svoje štiri otroke je sama vzgajala v pošteno Slovence-borce za svobodo. Izgubila je sina, vendar je ves čas ostala zvesta svojim načelom.

**Karel
Zalaznik**

Februarja smo na Zalah pokopali tovariša Karla. Rojen je bil leta 1904 na Glincah pri Ljubljani. V letu 1941 se je aktivno vključil v NOB. Sodeloval je z gojenci učiteljskega doma v Zibertovi ulici v Šiški in z njimi odšel septembra 1943 med partizane. Bil je borec v Ljubljanski brigadi.

Albin Kovič

Tovariša Bineta smo pokopali septembra, starega komaj sedemindeset let. Še zelo mlad se je vključil v delo OF v Kresniških poljanah. Po osvoboditvi je sodeloval v raznih organizacijah.

Jože Škrajnar

Na ljubljanskih Zalah smo se februarja poslovili od tovariša Jožeta. Rodil se je leta 1910 v Ljubljani. V NOV se je vključil septembra leta 1941. Bil je desetar grupe OF pri sekciji za vzdrževanje prog in zaprežen član trojke Narodne zaštite. Po aretaciji so ga odpeljali v koncentracijsko taborišče Dachau. Kljub izčrpanosti je po vojni vrsto let opravljal različne funkcije v krajevnih političnih organizacijah.

Tomaž Skok

Oktobra smo pokopali aktivista NOB in borca Tomaža Skoka iz Uter nad Dolenjo Trebušo. Ze zgodaj spomlad leta 1942 je Tomaževa hiša postala zbirališče prvih pristavev OF, prvih partizanov, pri njem so bili sestanki OF. Tomaž je delal vse, kar je bilo potrebno za razvoj partizanskih enot in delovanje aktivstov OF. V njegovi hiši so zgradili bunker, sredi novembra leta 1943 pa se je v njegovo hišo vselil Pokrajinski komite KPS za Slovensko primorje, za njim pa Okrožni komite za Severno primorsko okrožje. Od marca 1942 do konca vojne je vsa Skokova družina delala za OF.

Vera Novak

Julija smo pokopali Vero Novak. Rodila se je leta 1906 v Srnjahu pri Turjaku. Mnogi se je spominjajo kot dobre partizanske mame. Pokopana je v Apačah.

**Franc
Križanec**

Prve dni oktobra je umrl tovariš Franci, rojen pred sedemindesetimi leti v Sevnici ob Savi. Aprila 1943 se je aktivno vključil v narodnoosvobodilno gibanje in deloval na terenu v Savinjski dolini. Od aprila 1944 pa do decembra so mu bile zaupane posebne naloge za štab 14. divizije in nato do osvoboditve v 3. VDV brigadi. Za svoje zasluge v NOV je bil odlikovan z ordenom zaslug za narod.

Franc Gorše

Pred triinšestdesetimi leti se je rodil v Kočevju. Aprila leta 1942 je z ženo in sinom odšel k partizanom. V povojnih letih je prevzel delo vodilne gozdarske dejavnosti na kočevskem, ribniškem in velikolaškem območju. Njegova zasluga je, da se je zgradilo na stotine kilometrov novih gozdnih cest na teh območjih. Pokopali smo ga letos avgusta.

**Gabrijel
Gašperšič-
Gaber**

Oktobra smo na strškem pokopališču pokopali 72 letnega tovariša Gabrijela iz Zadvora. Ze leta 1924 je bil v prvi skupini skojevcev v Zadvoru. Leta 1929 je bil sprejet v Komunistično partijo Jugoslavije. Med okupacijo je bil izdan. Vso vojno je po strahotnih mučenjih preživel po zaporih in taboriščih.

Angela Pečar

Rodila se je v Lonjeru pri Trstu, kjer je tudi pokopana. Za NOB je začela delati leta 1943. Pri njej je bila javka, sama pa je bila kurirka VDV. Fašisti so jo zaprli in strašno mučili. Umrla je julija letos.

Anton Bezjak

Na ljutomerskem pokopališču smo pokopali dr. Antona Bezjaka iz Ljutomera, rojenega leta 1910 v Bratislavcih pri Polensčaku. V NOB je sodeloval od junija 1941 do maja 1945. Po osvoboditvi je postal organizator zdravstvene službe v Prekiji in Pomurju. Za požrtvovalno in strokovno delo v času revolucije in po njej je dobil več odlikovanj in priznanj.

**Franc
Brencce**

V osemdesetem letu starosti je umrl tovariš Franc iz Cerknice, borec za severno mejo in NOV, vojaški vojni invalid. Dobil je več odlikovanj. Po vojni je bil kmet za družnik v Apaški kotlini. Pokopali smo ga zadnje dni oktobra.

Martin Plesec

Minilo je leto, od kar smo pokopali tovariša Martina iz Slamne vasi pri Metliki. Rodil se je leta 1926 v Zelenikah. V NOV je stopil leta 1943. Bil je borec 15. SNOUB in Belokranjskega odreda. Dvakrat je bil odlikovan.

Alojzija Zidar

Doma je bila iz Bilpe ob Kolpi iz napredne Rauhove družine. Leta 1941 se je vsa družina vključila v delo in akcije OF. Leta 1943 so jo slovenski domobranci internirali v taborišče pri Drezdenu. Vrnila se je v svobodi in bila ves čas aktivna. Dvainosemdeset let staro smo jo pokopali septembra v Kočevju.

paloma

sodobna
higiena

žepni robčki

sladkogorska

brest cerknica

industrija pohištva Jugoslavija
telefon 061/791-200 telex 31-167

Regal
Katarina
WH

Trgovsko podjetje Gasilska oprema

Ljubljana, Levstikov trg 7,

tel. 20-102, 28-222, s skladiščem v Mariboru, Koroška 12, tel. (062) 27-097,

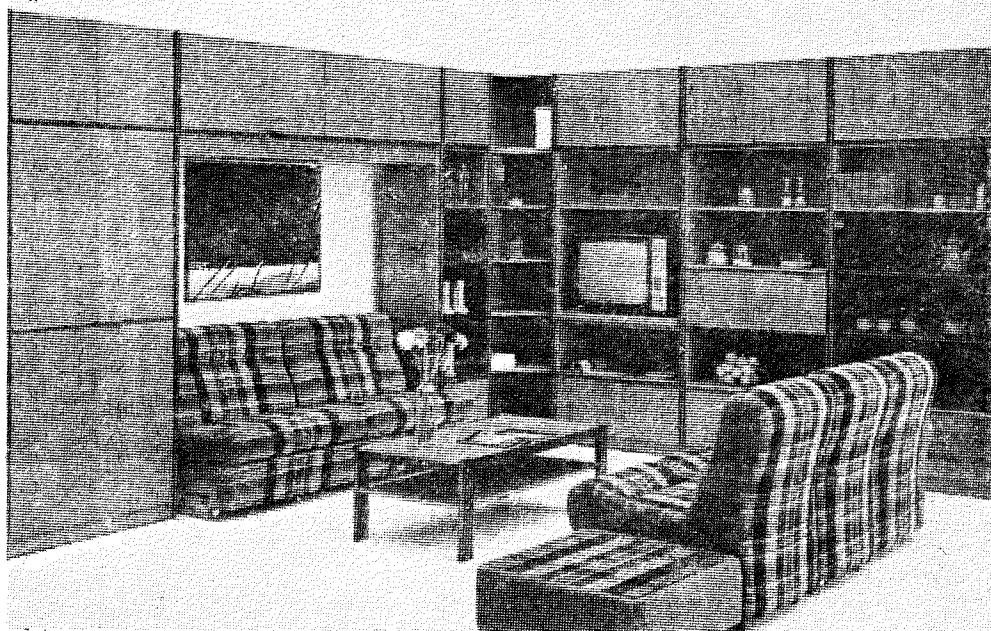
obvešča cenjene porabnike, da dobavlja kompletno opremo in orodje za protipožarno in civilno zaščito. Za lažjo orientacijo navajamo nekaj glavnega orodja oziroma opreme obeh področij.

protipožarna zaščita

motorne črpalke, gasilske cevi (tlačne in sesalne), vse vrste spojk, ročniki, hidrantni nastavki, hidrantne omarice, pasovi, reševalne vrvi, uniforme in zaščitne obleke, plinske maske, gasilski aparati za vse namene, gasilske avtomobile, prikolice itd.

civilna zaščita

uniforme, osebni zaščitni kompleti, zaščitni kombinezoni, osebni dozimetri s čitalniki, pribor za dekontaminacijo oseb in predmetov, sanitetne torbice in omarice, sanitetna nosila, kemični detektorji, geofoni, megafoni, razni kompleti orodja, orodje za reševanje (Jeklo Ruše), spalne vreče, šotori itd. Uporabite naše storitve. Postreženi boste solidno. Cene tovarniške.

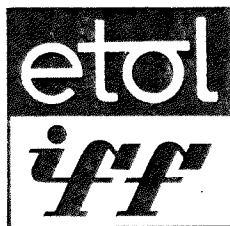

Izdelke si lahko ogledate
in kupite v:

Salonu pohištva Brest Cerknica, v
prodajalni Brest v Mariboru, Kneza Koclja 6

V vseh specializiranih trgovinah s
pohištvom

TOVARNA AROM IN ETERIČNIH OLJ

63001 CELJE
JUGOSLAVIJA

Ipavčeva ulica 18

Poštni predal 51

Telefon: 25-110, 25-134, 25-145

Telex: 33548 YU ETOL

Žiro račun: 50700-601-10168

Arome za rum, likerje, limonade, sladoled, peciva –
Sadne paste, sadni sirupi – Arome za gospodinjstvo –
Koncentrirane arome za bonbone – Neškodljive
barve za pijače in živila – Začimbe – Aromni alkohol
za analizo mleka – Olja za parfume, kolonjske vode,
mila, kreme in druge kozmetične proizvode – Topila
– Eterična olja – Borelka za osvežitev zraka

Slovenske železarne

žična

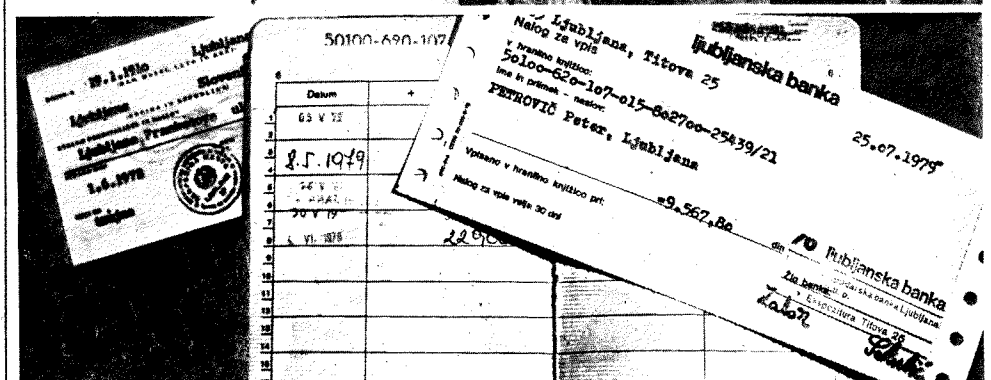

tovarna žičnih izdelkov 63001 celje ipavčeva 20 pp 44 jugoslavija

telefon 063 25 830

telegram žična celje

telex 33 550 yu žična

na primer:

za vpis osebnega
dohodka v hranilno
knjižico izbrati
primernejši kraj in čas

Na podlagi obrazca »Nalog za vpis«, ki ga prejme delavec v organizaciji, kjer je zaposlen, vpišejo osebni dohodek v hranilno knjižico:

- vse enote temeljnih bank združenih v Ljubljansko banko
- vse enote drugih temeljnih bank,
- vse pošte v SR Sloveniji
- pošte na območju Reke, Šibenika in Novega Sada.

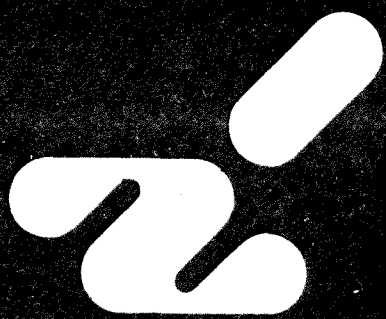
Samo, če je od izdaje »Naloga za

vpis« preteklo več kot 30 dni, lahko vpiše osebni dohodek le tista enota temeljne banke združene v Ljubljansko banko, ki je hranilno knjižico izdala. Znesek vpisanega osebnega dohodka se obrestuje z dnem, ko je temeljna banka prejela sredstva vaše delovne organizacije za osebne dohodke na svoj žiro račun, ne glede na kasnejši datum vpisa v hranilno knjižico.

ljubljska banka

Združena banka, Ljubljana
n. sub. o.

ILIRIJA-VEDROG

Ljubljana, n. sol. o.

Ilirija-Vedrog je danes ena vodilnih jugoslovanskih proizvajalcev kozmetičnih in kemičnih sredstev, ki ima že preko sedemdeset let obstoja in uspešnega dela. Razvila se je iz majhne obrtne delavnice, danes pa zaposluje preko devetsto delavcev.

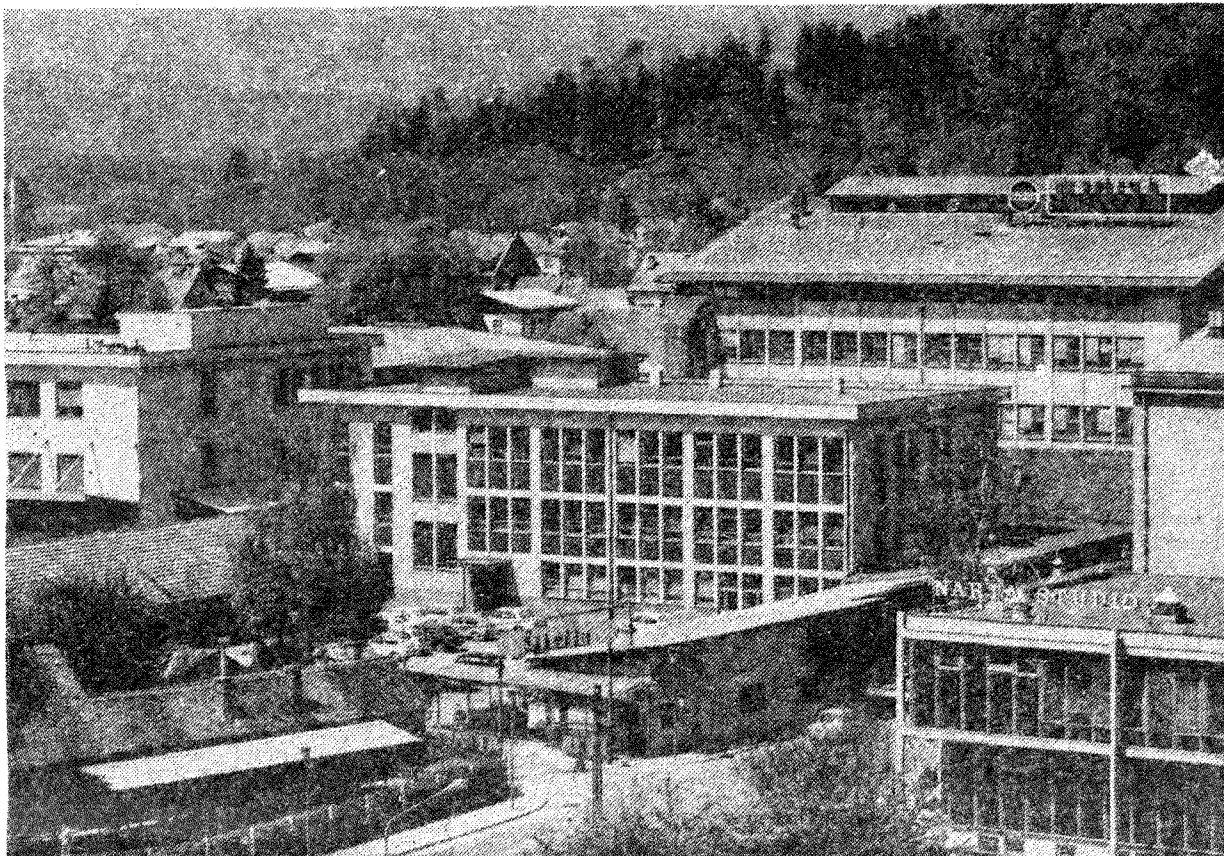
Izredno obsežen proizvodni program je razdeljen na tri proizvodne tozde, in sicer:

tozd Narta – kozmetika za nego las (šamponi, regeneratorji, utrjevalci, laki, barve za lase itd.).

tozd Ilirija – kemična sredstva za čiščenje in nego obutve, sredstva za gospodinjstvo, sveče itd.

tozd Vedrog – kozmetika za nego obraza (negovalna, dekorativna, zobne paste, deodoranti itd.).

Poleg teh treh tozdov ima v sklopu celotne delovne organizacije posebno mesto tozd Marketing, ki

opravlja zanje vrsto delovnih nalog.

Delavci v Iliriji-Vedrog so prepričani, da je odločilni dejavnik v delovni sredini človek, ki je trdno povezan z vso delovno skupnostjo in se zaveda stremljenj in naporov širše družbene skupnosti ter istočasno graditve samoupravnega socializma.

Ilirija-Vedrog posveča veliko skrb tudi družbenemu standardu delavcev – na področju stanovanjske problematike, družbene prehrane, zdravstvenega varstva, počitniškega oddiha in v zadnjih letih otroškega varstva.

Stopnja, kakršno je delovna organizacija Ilirija-Vedrog dosegla z dolgoletnim razvojem, se kaže tudi v tem, da je danes po bruto produktu druga največja delovna organizacija v ljubljanski občini Vič-Rudnik.

TEKSTILNA TOVARNA

PREBOLD

n. sol. o.

SLOVENIJA—JUGOSLAVIJA

Telefon: Prebold h. c. 722-010; Tekoči račun: SDK Žalec 50750-601-19121; Telex: 33540 YU TTP; brzjav: Tekstilna Prebold; Pošta: 63312 Prebold; Železniška postaja: Žalec

Ljubljana, ulica moše pijada 39/IV telefon 313 044
tekoči račun št. 50100-601-11006 sdk ljubljana

železniško gospodarstvo
— projektivno podjetje ljubljana

OBRTNO PODJETJE TRŽIČ p. o.

Telefon 50-465 – p. p. 64 – Tek. rač. pri SDK Tržič 51520-601-11459 – Brzjavni naslov: obrtno podjetje Tržič, pisarna Trg svobode 33

Mizarstvo, Zidarstvo, Tesarstvo, Steklarstvo, Slikarstvo, Črkoslikarstvo, Polaganje vseh vrst podov, izdelovanje lesne galanterije

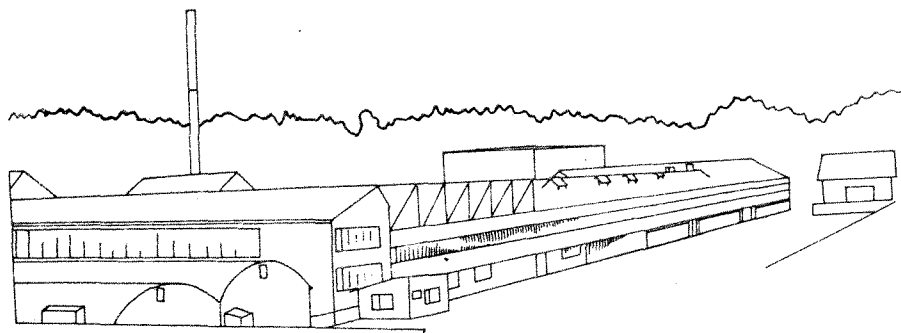
tržiška tovarna kos in srpov ● tržič

Industrija bombažnih izdelkov-Kranj

STANETA ŽAGARJA 35 — 64001 KRANJ — P.P.32

1929 ~ 1979

Ali je pritoževanje upravičeno?

Odgovor na članek »Kako borec more ali ne more na zdravljenje«

Glede na podtikanje, ki je v članku Kako borec more ali ne more na zdravljenje, objavljenem v TV-15, št. 38, in odmevu Srce nas je zbolelo, ki je bil objavljen v TV-15, št. 40, namenjeno delu komisije za zadeve borcev in invalidov NOV pri skupščini občine Grosuplje, dajemo naslednje pojasnilo:

Drago Fabjan iz Višnje gore 84 je vojaški zavarovavec. Bil je posebej poučen o postopku zdravljenja in napoten na ustrezno zdravniško komisijo. Za odobritev njegovega zdravljenja je namreč pristojna vojaška zdravniška komisija, ki izdaja evidenčno napotnico. Glede na njegovo svojstvo upokojene vojaške osebe občinske komisija za zadeve borcev in invalidov NOV ne sme izdajati napotnic za zdravljenje.

Kolikor pa vemo po naknadnih poizvedbah v zdravilišču Rogaška Slatina, je tovariš Drago Fabjan imel od 30. 6. 1979 do 21. 7. 1979 enaindvajset dnevno popolno brezplačno zdravljenje v zdravilišču Rogaška Slatina na podlagi napotnice, izdane od pristojne vojaške zdravniške komisije. S tem sta bili njegova želja in pravica v celoti realizirani.

Predsednik komisije za zadeve borcev in invalidov NOV
Avgust Erjavec

Izziv razumu

Odmev povojne partijske zavesti na knjigo Satan, njegovo delo in smrt, profesorja Toneta Ferenc

Spadam v generacijo, ki je strahote 2. svetovne vojne doživljala posredno po različnih dokumentarnih virih, od ustnih do pisanih izročil. Socialistična revolucija in junaški partizanski boj jugoslovanskih narodov in narodnosti nam je začrtal železno voljo do življenja, velikih ciljev domovine in odločne partijske zavesti. Po očetu – partizanu sem podedoval ljubezen do partizanske puške, znanilke svobode, po materi okus bridkosti, ki jo vojna vihra z nožev ostrino suva v srce. Ta genetska čast naj bi nikoli ne podlegla temnim sencam razdejalne teroristične strasti, ki krona svet sodobnosti (še vedno!) z nožem, kolbo ter sekro plankao in katere dejstvu, izvršenem 12. junija 1944 v Idrijskih Krnicah, je namenjen ta članek.

Med analitičnimi študijami sovražnikovih agresivnih akcij in vandalskega divjanja je dokument o obglavljenju ujetih partizanov v Idrijskih Krnicah eden najgusnejših, najstrahotnejših in najnižkotnejših znanih dejanj v zgodovini vojnega zločina na slovenskih tleh. Na osnovi temeljite obdelave podatkov, ki jih niza dr. Tone Ferenc, doživlja osvobodilno gibanje skozi mučilnico nacifašističnobelgardističnih eksperimentov tiste strahotne dimenzije trnjeve poti, ki je značilna za vse velike podvige ponižanih in razžaljenih pod škornjem kljukastega križa. Razodevanje grozote, ki je ostala v zraku in je ni mogoče (je ne smemo!) zanikati, oživlja pred našimi očmi s tolikšno resničnostjo in gotovostjo, da na njeni podlagi lahko ugotavljamo ne le sam smisel in namen terorizma v določenih strukturah fašistične samonikle sociologije, temveč tudi okrutno izvrševanje akcije zločina po človeku samem.

Kdo so fašisti in njim sorodna drhal? Kaj je razdirateljska in uničevalna strast, ki njihov ustroj poganja na poti skozi življenje in nehanje? Kakšna so njihova hotenja? Kdo so temne sile, ki jih usmerjajo skozi zlobna naklepanja? Za skupen odgovor na našeta vprašanja bi bilo dovolj nanizati strahotne zločine po fotodokumentarni konceptiji knjige Mučeniška pot k svobodi, ki jo je v povojnih letih izdal tedanji SKZ. To je prvo tovrstno pričevanje, ki je v mojih zgodnjih otroških letih na mračnem podstrešju sosedove hiše v tesnobnem vzdušju razkrilo ostudno spako nečloveškega delovanja črnih vazalov njegovega veličanstva

Satana. Tedaj sem se prvič v življenju (imel sem 10 let) mučno zavedal dejstva, kako globok je vodnjak sedanjosti. Moje otroške oči pa so bile vse dotlej videti tako brezskrbne! Spominjam se, da se je takrat v moje srce naselila globoka žalost, nič kaj dostojna otroka, ki pred seboj v domišljiji razgrinja čudoviti svet indijanaric. In v trenutku sem podvomil v smisel romantične igre. Približno sem se zavedel dejstva, ki ga je zadnja leta utemeljil Wiesenthalov urad na Dunaju: Ne živimo le v času, ko postaja vse večji problem človeške družbe onesnaževanje naravnega okolja, živimo v času vojnih zločinov in med njih izvrševalci samimi. Vse do polne moške zavesti sem rastel med skritimi grožnjami porajajočih se apokaliptičnih podob vojne, ki jih ni hotelo biti konec. Poznejša leta so me ob proučevanju znanstveno vojaških del iz ciklusa jugoslovanskega partizanskega gibanja dokončno usmerila na poti k bodočemu življenjskemu cilju: postal sem aktivni član revolucije – borec pri izvajanju socialističnih svobodoljubnih načel politike neuvrščene Jugoslavije in maršala Tita. Pričevanja o fašističnem nasilju me niso več ganila s propagandističnimi goržnjami izvajalcev, temveč so vsa leta utrjevala v meni prepričanje in potrebo po doslednosti boja za osvoboditev izpod krempljev človeških zverj, podrejenih velikemu Kapitalu. Spoznal sem, da je fašizem gibanje posameznih

družbenih slojev, ki ne propagirajo uničenja in sado-mazohističnih zločinskih akcij le navzven (masovna pobijanja v okupiranih deželah), temveč gojijo kal samouničenja predvsem v sebi samih (različno intrigantstvo in korupcije, medsebojni umori v vodstvu SA, SS in gestapa). Zaradi tega (odrešilnega) dejstva fašizem ne more prerasti svojih časovnih okvirov niti nasilno privzgjati lastne ideologije, omejene na himne mrtvaških bobnov in pokopaliških obredov. Narodi, ki razvijajo kulturne vrednote za radosti življenja, ga torej priznavajo samo kot sovražno akcijo in mu morejo odgovarjati le na osnovi ofenzivnega gibanja – z revolucionarnim odporom!

Skozi strahotne podobe trpljenja se razodeva pot naše revolucije. Naj jo v naši resničnosti tako ohranja tudi naša zavest! Dela s tematiko raziskav fašističnih zločinov naj postajajo živi pomniki velike preteklosti, ki je svobodnjakarske težnje trpinov okronala z nesmrtno slavo.

Ne vemo, kdo si bil. Vemo le, da si naš mir kalil s sekro in v pohotnosti krvi oskrnil dvoje trupel naših partizanov, tam, v Idrijskih Krnicah. Naj tvoje dejanje ostane v večni opomin rodovom, ki prihajajo po naši poti, zakaj v trenutku, ko si prvič zamahnil, si presekali ne le vrat junaku, temveč tudi popkovino, ki te je družila z ljudmi!!!

Gvido Pavlič, Zerjav – Črna

»Prvič sem videl Tita v Prozoru leta 1943«

Pripoveduje Dušan Kovačević s Kodeljevega

»Banija je rodila številne junake, heroje narodnoosvobodilnega boja. Rečem ti, kdor ne ljubi svojega kraja, ne ljubi svoje domovine. Ne misli, da sem lokalistično usmerjen. Ne, v Sloveniji živim vsa povojna leta, vseč mi je tu, toda v družbi vedno s ponosom povem, da sem Banijec. Le tri kilometre od moje rojstne vasi Hrtič, v Dvoru na Uni, je bila močna nemškoustasška postojanka. Tam ustaši, naša vas pa srbska. Niti enega ustaša ni bilo iz naše vasi. Močno oborožene ustaške patrulje, pa tudi večje enote, so nas nenehno vznemirjale in dražile. Vsakič, ko so prišli, so požgali nekaj hiš in pretepli nekaj vaščanov. Do spomladi 1942 so požgali vseh

Dušan Kovačević

80 hiš. Ljudje so se pred ustaškimi noži skrivali po sosednjih vaseh ali pa bežali na osvobodeno ozemlje. Toda bežati so morali vso vojno, zdaj sem, zdaj tja. Kalvarija je bila to. Iz naše vasi je bilo 20 partizanskih oficirjev in narodni heroj Savo Gajič, ki je padel med NOB, kakor tudi njegovi trije bratje. Le eden je ostal živ in ta dela doma na kmetiji.

Že septembra 1941 je bil v vasi ustanovljen narodnoosvobodilni odbor. Takrat sem prvič videl partizane; prišli so, da bi zavarovali sestanek tega prvega odbora ljudske oblasti.

Moj oče je vojni invalid prve svetovne vojne. Doma imamo majhno kmetijo, oče pa je bil tudi mizar. Pred vojno sem obiskoval trgovsko šolo, potem pa sem delal v sodnem arhivu v Dvoru na Uni.

Ustaši so zaprli mene in očeta, mater pa izgnali v taborišče v Nemčijo. Ze sva imela nož na vratu. Prekleti klavci, kako so radi tipali vročo kri. Po raznih peripetijah mi je le uspelo pobegniti v partizane. Bil sem v 16. brigadi 7. banijske divizije. Močni smo bili, zelo močni. Januarja 1943 je bilo v diviziji 4000 borcev (tri brigade), inženirska četa in topništvo.

Zgodovinsko znan je Titov ukaz med četrto sovražno ofenzivo: Prozor mora pasti! Bila se je z ogorčena bitka za 4000 ranjencev. In prav zaradi preboja v tej smeri smo morali zavzeti Prozor, pa tudi zato, da smo prišli do hrane, do različne opreme. Srditi boji so se razvneli po vsej okolici. V filmu Bitka na Neretvi je to dobro prikazano, toda bilo je še hujše. Devet brigad je odbijalo Nemce in ustaše s planine Makljen. Spodaj v kotlini so bili ranjenci in morali smo vzdržati, dokler kolona z ranjenci ni krenila naprej in se oddaljila. Takrat sem kot brigadni kurir nesel pošto v štab 7. divizije. Bilo je februarja ali marca v Prozoru. Zrl sem proti skupini višjih oficirjev. Vsaj taki so se mi zdeli. Vidiš, tisti tam na levi strani, ki je tako in tako oblečen, je naš vrhovni komandant tovariš Tito.

Drugič sem Tita videl na Balinovcu v Zelengori, takoj naslednjega dne, ko je bil ranjen. Bilo je to med peto sovražno ofenzivo. Bil sem ves moker od dežja. Skupina borcev, v kateri sem bil, se je od Sutjeske prebijala preko Ozrena k Lučkim kolibam. Na naši levi strani je bil Ljubin grob, kjer se je del Dalmatinske brigade boril do zadnjega moža.

Vsak od nas je imel s seboj košček svežega konjskega mesa. Visoko v planini smo ga ponoči pekli ob ognju na prostem. Kako strahovito smo bili utrujeni in izmučeni, pove tale primer: Po polnoči je brigada krenila naprej. Nas so budili, toda ne zbudili. Njim pa se je mudilo, mudilo... Zjutraj nas zbudijo eksplozije granat in mitraljeških rafalov. Skočim pokonci, zbudim druge in vsi presenečeno gledamo, ker smo bili sami in sploh nismo vedeli, kdaj in kam je odšla brigada. Iščemo sled, okoli nas treska in grmi, ozračje parajo mitralješki rafali, v daljavi odmevajo eksplozije granat. Tesno nam je bilo pri srcu in malce strah: Kaj bodo rekli v štabu brigade, ker smo tako trdo spali? Zagovarjali se bomo po vojaški in skojevski liniji, če se izrazim s takratnim besednjakom.

Hitimo, tečemo, skačemo čez skale in potoke, skozi grmovje in gozdove. Dohitimo neko kolono. Ne, ni naša, to je druga Proletarska. Hitimo mimo nje naprej. Nihče nas ne vpraša, od kod prihajamo in kam hitimo. Preveč smo vsi utrujeni in misli otopele. Dohitimo še eno brigado, potem pa rep naše šestnajste. Objemamo se, oči se rosijo od radosti, kot bi bili v svatih, na ohceti in ne v preboju ene najhujših sovražnih ofenziv v minuli vojni na Balkanu.

Sedimo in počivamo. Krogle sikajo okoli nas, a smo v zavetju. Mimo gre kolona, ko se nenaadoma zdrzemo: mimo gre del kolone Vrhovnega štaba in z njo tovariš Tito na konju...

Zdaj 58 letni Dušan Kovačević je osvoboditev dočakal v Ilirski Bistrici kot politkomisar radio čete 7. divizije. Odtistihmal živi v Sloveniji, v Ljubljani pa je deset let. Poročil je Slovenko, s katero imata dve hčerki. Na Kodeljevem delu v ljudski obrambi in civilni zaščiti pri krajevni skupnosti. Ne zmanjka mu moči in volje: vidimo ga na vseh sestankih, v mnogih odborih. Njegova »jugoslovansčina« nikogar ne moti; zmotil pa bi se marsikdo glede njegovih let. Najmanj deset let je videti mlajši, čeprav je prehodil trnovo, toda zgodovinsko slavno bojno pot skozi doline in hribe ob Neretvi, čez kamnite planine nad Sutjesko. Priljubljen družbenopolitični delavec je ta naš Dušan.

Jože Vidic

Tovariši iz čete za zvezo

Prisrčno snidenje na Kokrici

V soboto, 27. oktobra, so se zbrali v kulturnem domu na Kokrici preživeli borci čete za zvezo pri štabu sedme slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade Franceta Prešerna. To je bil drugi zbor, prvič so se sestali prav tako na Kokrici lani, 16. decembra, po trinidesetih letih. Srečanja se je udeležilo več kot 30 preživelih borcev, ki so prišli iz raznih krajev Slovenije in Hrvat-ske. Na zboru so obudili spomine na dogodke med NOB, še posebno na leti 1944 in 1945; vse navzoče in predstavnike družbenopolitičnega življenja Kokrice pa je pozdravil v imenu pripravljalnega odbora Avrelj Tronkar.

Bojna pot, ki jo je prešla sedma slovenska narodnoosvobodilna udarna brigada Franceta Prešerna od 12. julija 1943, ko je bila ustanovljena, pa do 2. maja 1945, ko se je ustavila v osvobojeni Gorici, je

Tine Tomazin, komandir čete za zvezo

Avrelj Tronkar, komisar čete za zvezo

Alojz Zibelnik, predstavnik org. odbora

Slovenije, in osvoboditvi jo Gorice, kot zadnjo bojno nalogo, ki jo je dobila Prešernova brigada, je še na stotine večjih in manjših spopadov na sovražni-

ranjenih pa jih je bilo deset.

Ob sami ustanovitvi brigade, 12. julija 1943, je obstajal le vod kurirjev, enota za zvezo se je poja-

vo abecedo, ki so se jo naučili na posebnem tečaju pri 31. diviziji. Signalizacijo smo pričeli opuščati ob koncu leta 1944 predvsem zaradi tega, ker

divizijo in bataljoni ter za zvezo pri napadu na Kalisče-Rudno in Železnike. Za zvezo smo uporabljali poljske telefonske aparate in centralo nemškega izvora. Kot pomoč za kvalitetnejšo zvezo pa je brigada dobila radijsko postajo angleškega izvora. Za današnje, drugo srečanje, pa lahko rečem, da nas je še enkrat več kot lani, med njimi pa sta prvič tudi tovariš Poljanšek, prvi radiotelegrafist, ki je prišel v Prešernovo brigado z radijsko postajo, pred tem pa je bil instruktor radiotelegrafistov pri štabu 9. korpusa, in pa tovariš Štoka, ki je že v pokoju in živi v Vipavi. Vedno je bil dobre volje, pa tudi danes je poskrbel za prijetno vzdušje.

Alojz Zibelnik, član organizacijskega odbora pa je pripovedoval: »Četa za zvezo je bila zelo aktivna tudi na kulturnem področju. Enkrat mesečno smo izdajali

Še vedno delavni

Osnutek za razpravo dela in akcij republiške konference SZDL daje veliko napotkov za delo krajevnih organizacij ZZB, SZDL in vseh ostalih družbenih organov in organizacij z ljudmi. S tem namenom je bil sklican 29. oktobra v Kočevju sestanek aktivistov OF. Dotaknili so se vprašanj in problemov, ki po krajevnih skupnostih in krajevnih organizacijah še obstojajo.

Stanovanjsko vprašanje in socialno skrbstvo sta v krajevnih organizacijah dokaj dobro urejana. Zdravstveno stanje starejših ljudi pa je bolj slabo. Temu posvečajo posamezni zdravstveni delavci premalo skrbi.

Zgodovinopisje in informiranje delovnih ljudi je še vedno šibko. To je potrebno poživeti. Bogata zgodovina kočevskih ljudi po revolucionarnih dogodkih v predvojni letih, NOB in v povojni izgradnji je pestra in slikovita v vseh dejavnostih življenja in boja. Na območju kočevske občine so bile ustanovljene tri slovenske brigade, Tomšičeva, Cankarjeva in Deveta. Vasi in mesto Kočevje so bile požgane in porušene skoraj v celoti. V bojih pa je padla tretjina ljudi.

Popis aktivistov OF, članov KPS, SKOJ, AFŽ, ZMS in ostalih naprednih ljudi iz let NOB je veliko delo. Malo je na Kočevskem še živečih ljudi iz tistega obdobja. Veliko ljudi živi v drugih krajih naše domovine. Zato je iskanje podatkov za izvedbo popisa naporno delo. Vendar so pripravili že veliko gradiva za popis, in ko bo to zaključeno, bo s tem veliko podatkov zbranih za pisanje krajevnih kronik in občine kot celote.

Peter Šobar

Četa za zvezo pri štabu Prešernove brigade (posnetek je iz knjige »Prešernova brigada«, stran 554) V sredini sedita komandir Tine Tomazin (levo) in komisar Avrelj Tronkar (desno). V zadnji vrsti so trije radiotelegrafisti; drugi, tretji in četrti z leve Avgust Rozman, Adolf Rupnik in Cijan Štoka.

Zbrani borci čete za zvezo v drugem srečanju na Kokrici

slavna, hkrati pa silno naporna. Njeni borci so prehodili, pa ne le enkrat, po dolgem in počez vso Gorenjsko, prebrodili ledeno mrzlo Savo in Soro in se vdrali do pasu v sneg med pohodi po jelovških in poključskih gozdovih, brigada je bila na idrijskem, toliminskem, v nepreglednem Trnovskem gozdu, borila pa se je tudi na Notranjskem in celo na Dolenjskem. Vojaški uspehi Prešernove brigade niso bili majhni. Med Turjakom, ki je ena od največjih vojaških in političnih zmag NOV in PO

kove postojanke, kolone, patrulje, v katerih je brigada prizadejala nasprotniku občutne človeške izgube.

Pomemben člen med NOB je bila v brigadi četa za zvezo, ki jo je sestavljalo okrog 60 borcev vezistov, in to kurirji, telefonisti, signalisti, radiotelegrafisti in šifranti. Četa za zvezo se je aktivno udeleževala vseh bojov, katere je vodila Prešernova brigada in je bilo vzpostavljane iz zvez velikokrat zelo težavno in tvegano. Četa je izgubila od leta 1944 do konca vojne pet borcev,

vila v začetku leta 1944. Četo za zvezo so ustanovili, ko je postajala udarna moč brigade večja, večji pa tudi prostor, ki so ga morali obvladati. Komandir čete za zvezo pri štabu Prešernove brigade, Tržičan, Tine Tomazin je o signalistih povedal: »Pomoč smo dobili v ladijsko signalnem žarometu za ponoči, podnevi pa smo za signalizacijo uporabljali signalne zastavice, izdelane iz padal v rdeči in rumeni barvi. Radiotelegrafisti kot signalisti pa so morali obvladati morseje-

je bilo na osvobojenem ozemlju postavljeno za tiste razmere dokaj močno telefonsko omrežje stalnih linij.

Avrelj Tronkar, komisar čete za zvezo pri štabu Prešernove brigade, je pripovedoval: »V četo za zvezo sem prišel iz prvega bataljona v začetku decembra leta 1944. Prvo akcijo, ki smo jo izvedli, je bila pobiranje telefonske žice od belogardistične postojanke v Gorenji vasi do Polhovca Gradca v skupni dolžini 6 km. To žico smo nato takoj uporabili za zvezo med

žepni časopis, imeli pa smo tudi svoj zidni časopis. Sodelovali smo na mitingih. Zelo aktivna je bila četa tudi po osvoboditvi, posebno na Primorskem, in je za svoje delovanje prejela v znak zahvale od terenskih organizacij dve zastavi.

Omenimo naj še, da še vedno ni v seznamu vseh borcev vezistov Prešernove brigade. Vsi vezisti, ki še niste v seznamu, se javite pisмено tov. Alojzu Zibelniku na Kokrico pri Kranju.

Janez Kuhar

4

(iz še neobjavljenega romana)

Ivan Jenko:

Spet sem bil sam

Zelo počasi sem premagoval razdalje. Žive duše ni bilo nikjer. Ne človeka ne živali. In ves čas enaka pokrajina. Strm hrib, grapa, smreka, jelka, bukev, grmičevje, skale, mah, suhe veje, gozdni mrak in vlaga. Nisem in nisem mogel priti iz gozda. Na trenutke me je preplavljalo malodušje. Siromašno in bedno sem se počutil. Kako brezupno je bilo že vse to. »Kaj bom za vedno ostal v tem temačnem gozdu? Le kje so moji tovariši?« Z mislijo, da bi vsi padli ali bili ranjeni, se nisem mogel sprijazniti. Blagodejno sta vplivala name le gozdni hlad in senca. Žejen tu nisem bil. Končno se mi je skozi gozd vendarle zableščala cesta. Ta del ceste je v višini Jamnika, ki leži tristo metrov višje kot Kropa. Torej sem premagal izredno višinsko razliko. Koliko je ura, nisem vedel. Po soncu pa sem sklepal, da mora biti okrog poldne. Predno sem stopil na cesto, sem si ogledal okolico. Ničesar takega nisem videl, kar bi lahko vzbudilo mojo pozornost. Prečkal sem jo in poskušal nadaljevati pot po gozdu na Jelovico. Toda tako ni šlo več. Vrnil sem se na cesto in šel proti Jamniku. Do vasi je bilo še nekaj več kot kilometer poti; iz Kroke do Jamnika pa je pot dolga skoraj štiri kilometre. Cesta je naprej do Jamnika vijugasta in dokaj položna, na desni strani se dvigajo temna pobočja gozdov, na levi pa se svet strmo po senožetih spušča v dolino.

Počasi sem se premikal proti Jamniku. Svet se je na severovzhodni strani odprl in sonce je gredo z vso močjo. Mogočen je bil pogled na to odprto, razčlenjeno in hribovito dolino, ki se je zgubljala v ljubljanski kotlini, medtem ko je na severu prehajala v kranjsko raven in naprej v Karavanke. Toda takrat sem mislil samo na rešitev. Avgustovska vročina je spremenila pokrajino pred mojimi očmi v bleščeč, trepetajoč privid. Sence ni bilo nikjer. Začutil sem žejo, ki je postajala vedno bolj mučna, počasneje sem hodil in postajal vse bolj utrujen. Preveč krvi sem že izgubil. Toda počival nisem. Tega se človek v takih razmerah še najbolj boji. Čeprav počasi in težko, treba je bilo iti naprej. Človek vedno pride pravočasno, ko gre svoji usodi naproti!

Za nekim ovinkom sem zagledal na desni strani majhen studenec. Kar pognalo me je k njemu. Toda hitro me je ustavilo čisto stvarno vprašanje. Kako naj z raztrganimi rokami pridem do studenčnice in pijem vodo? Obenem pa mi je okoli vratu še vedno visel mitraljez. S težavo sem pokleknil, se globoko nagnil in približal usta hladni studenčnici. Pil sem z globokimi požirki in vmes počival. Tako sem se kar precej časa zadržal ob studencu. Ko sem se odzidal, sem spet moral zbrati še vse preostale moči, da sem se lahko ponovno spravil na noge. Odtaval sem dalje. Za uro se nisem več menil, sploh sem izgubil občutek za čas. Počutil sem se varnega, sovražnika tod nisem pričakoval, čeprav sem včasih pomislil tudi na tako možnost. Če bi me napadli, bi skočil levo v strmo senožet in se spustil v nižinski gozd. Tu pa bi verjetno tudi ostal, saj nazaj na cesto sam ne bi več mogel priti.

Nekaj sto metrov pred menoj se je nenadoma prikazala silhueta človeka. Obstal sem. Nisem dobro videl, ali je civilist ali partizan. Ali morda sovražnik. Videl sem le, da gre en sam človek. Nisem vedel niti, ali je moški ali ženska. Človeška postava se mi je naglo približevala. Kar čakal sem. Končno sem pomislil na beg. Ko je bila postava oddaljena samo še kakih sto metrov, sem vendarle ugotovil, da je partizan. »Ta človek mi bo pomagal,« sem bolj prepričano kot vprašujoče pomislil. Na vratu je imel obešeno brzostrelko, čez ramo pa je nosil kurirsko torbico. Obleden je bil v civilno obleko, na glavi je nosil vojaško kapo z rdečo peterokrako zvezdo. Bil je mlad fant, verjetno ni imel niti dvajset let. Ko se mi je približal na nekaj korakov, se je ustavil. Nekaj trenutkov sva strmela drug v drugega. Potem je spregovoril: »Kje si bil ranjen?«

»V kotlu,« sem mu odgovoril. »Bilo je zelo čudno. Po podatkih, ki smo jih imeli, sovražnika v bližini ni bilo. Le od kje so prišli? Skozi Kropo prav gotovo ne, to vem! Bile pa so nemške policijske enote, verjetno iz Kamne gorice ali iz Bleda.«

Ponovno me je vprašal: »Kam si namenjen?«

»Priznam ti, da mi ni namenjen? Čim hitreje bi rad prišel do ljudi, ki bi mi pomagali, če mi sploh še lahko pomagajo. Tega mu nisem rekel, toda mislil sem si tako.«

»Ne beži, počakaj, prišli bodo...« mi je svetoval.

»Saj ne bežim, iščem le partizane, ljudi... Težko sem ranjen in sam..., tega ne prenesem več...,« sem mu obupano skušal v eni sapi razložiti svoj položaj.

(Se nadaljuje)

VIKTOR STOPAR

4

Obdobje med dvema konferencama KPS – od 1940. do 1941. leta

Nekaj podatkov o široki organiziranosti OF.

Ko smo ob nacionalnih praznikih (1. december, rojstni dan Franceta Prešerna, pisatelja Ivana Cankarja, i. dr.) pozvali prebivalce Ljubljane naj med 19. in 20. uro ne hodijo na ulice in v javne prostore, po 20. uri pa naj gredo spet vsi ven, so se te akcije udeležili, razen redkih izjem, vsi Ljubljancani. Ulice so bile puste, v lokalih pa so ostali v glavnem vojaki in oficirji, ki so začudeno gledali, kaj se dogaja. V šolah so ob takih dnevih dijaki, študentje in celo učenci v osnovnih šolah stali dve minuti v popolnem molku. Italijansko šolsko vodstvo je zaradi tega izključevalo cele razrede. Bili pa so tudi primeri, ko je profesor, ki je dobil pojasnilo, zakaj tiha demonstracija, to odobral in dal priznanje mladini, ker spoštuje svoje velike može.

V tistem času je bila Ljubljana vsa popisana z gesli OF in KPS ter emblemi OF s Triglavom. Do koder je segla roka, so bile stene poslikane z emblemi. Za pisanje se je uporabljal vsakršen material, od krede in oglja do raznih barv in kislin. Včasih je italijanski vojak po navodilih izklesal s krampom srp ali kladivo ali Triglav tako, da je ostal emblem še bolj viden.

Vse te akcije so bile delo aktivistov OF, v kateri so bili združeni Slovenci, ne glede na politično pripadnost.

Položaj pa se je bistveno spremenil, ko so začeli Italijani zamenjevati prvo garnituro zasedbenih čet in aparatov. Fripeljali so v Slovenijo sfanatizirane fašistične uradnike in elitne enote. K tej zamenjavi je prispeval tudi gestapo, ki je imel svoj sedež v hotelu Miklič nasproti kolodvoru in je seveda videl nemoč obstoječega aparata za uničenje protifašistične dejavnosti.

Bela garda še ni imela nobenega vpliva, Mihajlovičevih četnikov pa sploh ni bilo, ker je general Jaka Avšič (takrat polkovnik generalštaba, ki ga je Mihajlovič poslal v Slovenijo, da organizira četništvo) pristopil v OF in potegnil za seboj mnogo oficirjev.

Seveda je bila OF najbolj razvita v Ljubljani in tako imenovani Ljubljanski pokrajini, dosti manj na Gorenjskem, na Štajerskem pa je dobro organizirani kulturbund omogočil Nemcem, da so že v prvem letu aretirali mnogo komunistov in simpatizerjev ter izselili ogromno število ljudi v Šlezijo, Srbijo, Bosno in na Hrvaško. Na izseljena posestva na Krškem polju (na meji Ljubljanske pokrajine in Hrvaške) so naselili kočevske Nemce. V Prekmurju, ki ga je zasedla Madžarska, ker je tam živel precej Madžarov, pa je bilo izrazito kmečko prebivalstvo, ki ni imelo proletarske tradicije.

Kmalu po napadu sil OSI in SZ so se začele po vsej Sloveniji oborožene partizanske akcije, ki so dvignile upor v vseh krajih zasedene Slovenije. Partizani niso nikdar zapustili te zemlje, čeprav je bila lega Slovenije za okupatorje zelo važna in ugodna, saj so se tu križale poti vzhod-zahod in sever-jug. Razmeroma dobre komunikacije so okupatorjem omogočale tudi hitro napredovanje, partizanom pa so bile največja ovira pri njihovih akcijah. Vendar celo zelo kruta in zgođnja zima z mnogo snega in zelo nizkimi temperaturami ni zavrla partizanskih akcij, čeprav jih je omejila.

Po vsej Sloveniji so bila okrepljena partijska in frontna vodstva, kolikor jih je okupator v prvem valu razbil. Centralna mobilizacijska komisija je prostovoljce pošiljala v tiste kraje, kjer so poznali ljudi in teren. Tam so bili jedro bodočih čet in bataljonov ali pa komitejev. Najtežje je bilo v predelih, kjer je bilo naseljeno nemško prebivalstvo. Tam so morala biti okrožna in rajonska vodstva hkrati aktivistična in partizanske enote, čeprav smo se trudili, da bi politična vodstva ostala na svojem teritoriju, partizanske enote pa naj bi bile čimbolj gibljive.

Aktivnost partije in OF je dejansko ustvarila med prebivalstvom take simpatije do NOV, da naše enote niso bile nikdar pregnane z nobenega dela Slovenije.

Konec

ŠOŠTANJ

Priznanje in plaketa

Na slavnostni seji krajevne skupnosti Šoštanj in družbenopolitičnih organizacij ob občinskem prazniku občine Velenje in krajevnem prazniku Šoštanja je Združenje borcev NOV Šoštanj prejelo kot nagrado za uspešno in prizadevno delo pri obujanju tradicij NOB med občani in mladino s pohodi in predavanji na pohodih po partizanskih poteh, z obiskom partizanskih krajev, za vzdrževanje in urejanje spomeniških obeležij NOB priznanje in plaketo krajevne skupnosti Šoštanj 8. oktober.

Po sklepu občnega zbora in programu del ZZZB NOV Velenje bodo naredili nov spomenik desetim talcem, ki so bili ustreljeni dva dni po prvem napadu na Šoštanj, 10. oktobra 1941. Spomenik bo narejen do 29. novembra 1979, ko bo svečano odkritje.

Združenje borcev NOV Šoštanj je predložilo krajevni skupnosti Šoštanj srednjoletni program 1981 do 1985 za obnovo ostalih spomeniških obeležij NOB.

MILOŠ VOLK

ČRENŠOVCI

Delo borčevske organizacije

Tukajšnja borčevska organizacija obstaja že od leta 1963, in združuje udeležence NOB iz krajevnih skupnosti Črenšovci, Bistrica in Odranci. V organizacijo je vključeno 40 članov, od tega 16 žensk. Leta 1977 se je v organizacijo vključilo 16 vojaških in mirodnobskih invalidov. Člani omenjene borčevske organizacije imajo vsako leto konferenco, na kateri pregledujejo svoje opravljeno delo ter si načrtujejo naloge za prihodnje.

Poleg članov ZB imajo še po vaseh udeležence NOB iz leta 1945, in sicer iz črenšovec 13, Odranec 31, Trnja 9, Dolnje Bistrice 7, Gornje Bistrice 10 in Žižkov 11, katere želijo sprejeti v organizacijo, če bodo to želeli in sicer takrat, ko izide nov statut ZB Jugoslavije – Slovenije.

Večina članov se redno udeležuje proslav, izletov, srečanj borcev itd.

JOŽE ŽERDIN

Osnovna šola v Bovcu nosi ime po Petru Skalarju

Hočejo biti pravi nasledniki

Peter Skalar je bil eden prvih organizatorjev odborov Osvobodilne fronte na Bovškem. »Bil je poosebljena moč in pogum,« pravijo bovški osnovnošolci. »Ljudje so ga spoštovali, mu zaupali in hodili po stopinjah, ki jih je utiral v čas revolucije. Tudi mi hočemo s svojim delom dokazati, da smo njegovi nasledniki in ne nosimo zaman njegovega imena.«

Med mladimi na osnovni šoli v Bovcu je zelo veliko zanimanje za čas narodnoosvobodilnega boja, za tiste zgodbe, ki prihajajo iz ust staršev, stricev, dedov, sosedov ..., tiste,

ki jih zgodovinske knjige v šoli ne omenjajo. S svojo preprostostjo in iskrenostjo iščejo poti do nekdanjih borcev, sprašujejo, znajo prisluhniti in vsak drobec skrbno vnesejo v mozaik bovške zgodovine.

Skozi vse leto se ustavljajo ob pomembnih datumih iz narodnoosvobodilnega boja in radi sodelujejo pri proslavah.

»Občudujem jih,« pravi tovarišica Marija Gaberšček, organizatorica proslav. »Kako se znajo vživeti v tisti čas! Kako spretno predstavijo dogodke iz partizanskih dni! Komandanti so in kurirji, pa tudi preprosti borci, ki

po hudem boju sedijo ob ognju in tiho predse mrmrajo pesem. Izbiramo ljudske pesmi, ki jih na bovškem ne manjka. Morda poznate tisto: Oj planina golobarska, ti si pila kri junaško... To je dediščina naših ljudi in hočemo, da se kot taka ohrani za prihodnje rodove. Občinstvo rado prisluhne, saj tako pristno zaživijo spomini, ki so postali zgodovina. Seveda je treba veliko časa in dobre volje, preden je tak program dokončno izdelan. Pogrešamo brošure, ki bi bile namenjene proslavam, pa tudi kaka enodejanka v TV-15 bi razveselila marsikatero osnovno šolo.

Glede na to, da so proslave, ki jih pripravlja osnovna šola v Bovcu, namenjene vsem krajanom, bi lahko pričakovali še boljše sodelovanje s krajevno skupnostjo. Dramskemu krožku, ki ga sestavlja približno dvajset učencev, radi priskočijo na pomoč tisti, ki so si še pred kakim letom v klopih bovške osnovne šole z znanjem belili glave. Pa moški pevski zbor KUD Golobar, ki ga vodi tovariš Danilo Durjava, se nam ob nobeni proslavi ne izneveri.

Kulturna dvorana je v načrtu za prihodnje leto. Gradili jo bodo z zelo uspešno izglasovanim samoprispevkom. Sedaj pa si pomagajo s prostori v hotelu Alp.

Med dogodki, ki jim veliko pomenijo, so omenili 26. april, dan, ko je v bitki na Golobarju ugasnilo 43 življenj. Vsako leto z izbranim programom počastijo spomin na padle.

Sedaj se pripravljajo, da bodo proslavili dan republike 29. november. Vsebinsko programa bo vodilo letošnje leto otroka. Ž. D.

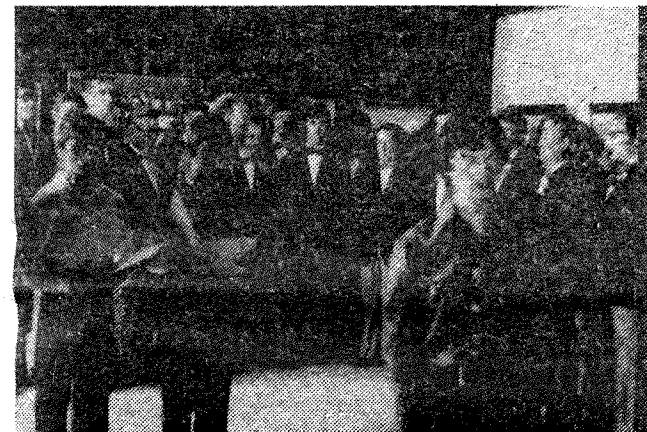
KRAMLJANJE KRAMLJAN

Mi smo Titovi, Tito je naš

O Titu smo govorili z osnovnošolci v Bovcu. Kar teknovali so med seboj, kdo bo povedal lepšo misel o njem:

- Tito je svetel zgled vsem
- Tito je veliko srce malih narodov
- je smeh v očeh, ki ne ugasne
- je junak našega časa
- Tito je srce našega ljudstva
- je naša svoboda, naš mir
- je naša preteklost, sedanjost in prihodnost
- je simbol človečanstva
- Tito je žarek, ki more ogreti srca ponižanih in zatiranih
- je naš kažipot...
- »Tito, radi te imamo. V tvojih rokah se počutimo varne in se ne bojimo prihodnosti,« pravijo bovški osnovnošolci. Želijo, da bi tovariš Tito slišal njihove besede ter v njih začutil, kako so njegovi in kako je njihov.

KRAMLJANJE KRAMLJAN

V ospredju del recitatorske skupine, zadaj moški pevski zbor KUD Golobar

Recital v počastitev padlih na Golobarju

Ko se je Strmec odel v črnino

Visoko pod Mangartom leži vas Strmec, v kateri gospodarijo žene same. Dan je enak dnevu in leta tečejo dalje. Obiskala sem priletno ženo in jo prosila, naj mi pove kaj o tistih strašnih dneh, ko se je Strmec odel v črnino.

»Težko je o tem govoriti...«, je rekla starka in me ni pogledala. Roke s tankimi modrimi žilami so ji nemirno drsele po mizi. Stisnilo me je. Prišla sem v ta tihi kraj, v to temačno hišo kot mračen spomin. Grebem po rani, ki jo že dolga leta celijo ostri gorski vetrovi in tišina gora nad Strmcem, a je komaj za spoznanje manj boleča kot v tistih dneh. Že sem mislila, da pojdem domov brez zapiskov, ko je ženica začela pripovedovati:

»Saj ni, da nočem govoriti o tem. Le tako se mi zdi, da tistih ur, tiste groze, ki se je takrat naselila v nas, ne znam prav opisati.

Bil je mrzel večer. Oče mi je ukazal, naj dobro naložim v peč. Stopila sem v drvarnico po naročje drv. Takrat sem zaslišala vpitje. Pokojna Mihčevka je tekla po cesti. Še sedaj jo vidim, kako krili z rokami in vpije. Nemci so prišli v vas. Oče je prebledel in sam zase dejal: »Se mi je kar zdelo, da bo tako. Nemci se bodo maščevali za streljanje v Velikem ovinku...« Očeta so odpeljali. Potem... ne, ne znam povedati, kako je bilo potem...«

Čez čas je spet sedla k mizi. Nisem več zapisovala njenih besed. Njeni spomini so oživljali strašne dogodke: ženski jok, rezki ukaz esesovcev, zasliševanje, mučenje, vpitje podpornika, ker so bila usta ujetih nema. Noč groze. Nihče ne spi. Moški so zaprti v gostilni, ženske čakajo v mrazu. K sebi stiskajo otroke. Nihče ne govori o tem, kaj se bo zgodilo. Vsi se bojijo najhujšega. Neskončno dolge minute kapljajo skozi noč.

Mračno jutro - 7. oktober 1943 - se plazi skozi vas, ki je obsojena na smrt. Možje čakajo na smrt v majhni gostilniški sobi. Kdo ve, če kaj govorijo, če kdo premore besedo upanja? Ženske in otroci so v šolskih prostorih. Zdaj se je mednje že priplazilo spoznanje, da mož, očetov, sinov in bratov ne bodo več videli, da nad Strmcem leži prst smrti. Na tovarnjakih jih jokajoče in prsteno blede odpeljejo v dolino.

Nad Strmcem se zasuklja dim, zapokajo puške, možje umirajo drug za drugim. Strahotna teža lega nad gorečo vas.

Ko sem se vračala, so mi v ušesih še zvenele zadnje starkine besede: Da se ne bi ponovilo...

Miranda Černuta
osnovna šola Peter Skalar, Bovec

Tistega dne je sonce krvavo zažarelo

Oj planina golobarska, ti si pila kri junaško, s cvetjem kriješ trupel broj, ki jih pokončal je boj.

Z Jozom sva že premagala strmino. Prvi sončni žarek naju je pozdravil pod golobarsko planino, pod planino, na kateri so s prižiganjem sonca ugašala mlada življenja hribovskih fantov. Triinštirideset jih je padlo tistega pomladanskega jutra in sonce je tega dne krvavo zažarelo.

Joza je snel klobuk z glave. Upočasnili je korak in roka, v kateri je držal klobuk, je drhtela. Postala sva. V bregu nad nama se je svetil spomenik. Joza se je zazrl v mrtvo železje, potem je njegov pogled objel poljano in solza se mu je zasvetila v očesu.

»Kaj pa vam je, stric? Saj jokate!«

»Tiho, fant, potem ti bom povedal, zdaj z molkom počastiva spomin na tiste, ki so tu padli.«

Naredila sva še nekaj korakov. V gozdu nad jaso sva sedla v rosno travo in stric je začel:

»Veš, tu v tej rebri, ki sva jo prehodila, je bilo takrat zares vroče. Sem smo prišli s fanti že dan poprej, preko Javorščka iz Drežnice.«

Za trenutek je utihnil, globoko vzdihnil, potem pa nadaljeval:

»No, zjutraj pa je pri stražarju počilo. Zakričal je in padel kot pokošen snop. Zgrabili smo puške in kar boski stekli čez grunt. Na robu gozda je zaregljal mitraljez. Trije so obležali. Ubogi fantje! Skočil sem za kup dračja in se zaril vanj. Okrog mene je pokalo. Slišati je bilo bolestne krike ranjenih. Nedaleč stran od mene je obležal svetlolasi fant. Nisem ga poznal. Videl sem, kako umira. Še sedaj mi zvone v ušesu njegove zadnje besede: »Smrt fašizmu!« V dračju sem se počutil kot v mišnici. Okoli ušes so mi brenčale kroglice. Vsak trenutek bo po meni, sem si dejal. No, dračje me je rešilo.

»Stric, koliko pa ste bili takrat stari?«

»Devetnajst sem jih imel. Mlad sem bil...«

Umolknil je, poveznil klobuk na glavo, počasi vstal in usmeril korak v strmino. Jaz pa sem se še enkrat ozrl proti spomeniku. Zdaj se mi je zdel drugačen, mogočnejši. Metal je svojo senco čez vso poljano in zlate črke so se lesketale v soncu. V SPOMIN VELIKE BORBE NA GOLOBARJU, DNE 26. 4. 1943.

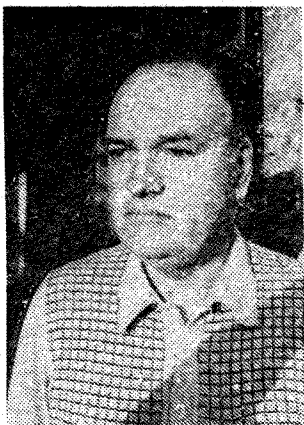
Damjan Muznik
osnovna šola Peter Skalar, Bovec

Ena od naslovnih strani glasila Začetki, ki ga izdajajo bovški osnovnošolci. Izpod njihovega peresa prihajajo prav zanimivi literarni zapisi. Kdo ve, morda bo čez nekaj let kdo med njimi ustvaril še kaj več; saj so to komaj začetki.

Njegova nova mladost

Danilo Pertot

Kamnik. Gnezdece novih hiš na Bakovniku in ob njihovem robu, kot bi bila v zimzeleni plašč odeta, Pertotova domačija. Kadar ni na kolesu, kadar ne možuje s kolesarskimi veterani ali ni kako drugače vpleten v kolesarsko mrežo, kjer se razdaja v svoji ljubezni in poštenosti do vsega, kar je zdravega v človeku, se preizkuša v vrtnarskih skrivnostih.

Jaz pa... kot bi mu hotel nakodirati spomin, sem dregnil v preteklost.

Lonjer. Trstu najbližja vas. Več kot trideset let ni videl vaškega trga pa zidov, na katerih so tako imenitno donele slovenske pesmi. Lastovice se vrnejo v domače kraje, Danilo pa...

Leta 1960 je prišla iz Pariza tiralica, v kateri je Interpol zahteval, da me kot kriminalca izročijo italijanskim oblastem. Prav si slišal; leta 1960.

Iz orumenelih časopišnih listov pred seboj trgam podatke. Enaindvajsetega marca v letu svobode je bilo. Močne skupine esesovcev, Colottijeve politične policije in X Mas so vdrle v Lonjer in napadle bunker VDV. Prvi je padel komandir Pavel Petvar, za njim Angel Masten-Radič, vojvoda Edvard Antonič-Stojan in domači aktivist Andrej Pertot. Prignali so ga pred bunker, da bi z njegovo pomočjo zvabili vedevejce pred puške necevi. Vedeli so, da je med njimi tudi njegov sin Danilo, pomočnik komandirja sabotažne skupine. Rešili so se trije: Albert Dovgan-Vinko, Ivan Otočan, ki ga je Danilo, sicer dvanajstkrat ranjenega, rešil in Danilo.

»... Tistih strojnic na cesti ne bom nikoli pozabil, tudi ne vpitja fašistov, naj se predamo. Očetov glas se mi je zarezal najgloblje v spomin. Morali smo ven, najprej bombe in potlej mi. Na vrhu stopnic sem najprej zagledal mrtvega očeta.

Potlej pa juriš skozi pekel...!

Vidim ga, kako si prizadeva zatajiti notranji ne-

mir. Zdaj razmišlja, čemu sploh odpirava rano. Koliko truda, dobre volje in moči je bilo treba, da jo je zacelil. Takrat, ko je začelo telo odkrito opozarjati na posledice vojne, in ko je dolge mesece preležal v bolnišnicah, je mnogo razmišljal. O materi, perici, pa spet in spet o očetu, ki je bil najbolj srečen, kadar je na železnici zaslužil hlebec kruha za svojo družino. Poudarjal je, kako da je Lonjer ponosna in zavedna slovenska vas in je bentil, ko mu je prišlo na uho, da je v vasi nekdo, ki ovaja zavedne fašistom. Tako se je zgodilo, da so postali reveži še večji siromaki; brez zaposlitve, če jih, zavedne kot so bili, niso izselili.

Sedemnajst let je imel Danilo, ko je zapustil dom in se umaknil v ilegalo. Organiziranim mladincem je preti izdaja. Kljub temu, da so spali zdaj v tej pa spet v drugi vasi, ni bila njihova propagandna aktivnost nič manjša.

»... Leta 1944 sem šel v Istrski odred. Kmalu so me določili, vedoč, da sem Tržačan in dober poznavalec mesta, za vojskovca. Kasneje se mi je pridružil še nekaj tovarišev. Potlej pa... Akcij je bilo veliko. Bila so leta, ko sem skušal v sebi urediti podrobnosti takratnega življenja. Ni mi uspelo. Živel smo življenje, v katerem ni bilo praznin, v katerih bi mirno nízal zaključke. Služba v Knoju, oficirska šola v Kamnici pri Novem Sadu, leta 1947! Italijanske oblasti so me v tistem letu obsodile kot kriminalca. V Ljubljani sem bil v enem samem dnevu razrešen in spet oblečen v vojaško uniformo...»

O vsem tem, tudi o letih informbiroja in še o marsičem je razmišljal Danilo na bolniških posteljah. So ljudje, ki se nikoli ne privadijo valovom, tudi tistim ne, ki jih povzroča življenje skrajnosti.

Uprlo se je telo. Vse v njem se je postavilo proti takratnemu načinu življenja. Poskusil je s strgarsko obrtjo, ki ga je spominjala na njegov vajeniški uk. Srce, neugoden krvni pritisk, sladkorna bolezen, pogosta nezavest...

Tudi obrtniškem cehu je moral dati slovo. Kako torej živeti? Se odpovedati prijateljevanju ob kozarčku dobrega vina, izletom z avtomobilom, brezbriznemu sedenju v fotelju?

»... Vrnil sem se iz bolnišnice. Najprej sem prodal avto in si kupil kolo. Tudi moževanju v gostilni sem dal slovo. Najprej sem hotel ozdraviti telo.

Kilometer za kilometrom.

Zdaj jih prevozim šest tisoč v enem poletju. Vsako zimo prehodim in pretečem tisoč dvesto kilometrov. Prijatelji? Stari prijatelji še vedno zmagujejo z glavami. Ubog se jim zdim in vreden usmiljenja. In jaz? Shujšal sem za petnajst kilogramov, in kar je pomembnejše - zdrav sem. Žena se dolgo ni mogla sprijazniti z mojim novim načinom življenja. Čez čas pa je tudi sama začela tako.

Vidiš in zdaj pride tisto najpomembnejše; v zdravem telesu je zdrav duh.

Nenadoma spoznaš, da imaš pravzaprav iz dneva v dan več prijateljev. Spet imaš toliko moči, da te zanima življenje in vse, kar je povezano z njim.

In nekaj človek mora imeti rad! Danilo Pertot se je zapisal kolesarstvu.

V njem že dvajset let skuša odkrivati in gojiti tiste človeške kreposti, ki jih je precejšen del življenja pogrešal. »... Srečo imam. Spet sem začel misliti kakor mladenič.

Veliko sem med mladimi.

V tej naši kolesarski družini je skoraj tako, kot je bilo nekoč med partizani - človek velja, kolikor ima v sebi telesnih moči in kreposti. Ščepec sladkorja ali vzpodbudna beseda neti nepozabna prijateljstva. Rad imam ljudi in vse dobro v njih.

Spremlj me je do roba cestišča. »Pa boš res zapisal najin pogovor?« je dregnil vame. Potem pa je, kot bi ne opazil mojega nasmeška, dodal: »Raje napiši, da bomo z mladimi v Kamniku ustanovili kolesarski klub!«

Silvo Teršek

Vse več političnih profesionalcev

Podatki iz Slovenije, v nekaterih drugih republikah so še bolj neugodni, kažejo in dokazujejo, da v poslednjih desetih letih državna in politična administracija vse bolj raste, neukrotljivo in neupravičeno.

Od leta 1970 do danes je število zaposlenih v gospodarstvu zrastle (po teh podatkih) za 38 odstotkov, v državnih organih in upravi za 95,5 odstotka; vse več je tudi političnih profesionalcev, saj se je število zaposlenih v družbenopolitičnih organizacijah v Sloveniji dvignilo za 52,4 odstotka!

Tako dela v raznih organih, v upravi in skupnostih v tem trenutku 4 odstotke od skupnega števila zaposlenih.

Takšna gibanja nas morajo zaskrbeti. Ne samo, da to ni v skladu s spremembami v naši družbi, le-to tudi ni v prid težnji po deprofesionalizaciji in podružbljanju politike - marveč občutno povečuje proračunske in druge stroške. Vedeti je treba, da mora 28.800 strokovnih delavcev in funkcionarjev letos prejeti 2,7 milijarde dinarjev osebnih dohodkov.

To bi niti ne bila visoka cena, če bi bujno rast administracije spremljalo vse bolj kvalitetno delo, če bi bilo manj čakanja in maltretiranja pred okenci, kjer delavci iz proizvodnje izgubljajo dragocen čas. Tako pa je cena vendarle previsoka.

DUGA - 27. oktobra 1979

Vznemirjajoče spoznanje

Ta teden nam je prinesel enega najbolj neprijetnih in vznemirjajočih spoznanj: po smrtnosti novorojenčkov smo, na žalost, prvi v Evropi. Kakor je bilo sporočeno na seji odbora za delo, zdravje in socialno politiko zveznega sveta skupščine SFRJ, od 1000 novorojenih otrok umre 33,9 odstotka - zaradi nehygijskih pogojev, slabe zdravstvene službe in tako po vrsti.

Kako so, v primerjavi s temi surovimi statističnimi dejstvi, naši problemi »kolikšen je davek« in »zakaj ni kave« - pravzaprav čudni.

NIN - 21. oktobra 1979

Reprezentanca po slovensko

Dobrega pol promila (0,052 odstotka) za reprezentanco gotovo ni veliko. Seveda je važno tudi, kakšna je količina, število, vsota, ki jo vzamemo za osnovo. Ampak tako, od daleč, se zdi, da pol tisočinke česarkoli že res ne zasluži posebne pozornosti, kaj šele truda, ki ga vzame zajeten članek. Vendar so odstotki varljiva zadeva. V našem primeru pomenijo, če jih prevedemo v absolutne številke, 169,089.000 din. Torej skoraj 17 milijard starih dinarjev. Kdo jih troši, iz katere malhe, v čigavem imenu, kje in kdaj?

TELEX - 12. oktobra 1979

Slovenski, romski... otrok

Komisija za medsebojna delovna razmerja na osnovni šoli Milke Kerin iz Leskovca pri Krškem je 23. oktobra v Delu objavila prosta dela in naloge vzgojiteljice za romske otroke. Edini pogoj je končana srednja vzgojiteljska šola, »vabljava ugodnost« pa poseben dodatek za delo z romskimi otroki.

Namesto komentarja nekaj vprašanj: so sestavljalci pravilnika, na

osnovi katerega si delijo dodatke, že kdaj slišali za Ustavo SFRJ ali vsaj za ustavno zagotovljeno enakost narodov in narodnosti v naši državi? Je med zaposlenimi te šole kdo tako odgovoren in samokritičen, da bo zahteval razjasnitev pojava in preveritev vseh samoupravnih aktov? Mar objava ne diši tudi po podcenjevanju vzgojiteljic - češ, če druge ne, se bodo prijavljale zaradi (denarnega) dodatka? Bo za hudo napako kdo odgovarjal?

KOMUNIST - 26. oktobra 1979

Samozaščita deluje

Zdaj je gotovo, da je Djuro Sedlakovič, brezdelnež z Otoka, ki so ga iskali zaradi več kaznivih dejanj, dovitorepil, in da bo končno besedo o njegovem primeru reklo sodišče. Lahko bi se zgodilo, da bi bil Sedlakovičev že tako zajeten dosje zajetnejši že za kakšno kazensko dejanje. Lahko bi bil, a ni, zahvaljujoč pravočasni intervenciji prebivalcev vasi Gornji Vitonoviči.

Ko se je neslavni junak te zgodbe ustavil v tej vasi, mu niti bogate izkušnje niso pomagale, da bi s svojega obnašanja odtegnil tančico suma domačinov. Zahtevali so, da se legitimira, ko pa je odklonil »sodelovanje«, so ga enostavno zaprli v družbene prostore in obvestili sekretariat za notranje zadeve v Brčkem, katerega uslužbenci so takoj prišli. Identifikacija je pokazala, da so sumnje prebivalcev utemeljene, in tako je bila sklenjena še ena epizoda v vse bolj bogatem sodelovanju prebivalstva z organi varnosti.

OSLOBOĐENJE - 14. oktobra 1979

Ne gre Čedo v Trst

Visokokvalificirani strugar Čedo Količ iz vasi Želinski na robu puljske občine se v ničemer ne ločuje od osemdeset tisoč prebivalcev največje istrske občine. Resda, ko je videl, da v »Prvomajski« v Raši nimajo za njegove inovacije dovolj razumevanja, je odkupil poškodovano strgarsko klop in začel v zaselku, kjer živi štirinajst družin, ustanavljati »malo gospodarstvo«.

Prav na ta poškodovani strgarski stroj so vezane misli, na katere, ne brez vzroka, opozarjamo. Pred sedmimi, osmimi leti, ko na Barbanštini še ni bilo dobrega toka, Čedo ni mogel vključiti svojega trofaznega porabnika v javno omrežje, ker bi še isti trenutek pregorele vse varovalke in bi vas ostala v temi. Zato je Čedo iz malega traktorja vzel motor in ga namestil na strgarsko klop, pa je to bila, menda, edina takšna priprava na svetu, ki je delala na petrolej. Zahvaljujoč petroleju in traktorskemu motorju, se je »malo gospodarstvo« prebilo v vas Barbanštine.

Leto kasneje je začel Čedo Količ ob novoasfaltirani cesti Vodnjan-Barban zidati hišo. Izkopal je tudi kanal za električni kabel, dvignil gradnjo do strehe in se pripravil, da preseli delavnico. Da bi lahko to naredil, je moral urediti tudi vodovodne instalacije. In tu se je pred nekaj meseci zataknilo. Nikjer ni mogel dobiti plastične cevi (3/4 cale). Zaradi njih mora delavnica čakati na preselitev.

»Zakaj ne skočiš v Trst po cevi?« ga je z začudenjem te dni vprašal znanec iz Pulja.

»Glej, v Trst! Kam bi pa prišli, če bi vsak izmed nas za takšne malenkosti skakal preko meje... Čakal bom, če bo treba, tudi leto dni, a v Trst ne grem...« je odvrnil Čedo in pričel pojasnjevati svoje nazore o usklajevanju uvoza z izvozom. Trdno je prepričan, da bo, čeprav skromno, s svojo odločnostjo, da ne gre preko meje po nekaj metrov cevi, ki so mu še kako potrebne, prispeval k stabilizaciji.

Pomslili, kako smo pametni: izvažamo dinarje, a uvažamo nekakšne neumnosti, in kdo nas bo potem stabiliziral?« razumno vpraša Čedo.

Če bi bil takšen mali mislec in praktičnik na čelu kolektiva...

VJESNIK - 23. oktobra 1979